

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

BÜYÜSEL İŞLEMLER ÜZERİNE BİR DİN SOSYOLOJİSİ
ARAŞTIRMASI (MALATYA ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

DANIŞMAN
Doç. Dr. Y. Mustafa KESKİN

HAZIRLAYAN
Nihal ALADAR

ELAZIĞ–2009

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

BÜYÜSEL İŞLEMLER ÜZERİNE BİR DİN SOSYOLOJİSİ
ARAŞTIRMASI (MALATYA ÖRNEĞİ)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Komisyon Başkanı
Doç. Dr. Adem TUTAR

Üye (Danışman)
Doç. Dr. Y. Mustafa KESKİN

Üye
Doç. Dr. Sami KILIÇ

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Erdal AÇIKSES

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi
BÜYÜSEL İŞLEMLER ÜZERİNE BİR DİN SOSYOLOJİSİ ARAŞTIRMASI
(MALATYA ÖRNEĞİ)

Nihal ALADAR

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Din Sosyolojisi Bilim Dalı

2009; Sayfa : XI + 125

Gerek geleneksel gerek dinî motiflerin içinde varlık bulabilen mistik inanışlar, toplumun beklentilerinin ve yaşantılarının bir yansımasıdır. Toplumumuz son yıllarda hızlı bir değişim süreci içerisine girmiştir. Bu değişim süreci manevî boşlukları ve farklı arayışları beraberinde getirmiştir. Psikolojik, ekonomik kaygılar kişiyi büyüye yöneltirken, bu anlamdaki çıkar arayışları günlük hayatın masumane bir parçası şeklinde kabullenebilir farklı isimler altında büyüye yaygınlık kazandırmıştır. Çalışmamız sömürüye açık olan tam anlamıyla açıklanamamış olan büyü olgusuna bir nebze de olsa açıklık getirmeyi hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyü, sihir, doğaüstü, ayin, tılsım.

SUMMARY

Masters Thesis

AN SOCIOLOGICAL INVESTIGATION ON MAGİC DJIN (IN CASE OF MALATYA)

Nihal ALADAR

**T.C.
University of Firat
Institute of Social Sciences
Main Science Branch of Sciences of Philosophi and Religion Science
Branch of Religion of Sociology**

2009, Page : XI + 125

Both traditional religious beliefs are the reflections of the expectations of the society. There has been a fast change in our society lately. This change has brought different spiritual gap. As the psychology put people into different economical anxieties, profitable searching has made sorcery widespread under different names that can be accepted. Our study is to bring explicitness to the notion of sorcery which is open to the exploitation.

Key Words: Magic, metaphysics, religious service, talisman

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	IV
TABLOLAR LİSTESİ	VIII
KISALTMALAR	X
ÖNSÖZ	XI
GİRİŞ	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEM	1
B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	3
C. SINIRLAR	3
D. VARSAYIM VE HİPOTEZLER	3
E. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	4

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEMEL KAVRAMLARI VE KURAMSAL ÇERÇEVE	6
A. TEMEL KAVRAMLAR	6
1. Büyü	6
2. Sihir	7
3. Efsun	9
4. Tılsım	9
5. Kâhin	10
6. Uğurluk	10
7. İfrit	11
8. Cin	11
B. KURAMSAL ÇERÇEVE	15
1. Din - Büyü İlişkisi	15
2. Büyü Türleri	18

2.a. İşleyiş Prensibine Göre Büyü Türleri	18
2.a.a. Taklit Büyüsü	18
2.a.b. Temas Büyüsü	19
2.b. Yapılan Uygulamanın Niteliğine Göre Büyü Türleri	20
2.b.a. Aktif Büyü	20
2.b.b. Pasif Büyü	20
2.b.c. Allopatik Büyü	21
2.c. Yönelinen Amaca Göre Büyü Türleri	21
2.c.a. Akbüyü	21
2.c.b. Kara büyü	22
2.c.c. Kırmızı Büyü	23
2.c.d. Yazılı Büyü	23
2.d. Uygulayıcıları Açısından Büyü Çeşitleri	23
2.e. Yapılış Şekli Bakımından Büyü Çeşitleri	24
2.f. Koruma ve Etkileme Bakımından Büyü Türleri	25
2.f.a. Koruyucu Büyü	25
2.f.b. Dönüştürücü Büyü	25
3. Farklı Kültürlerde Büyü	26
3.a. Eski Mısır ve Mezopotamya'da Büyü	26
3.b. Babillilerde Büyü	28
3.c. Hz Süleyman Devrinde Sihir	29
3.d. Evrensel Dinler ve Türk Kültüründe Büyü	29
3.d.a. Yahudilik ve Büyü	29
3.d.b. Hristiyanlık ve Büyü	31
3.d.c. Eski Türklerde Büyü	32
3.d.d. İslamiyet ve Büyü	33

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI	42
A. ARAŞTIRMA ALANININ GENEL ÖZELLİKLERİ	42
1. Malatya İsminin Menşei ve Tarihi	42
2. İlin Coğrafyası	45
3. Sosyo – Ekonomik Yapı	47
4. Kültür	48
B. ÖRNEKLEMİN GENEL ÖZELLİKLERİ	51
1. Örneklem Cinsiyete Göre Dağılımı	51
2. Örneklem Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	51
3. Yerleşim Durumuna Göre Dağılım	52
4. Medenî Durum Dağılımı	52
5. Meslek Durumu	53
6. Ailedeki Birey Sayısı	53
7. Eğitim Durumuna Göre Dağılım	54
C. SİHİR VE BÜYÜ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR	54
1. Kişisel Sağlık Sorunları İle İlgili Yönelimler	54
2. Büyü ile ilgili Tutum ve Davranışlar	56
3. Büyünün İnsanlar Üzerinde Etkisine Yönelik İnançlar	68
4. Dinin Büyüye Kaynaklık Edebilmesine Yönelik Düşünceler	70
5. Cin – Büyü İlişkisine Yönelik Düşünceler	73
6. Cinci Hoca Adı İle Anılan Kimselere Yönelik Tutum	73
7. Muskaya Olan Yaklaşım	77
8. Problemler Karşısında Büyüye Başvurup Çözüm Olacağına İnanma Durumu	81
9. Büyüyle Uğraşan Kişilere Başvurma Nedenleri	84
D. HALK ARASINDA BÜYÜYLE İLGİLİ ANLATILARDAN ÖRNEKLER	89

<i>SONUÇ</i>	<i>100</i>
<i>BİBLİYOGRAFYA</i>	<i>103</i>
<i>ÖZGEÇMİŞ</i>	<i>107</i>
<i>EKLER</i>	<i>108</i>

TABLOLAR LİSTESİ

<i>Tablo 1 Cinsiyete Göre Dağılım.....</i>	<i>51</i>
<i>Tablo 2 Yaş Gruplarına Göre Dağılım.....</i>	<i>51</i>
<i>Tablo 3 Yerleşim Durumuna Göre Dağılım.....</i>	<i>52</i>
<i>Tablo 4: Medeni Duruma Göre Dağılım.....</i>	<i>52</i>
<i>Tablo 5: Meslek Grubuna Göre Dağılım.....</i>	<i>53</i>
<i>Tablo 6: Ailedeki Birey Sayısına Göre Dağılım.....</i>	<i>53</i>
<i>Tablo 7: Ankete Katılanların Eğitim Durumu.....</i>	<i>54</i>
<i>Tablo 8 Bireyin Kişisel Sağlık Sorunları İle İlgili Tutum ve Davranışları.....</i>	<i>55</i>
<i>Tablo 9 Psikologların Yetersiz Görüldüğü Durumlarda Cincilere Olan Eğilim.....</i>	<i>55</i>
<i>Tablo 10 Cinsiyete Göre Psikologların Yetersizliklerinde Cincilere Yönelim Durumu.....</i>	<i>56</i>
<i>Tablo 11 Büyü İle İlgili Tutum ve Davranışlar.....</i>	<i>57</i>
<i>Tablo 12 Cinsiyete Göre Büyü Karşısındaki Tutum.....</i>	<i>58</i>
<i>Tablo 13 Yaşlara Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum.....</i>	<i>59</i>
<i>Tablo 14 Yerleşim Durumuna Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum.....</i>	<i>60</i>
<i>Tablo 15 Meslek Gruplarına Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum.....</i>	<i>61</i>
<i>Tablo 16 Eğitime Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum.....</i>	<i>62</i>
<i>Tablo 17 Okunulan Kitap Türüne Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum.....</i>	<i>63</i>
<i>Tablo 18 Dindarlığa Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum.....</i>	<i>64</i>
<i>Tablo 19 Ziyaret Yerlerine Gitme Durumuna Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum.....</i>	<i>65</i>

<i>Tablo 20 Kader Hakkındaki İnanca Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum.....</i>	<i>66</i>
<i>Tablo 21 Dinî Bilginin Edinildiği Yere Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum...</i>	<i>67</i>
<i>Tablo 22 Cinsiyete Göre Büyünün İnsanlar Üzerinde Etkisi.....</i>	<i>68</i>
<i>Tablo 23 Meslek Gruplarına Göre Büyünün İnsanlar Üzerinde Etkisi.....</i>	<i>69</i>
<i>Tablo 24 Eğitim Durumuna Göre Büyünün İnsanlar Üzerinde Etkisi.....</i>	<i>70</i>
<i>Tablo 25 Cinsiyete Göre Büyünün Kaynağını Din Olarak Görme Durumu.....</i>	<i>71</i>
<i>Tablo 26 Eğitime Göre Büyünün Kaynağını Din Olarak Görme Durumu.....</i>	<i>72</i>
<i>Tablo 27 Cin – Büyü İlişkisi.....</i>	<i>73</i>
<i>Tablo 28 Cincilere Olan Tutumun Büyüye Olan Yaklaşım Etkisi.....</i>	<i>74</i>
<i>Tablo 29 Cinsiyete Göre Cincilere Yaklaşım.....</i>	<i>75</i>
<i>Tablo 30 Eğitim Düzeyine Göre Cincilere Olan Tutum.....</i>	<i>76</i>
<i>Tablo 31 Dindarlık Eğilimine Göre Cinci Hocalara Takınılan Tutum.....</i>	<i>77</i>
<i>Tablo 32 Cinsiyet – Muska Kullanma İlişkisi.....</i>	<i>78</i>
<i>Tablo 33 Eğitim – Muska Kullanma İlişkisi.....</i>	<i>78</i>
<i>Tablo 34 Dindarlık – Muska Kullanma İlişkisi.....</i>	<i>79</i>
<i>Tablo 35 Muska Kullanma Amacı – Büyü İlişkisi.....</i>	<i>80</i>
<i>Tablo 36 Cinsiyete Göre Büyü Yaptırıp Çözüm Ulaşma Durumu.....</i>	<i>81</i>
<i>Tablo 37 Eğitime Göre Büyü Yaptırıp Çözüm Ulaşma Durumu.....</i>	<i>82</i>
<i>Tablo 38 Büyüye Olan Tutuma Göre Büyü Yaptırıp Çözüm Ulaşma Durumu.....</i>	<i>83</i>
<i>Tablo 39 Yaşlara Göre Büyü Yaptırma Sebepleri.....</i>	<i>84</i>
<i>Tablo 40 Medenî Duruma Göre Büyü Yaptırma Sebepleri.....</i>	<i>85</i>
<i>Tablo 41 Eğitime Göre Büyü Yaptırma Sebepleri.....</i>	<i>86</i>
<i>Tablo 42 Hastalık Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlara Göre Büyü Yaptırma Sebepleri.....</i>	<i>87</i>
<i>Tablo 43 Büyü Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlara Göre Büyü Yaptırma Sebepleri.....</i>	<i>88</i>

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.mk.	Adı geçen makele
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
ev.	Çeviren
s.	Sayfa
S.	Sayı
vb.	ve benzeri

ÖNSÖZ

Bazı olgular, yaşanan andan çok yaşanılmış anların tecrübî aktarımından ibarettir. Büyü olgusu da bu anlamda pek çok kültürde, insanların yaşantıları neticesinde sonraki kuşaklara aktardığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde toplum yapıları, mistik kabullere bakış noktasında etkin rol almıştır. Tarım kültürünün yaşandığı ya da avcılık ve toplayıcılığın yapıldığı toplumlarda, bereketin arttırılmasına yönelik çabalarla, savaşçı toplumlarda düşmanlara galip gelme ve nüfusu koruma kaygıları, insanların büyüye başvurma sebepleri olarak gösterilebilir. İnsanî eğilimler, zafiyetler ve ihtiyaçlar, toplumun gelişmişlik düzeyini geri plana itip, mistik güçlere başvuruyu meşru kılan unsurlar olarak kendini gösterir.

İnsanların yaş, cinsiyet, sosyo – ekonomik durumu, eğitim durumu ve psikolojik yapılarının büyüsel kabuller üzerinde etkin rol aldığı bilinen bir gerçektir. Yine bilinen bir gerçek de, dinin büyüye olan menfî tutumuna rağmen, din – büyü ilişkisi kesin çizgilerle birbirinden ayıramamıştır. Araştırmamızda bu ilişki, din şemsiyesi altında hala hayat bulan büyü olgusunun Malatya ilindeki yansımaları, var oluş biçimleri ve işlevleriyle, insanları büyüye yönelten sebepler çok yönlü olarak ele alınmıştır.

Bu alanda Malatya ile ilgili yapılmış olan çalışmaların, yeterli sayıda olmaması araştırmamızı yapmamız için bizi teşvik eden unsur olmuştur. Araştırmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında araştırmanın konusu, önemi, amacı, yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir. Birinci bölüm ise kavramsal ve kuramsal çerçevenin çizildiği bölüm olmuştur. Çizilen bu çerçeveye bağlamında, büyüün tanımı yapılmış, çeşitleri incelenmiş, farklı kültürlerdeki yansımaları ele alınmış ve İslam dininin büyü olan tavrı incelenmiştir. İkinci bölümde ise araştırma alanının özellikleri verilmiş, kurgulanan hipotezlerin irdelenebileceği anket sonuçları, bağımlı ve bağımsız değişkenler aracılığıyla sorgulanmıştır. Elde edilen bulgulardan genel bir değerlendirme de bu bölümde yer almıştır. Ayrıca anketleri tamamlayıcı olması bakımından önem arz eden mülakatlar da bölümün sonunda yerleştirilmiştir.

Araştırma yaptığımız süreç içerisinde konunun seçimi ve yürütülmesinde yardımına başvurduğum bu anlamda her türlü yardım ve desteğini esirgemeyen hocam Sayın Doç. Dr. Y. Mustafa KESKİN'e anlayışlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Nihal ALADAR

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEM

İnsanoğlu var olduğundan beri fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra, kendini gerçekleştirme, merak duygusunu tatmin etme gibi psikolojik ihtiyaçlarını da giderme gayreti içerisinde. İnsanı inceleyen bilim dalları, tekniklerinin imkân verdiği ölçüde somutlama yapabilirler. Hâlbuki insan somut olmasının yanı sıra, bünyesinde çok farklı eğilimlerin, farazilerin, arzuların yer aldığı kompleks bir varlıktır.¹

İnsan bilgiyle bazı kanunları ortaya koymaya çalışmıştır. Maddeyi kendi yararına kullanmayı öğrenen insan, hayatı kolaylaştıran konforlu bir yaşam olanağı hazırlama çabası içerisindeydi. İnsanın dış dünyaya olan bu çabası sürerken, kendi tabiatına yönelik bilgiler çok faydalı görünmüyordu. Fakat hastalık, ızdırap, ölüm, görünen evrene hükmeden gizli kuvvete karşı merak duygusu, insanların dikkatini yavaş yavaş iç âlemlerine çekti.² Dikkatlerin insanın kendi iç dünyasına yönelmesinden sonra her dönemde insanlık normal kabul edilen şeylerin sınırlarını zorlayarak normalüstüne çıkma gayreti içerisine girdi. İnsanın olağanüstüne çıkma gayreti içerisinde büyü ve büyüsel uygulamalar da kendine yer edindi. Gerek dinî gerek geleneksel çizgilerle başvurulmuş büyü, kültür aktarımı yoluyla günümüze kadar ulaşmıştır.

Gerek ilkel dinlerde gerek vahiy kaynaklı dinlerde, din - büyü ilişkisi yadsınamaz bir biçimde tezahür eder. Dinin şemsiye bir kavram olarak bünyesinde topladığı her şey, gücünü ondan almış ve devamlılığını sağlamıştır. Büyü bu anlamda rant kazanabilmek için ak büyü kavramıyla kendini dine yaklaştırmış ve masumiyet gösterileriyle kendini ispat aşamasına girmiştir.

Araştırmanın temel problemi, pek çok inancın ve kültürün içinde varlığını sürdüren büyü olgusunun, gerek dinî ve gerekse örfî devamlılığının sorgulanmasıdır. Bu sorgulamada irdelenmesi gereken, toplum tarafından kabul edilen büyüün niteliği değil, araştırılan dönemin ya da bölgenin insanların karakteristik özellikleriyle ilgili ipucu veriyor olmasıdır. Bu bakımdan araştırmamız büyü olgusuna batıl ya da hurafe gözüyle bakmaksızın, araştırma yaptığımız topluluğun genel bir haritasını çizmeyi

¹ Alexis Carrel, *İnsan Denen Meçhul*, çev. Ömer Durmaz, İstanbul 2000, s.11.

² Carrel, a.g.e., s.13.

problem olarak ele almıştır. İnsanların kabullerini irdelerken, onları bu kabullere götüren psikolojik, sosyolojik ya da ekonomik süreçleri bilmek, araştırmanın daha sağlıklı yapılmasına olanak verir. Bu yüzden biz de insanları büyüye götüren sebepleri aşağıdaki şekilde kategorize etmeye çalıştık:

Geleceği bilme isteği: İnsan var olduğundan beri objenin mahiyetini bilme, kendi dışında gerçekleşen olayların sebeplerine vakıf olma gibi özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Bunun yanı sıra gelecekle ilgili bilgileri öğrenme arzusunu taşır. Her dönemde farklı işaretler vasıtasıyla gelecekte haber alınacağına inanılması, büyüye olan ilgiyi artırmıştır.

Korkunun gücü: Varlıkların özünde korku vardır. Korkunun sebebi, korkunun varlığıdır. Yani varlığını devam ettirme kaygısıdır. Bu korku insanda daha fazladır. Çünkü o daha imkânlıdır. İnsanın imkânlarını azaltan, özgürlüklerini sınırlayan, canını yakan hatta yok etmeye sevk eden olaylar, belleğinde olan yenilme, ezilme, yok olma hislerini telkin eder ve korku başlamış olur. İşte bu telkinler insanı büyüye sevk eder.³

Psiko – Sosyal ve Sosyo – Ekonomik Kaygılar: Ölüm, hastalıklar, açlık, felaketler gibi dış çevreden gelebilecek olumsuzluklar yanında, kişisel yetersizlik, güven yitirme ve çaresizlikler karşısında kendisini savunmayı sağlayacak bilgi yetersizliği ile birlikte büyüye giden yolu hazırlamış olur. Böylece kişi sorunları göğüslemeyerek, alternatif çözümlere başvurur ve böylece yükünü azaltmış olduğunu hisseder. Değişen dünya şartlarına ayak uydurmanın zor olmasının yanı sıra, hızlı değişime yetişemeyerek sonunda bu eksikliği gidermek için kendi istekleri doğrultusunda büyüye başvururlar. Geçim kaygısı, sağlık problemleri, çevresel sorunlar vb. sıkıntılarla karşılaşan birey, kendini avutacak, umut verecek şeylere bel bağlar. Günlük hayatta ise bunlara en basit verilebilecek örnekler, rüya tabirleri ve burç yorumları olsa gerek. Bu uygulamalar daha ileri boyuta gittiğinde ise büyüde kendini gösterebilmektedir.

³ Ahmet Baydar, *Kuran Açısından Korku ve Büyü*, İstanbul 1999, s.15 – 16.

B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Sihirsel ve büyüsel uygulamalar hemen her toplumda yaygın olmasına rağmen, günümüzde Türkiye’de bilimsel platformda yeteri kadar üzerinde durulmamış bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyü ve büyüsel uygulamaları sosyolojik ve sosyo - psikolojik bağlamda irdeleyen bilimsel çalışmaların sınırlı olması, birçok yönden istismara müsait olan bu konunun, araştırılarak sağlıklı, güvenilir, tatmin edici verilerle ortaya koyulması gerektiğini gözler önüne sermektedir. Araştırmamızda büyü fenomenine sosyolojik bir açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Sihirsel ve büyüsel eksende yapılan uygulamaların, din sosyolojisi bakış açısıyla çok yönlü olarak incelemesiyle elde edilen bulgular, bu alandaki eksikliği giderici bir nitelik taşıması bakımından önem arz etmektedir.

C. SINIRLAR

Araştırmanın istenilen sonuca ulaşabilmesi için alanının sınırlandırılması ve konunun bu sınırlar içerisinde derinliğine işlenmesi bir gereklilik arz etmektedir.⁴ Bu sebeple araştırma sahası Malatya il merkeziyle sınırlandırılmıştır. Örneklem grup, Malatya merkez doğumlu, Malatya ilçe/köy doğumlu olup merkezde yaşayanlar ve başka bir il doğumlu olduğu halde son on yıl ve üzeri Malatya’da ikamet eden kişilerden tercih edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, ülke geneline genellenemez. Elde ettiğimiz sonuçlar, araştırmanın yapıldığı yer ve zaman ile sınırlıdır. Araştırma konusu hakkındaki kanaatler zamanla değişebileceği varsayımıyla genellenmemesi gerekmektedir.

D. VARSAYIM VE HİPOTEZLER

Her araştırma bir amaca dayanarak yapılır. En uygun metot ve teknikler kullanılarak test edilen hipotez sonuçta ya bir kanun halinde veya teori olarak ortaya konulur. Bu her zaman kanun ya da teoriye varılacağı anlamına gelmez.⁵ Fakat belli bir fikir oluşturması bakımından bir takım hipotezlerin kurulması da gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın hipotezleri şunlardır:

⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara 2005, s.73.

⁵ Zeki Aslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, İstanbul 2004, s. 42.

- ✓ Büyü olgusu eskiden olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdürmektedir.
- ✓ Türk toplumunda din - büyü ilişkisi, kesin çizgilerle ayrılmamıştır.
- ✓ Kişinin ibadet etme durumu büyüü kabul ya da redde etkili rol oynamaktadır.
- ✓ Kültür seviyesi büyü karşılarında takınılan tutumu etkilemektedir.
- ✓ Ekonomik durum büyüye olan tutum ve davranışları etkileyen önemli bir değişkendir.
- ✓ Cinsiyet değişkeni büyüye olan yaklaşımı önemli ölçüde etkilemiştir.
- ✓ Yaş büyü karşılarında takınılmış olan tavrı etkileyen bir olgudur.
- ✓ Sekülerizm arttıkça dinî duyguların zayıflamasını ve büyüye olan eğilimin artmasını beraberinde getirmiştir.
- ✓ Kişisel tercihler ve beklentiler, büyüye başvurma nedeninde değişkenlik arz eder.
- ✓ Gündelik yaşamın bir parçası olarak addedilen nazarlık, uğurluk, muska gibi objeler büyü materyali olarak kabul edilmemiştir.
- ✓ Dindarlık dereceleri, kişinin büyü karşılarında takınmış olduğu tavrı etkilemektedir.
- ✓ Kişinin bilgi edinme olanakları arttıkça, büyü ve büyüsel pratiklere bakış açısında da değişimi beraberinde getirmiştir.

E. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Araştırma yapılırken çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanılması güvenilir ve geçerli sonuçlara ulaşmada son derece önemlidir. ‘Genel anlamıyla bir amaca ulaşmak için izlenen en kısa yol anlamına gelen metot, bilimsel anlamda belli bir sonuca ulaşmak ve düzenli bilgi edinmek üzere, bir plana göre izlenen yol ve usulü anlatmak

için kullanılır.”⁶ Dolayısıyla bir araştırmanın bilimsel olup olmadığı, araştırmada takip edilen yöntemle yakından ilgilidir.

Araştırmamızda bir örneklem grup alınarak anket ve mülakatlarla büyü ve büyüsel uygulamalara olan ilgi, yönelim ve tutumların açıklığa kavuşturulması hedeflenmiştir. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde teorik çerçeve ortaya konulmuş, ikinci bölümde ise gözlem, mülakat ve anket yollarıyla elde edilen bilgiler değerlendirilmiş, büyü ve büyüsel işlemler hakkında çok yönlü bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Ankete katılım oranı yüksek tutulmuş ancak yüz otuz tanesinin sağlıklı şekilde değerlendirilmiştir. Anket formumuz otuz üç sorudan oluşmaktadır. Farklı eğitim düzeyleri göz önüne alınarak açık ifadelerin yer aldığı, kısa ve cevaplanması kolay sorular tercih edilmiştir. Ankete katılan örneklem grubun genel karakteristik özelliklerini ortaya koyan sorular öncelikle sorulmuş, bunu takiben kanaat, eğilim, tutum ve davranışları sorgulayan diğer sorular yer almıştır. Belgesel kaynak taramanın yanında yerinde katılarak gözlem, mülakat, anket ve gibi saha araştırma teknikleri kullanılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış, istatistiksel olarak tablolar halinde sunulmuştur. Bu tablolara göre hipotezlerimizin ne derece pekiştirildiği ya da farklılaştığı gözler önüne serilecektir. Ekler kısmında ise anket sorularıyla büyüsel işlemlerde kullanılan örnek materyallere yer verilmiştir.

⁶ Mehmet Ali Kirman, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2004, s. 253.

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEMEL KAVRAMLARI VE KURAMSAL ÇERÇEVE

A. TEMEL KAVRAMLAR

1. Büyü

“Doğaüstü güçlerle, doğanın etkilenebileceği inancına büyü denilir. İnsanlığın en eski inancı olan, kimi yazarlarca dinin ve sanatın kaynağı olduğu iddia edilen büyü, gerçekte karşı konulmaz bir korku kaynağı olgusunu içerir.”⁷ İnsanları bir şeyi yapmaya zorlayan bir kuvvet olarak tanımlanan,⁸ insana ve doğaya ilişkin olayları maddi dünyanın ötesindeki gizemli dış güçler aracılığıyla etkileyip yönlendirdiğine inanılan törensel eylem olan büyü, birçok dindeki ritüellerin bir parçası gibi algılanmış ve yazısız kültürlerin çoğunda toplumsal bir rol oynamıştır.⁹

Büyü eski Türk dilinde din adamı ve sihirbaz anlamına gelen ‘bügi’ ya da ‘büğü’den türemiştir.¹⁰ Büyü sebeplere başvurmaksızın doğaüstü güçlerle sonuç elde etme anlamına gelir. Büyü yapan ve yaptıran kişinin amacı, genel olarak bir kişiyi ruhsal anlamda etki altına alarak, onu oyalamak, kandırmak, irade ya da bedeninde kendi isteği yönünde bir harekete sevk etmektir.¹¹

Belirli sonuçları elde etmek için, doğaüstü güçlere başvurularak ya da doğadaki gizli güçlerin yardımıyla yapılan¹² büyüyle ilgili inançları açıklama girişimleri, on dokuzuncu yüzyıl kuramlarını temel almıştır. Büyünün dine etki ettiği inancı, zamanla dinin bilim karşısında sorgulanmasıyla farklı açıklamalar geliştirilmiştir. Daha sonraki antropolojik açıklamalar, büyüü simgesel bir mantık ve anlam içeren bir şey olarak kabul görmesi yönünde oldu.¹³ Frazer ise büyüü bir yönüyle yanıltıcı bir davranış kılavuzu, bir yönüyle aldatıcı doğal yasa sistemi, bir yönüyle de tam olmayan bir sanat

⁷ Orhan Hançerlioğlu, *Dünya İnaçları Sözlüğü*, İstanbul 1993, s. 93.

⁸ Ahmet Nûreddin Bayram, *İslam’a Göre Cin Sar’a Sihir ve Büyü*, Ankara 1997, s.177.

⁹ “Büyü” *Anabritannica*, İstanbul 1999, C. VII, s. 103.

¹⁰ Yusuf Özbek, *İslam Açısından Sihir*, İstanbul 1994, s. 17.

¹¹ Baydar, a.g.e., s.63.

¹² Kirman, a.g.e., s. 43.

¹³ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay - Derya Kömürcü, Ankara 1999, s. 88.

ve sahte bir bilim olarak tanımlamaktadır.¹⁴ İnsanlar büyü ile din arasındaki farkı tam olarak ayırmakta zorlanmaktadırlar. Bir davranış hem dinî hem de büyüsel olarak algılanabilmektedir. Bu durum ise Frazer gibi bazı araştırmacıların dinin kaynağının büyü olduğu yönünde görüş belirtmesine sebep olmuştur.¹⁵

Büyü İslam'dan önceki toplumlarda ve dinlerde gelecekte haber verme, tılsımla tedavi etme, cincilik, falcılık yapmak suretiyle yapılmış, çıkar sağlama aracı olarak kullanılmıştır. Büyünün asıl amacı insana ve olaylara etki ederek farklı istekleri yerine getirmektir. Büyü yapma amaçları, avlanmada hayvan yetiştirmek, düşmanı yenmek, çocuk sahibi olmak, ürün veya mal çoğaltmak, hastalıktan kurtulmak vb. şeylerdir.¹⁶

2. Sihir

Büyü kelimesinin dilimizde bilinen bir karşılığı da sihirdir. Nitekim büyü yapan kimseye Arapça - Farsça kelimelerin karışımıyla sihirbaz diyoruz. Sihir, uydurma, yalan ve aldatma anlamları taşıyan Arapça bir kökenli bir kelimedir. Tan vaktindeki alacakaranlığa eşyayı birbirine karıştırarak insanı aldattığı için aynı kökten gelen seher kelimesi karşımıza çıkmaktadır. Fakat genellikle büyü kelimesiyle kastedilen anlam sebeplere başvurmadan bazı gizli davranışlarla sonuç elde etme iddiasıdır.¹⁷

Sihir kelimesini Türkçe mukabili, tam olarak karşılık gelmese de büyüdür. Büyü daha çok menfî anlamda kullanıldığı için sihirden daha az kapsamlıdır. Sihrin Batı dillerinde karşılığı İngilizce 'magi' veya 'magic' almanca ve Fransızca magic terimleridir. Bu kelimenin aslı ise Grekçe magostur. Maji sihir kelimesinin aşağı yukarı karşılı olduğu için birbiri yerine kullanılabilmektedir.¹⁸

Dinî örfte sihir sebebi gizli olmakla gerçeğin zıddına tahayyül olunan göz bağlayıcılık, yaldızcılık, şarlatanlık, hilekârlık tarzında cereyan eden herhangi bir şey olarak kabul edilir.¹⁹ Sihir lügatte ne olursa olsun sebebi gizli olan ince şey demektir.

¹⁴ Sir James Frazer, *Altındal Büyü ve Din Üzerine Bir Çalışma*, çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul 2004, s.33.

¹⁵ Eric J. Sharpe, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, çev. Ahmet Güç, Bursa 2000, s.7.

¹⁶ *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara 2006, s. 76,77.

¹⁷ Baydar, a.g.e., s.63.

¹⁸ Özbek, a.g.e., s. 17.

¹⁹ Ali Osman Ateş, *Kuran ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, İstanbul 2003, s. 193.

Müncid de sihri şu şekilde tarif ediyor: “Sihir bir insanın hileler yaparak batılı hak suretinde göstermesidir.”²⁰

Arap dilbilimcilerinden el-Ezheri’ye göre sihir; eşyayı gerçeğinden başka türlü göstermek, çevirmektir. el-Cevheri ise Sıhah’ında şu şekilde izah eder; sihir uhzedir yani materyaldır ve aynı zamanda ma’hezi latif ve ince olandır. Kurtubi ise el-Cami isimli eserinde sihrin aslı hile ve tahyiller ile bir şeyi gerçek gibi göstermektir. Sahirin eşyayı ve manalar yoluyla olanı başka türlü hayal ettirmesi şeklindedir. Sihir kelimesi, “çocuğu kandırdığımda aklını çeldim” manasından türemiştir. el-Alûsi Rûhu’l-Meâni’de sihrin sehere-yesheru masdarı olup ince latif sebebi gizli olan şey olduğunu bundan muradın ise harikuladeye benzer garabette bir iş olduğunu öne sürmektir.²¹

Beşeri nefisler cins olarak aynı nitelikte olsa da özellikleri itibarıyla birbirinden ayrılırlar. Nefisler grup grup olup kendine has özellik ve kabiliyetlere göre çeşitli gruplara ayrılırlar. Peygamberlerin nefisleri beşeri ruhaniyetlerden soyutlanıp melekî özelliklere geçiş kabiliyetine sahiptir. Rabbani bilgiler elde eder ve meleklerle konuşup Allahtan gelen bilgileri alırlar. İşte bu yönüyle varlıklar üstünde etkilidirler.

Peygamberlerin mucizelerini sihirbazların yaptığı sihirlerle karıştırmamak gerekir. Sihirbazların nefislerinin varlıkları etkilemek için yıldızların ruhaniyetlerini celbetme nefsi veya şeytanî güçlerle onlar üzerinde etkili olma vasıfları vardır. Sihirbazların nefislerini üçe ayırmak mümkündür. Varlıklar üzerinde etkili olurken herhangi bir alet veya yardımcı unsur kullanmayan ve himmet ile etkili olanlar ki filozofların sihir olarak nitelendirdikleri şey budur. İkincisi yıldızların diğer unsurların mizaçlarının ya da sayıların özelliklerinin yardımıyla etkili olanlar filozofların tılsım olarak isimlendirdikleri şekli de bu şekildedir. Üçüncüsü ise tasavvur ve hayal güçleri üzerinde etkili olanlardır. Bir çeşit illüzyon yada göz bağcılık yaparlar.²²

Sihir ile din arasında ki münasebet bölünmez sosyal bir hadisenin iki şekli olduğu inancı, zamanla değişerek farklılıklarının ön plana çıktığı bir zemin almıştır.²³

²⁰ İsmail Hakkı Zeyrek, *Fizik Ötesi ve İnsan(Melek-Cin-Ruh-Sihir-Tılsım-Kehanet-Dua)*, İstanbul 1999, s. 74.

²¹ Özbek, a.g.e., s. 18, 19.

²² Özbek, a.g.e., s. 16 – 17.

²³ “Sihir” *MEB İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1966, C. X, s.599.

3. Efsun

‘Afsun’ olarak da bilinen, yılan akrep gibi zararlı hayvanlardan korunmak için yapılan, eski Türklerde de arpa adı verilen bir tür büyüdür. Bazı kişiler kendilerinde var olan bağışıklığı kullanarak söz sahibi olma amacı gütmüşlerdir. Onlara göre vücudun herhangi bir yeri okunup üflenirse okunan kişi de bağışıklık kazanır. Ayrıca baş ağrısına ve nazara karşı etkili üflemeyle dayalı efsunlar mevcuttur.²⁴

4. Tılsım

Doğaüstü güç anlamına gelen tılsım, Yunanca telesma sözcüğünden Arapçaya tilsem ve Fransızcaya talisman olarak geçmiştir. Büyü ve sihir terimleriyle anlamdaştır. İlkçağlardan beri, hemen hemen bütün toplumlarca böylesine bir güç bulunduğuna ve kimi nesnelerin bu gücü taşıdığına ya da bazı nesnelere büyücülerce bu gücün aktarılabilmesine inanılmıştır. Mana inancıyla da ilişkilidir. Anlam genişletmesi yoluyla bu gücü taşıdığına inanılan muska nazarlık vb. gibi nesneleri de adlandırır.²⁵ Sözlük manası; herkesin bilip çözemediği gizli şey gizli sır, fevkalade kuvvet ve tesiri haiz olan şey anlamına gelir. Define bulunmasına mani olan şey demektir.²⁶

Tılsımlar harfler ve rakamlar ile yapılmaktadır. Efsun ve tılsım kitaplarına göre harfler ve onların ifade ettikleri rakamlar doğaüstü güce sahiptir. Harfler “ebced ve hevvez”deki sıraya göre adet ifade ederler. Böyle kabul edilen ebced, Aramî alfabesindeki sıralamayı gösterir. Bu sıralama Aramîlerden Nabatılara, onlardan da Araplara kadar gelmiştir. Her ne kadar ebced, Aramî alfabesindeki sıralamayı ifade etse de harflerin sıralamasının esrarengiz bir kuvvete işaret ettiği inancına Aramîlerden önceki insanlarda da rastlamaktayız.²⁷

Tılsımın başka bir şekline de fetiş inancında rastlamaktayız. Fetiş inancına sahip insanlar, bazı nesnelerde uğur ya da uğursuzluk olduğuna inanırlardı. Uğurlu olduğuna inandıkları bitki, kurt dişi, ayı tırnağı, leylek kemiği, kartal tırnağı vb. nesneleri boyunlarına asar ve yanlarında taşırlardı. Yanlarında taşıdıkları bu nesneler sayesinde bela, kaza ve hastalıklardan korunacaklarına inanırlardı. Sonraki dönemlerde kâğıt

²⁴ “Efsun” *Anabritannica*, C. XI, s. 98; Kirman, a.g.e., s. 43.

²⁵ Hançerlioğlu, a.g.e., s. 511.

²⁶ Zeyrek, a.g.e., s. 111.

²⁷ Kemalettin Erdil, *Yaşayan Hurafeler*, Ankara 2005, s. 19.

üzerine yazılmış bazı dinî formüller, çeşitli işaretlerle çizilmiş muska ve tılsımlar fetişlerin yerini almıştır.²⁸

5. Kâhin

Arapça bir kelime olan kehanet, gelecekte haber verme, falcılık ve bakıcılık anlamlarına gelmektedir. Kehanette bulan kişiye ise kâhin denilmektedir.²⁹ Eskiden birtakım adamlar gaipten haberler verir ve bunların semavi sırlarla ilgili olduğunu söylerlerdi. Bazı sözleri de doğru çıkardı. Bunlara Araplar kâhin, arraf derlerdi. Yani gaipleri bulan, gönülleri bilen adamlar demektir.³⁰ Tanrıdan aldığı ilhamla gelecekte haber veren veya vereceğini söyleyen kişilerin örneklerine birçok kültürde rastlamak mümkündür. Örneğin eski Yunan'da, Roma'da ve İsrail oğulları arasında kâhinler bulunmaktaydı. Kitab-ı Mukaddes'in Allah'ın elçisi olarak bildirdiği bazı şahıslara da kâhin denmiştir.³¹

Cahiliye Arapları derin bir bilgiye sahip olan kişilere kâhin derlerdi. Dinî literatürde kâhin, gelecekte meydana gelecek olayları bildiğini iddia eden, görünmeyen ve gizli âlemden haberdar olduğunu dile getiren kişilere verilen genel ad olmuştur. Kehanetin modern bilimin yeterince gelişmediği, dinî bilginin olgunlaşmadığı dönem ve toplumlarda bir hayli yaygın olduğunu, bunun da insanın bilinmeyene ilgi duyması, gizemli olanı merak etmesi, etrafında olan biten şeylerin sebebini kavrama isteği gibi duygulardan kaynaklandığını söyleyebiliriz.³²

6. Uğurluk

Talisman (uğurluk) Yunanca telasma'dan gelmekte olup, anlamı mükemmel lüks eşya demektir. Talisman zararlı etkileri uzaklaştırmaktan çok taşıyıcısına mutluluk ve başarı getirecek olan uğur eşyasıdır. Yani pasif bir maji aracıdır.³³

²⁸ Erdil, a.g.e, s. 26.

²⁹ Arif Arslan - Hakan Yılmaz, *Doğu ve Batı Kaynaklarına Göre Kehanet*, İstanbul 2000, s. 119.

³⁰ Zeyrek, a.g.e, s. 114

³¹ Kirman, a.g.e, s. 121.

³² *İlmihal II*, Komisyon, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 152.

³³ Cemal Anadol, *Tarihten Günümüze Kadar Doğu ve Batı Kültürlerinde Halk İnanışları: Büyü, Sihir, Tılsım*, İstanbul 2006, s. 262.

7. İfrit

İfrit adı, kurnaz hilekâr yerine kullanılmaktadır. Bu kelime, Kuran'da cinlerden bahsederken kullanılmıştır. Fakat başlangıçta genel bir sıfat idi. İfrit kelimesini kuvvetli cin diye anlayabiliriz. Cinlerden bir ifrit tabirine, hazreti Peygambere atfedilen iki hadise rastlanmaktadır. Fakat çok geçmeden ifrit kelimesi cin yerine bilhassa şeytanı ve habis olan bir gurup cini ifade etmek için kullanılmaya başlandı.³⁴

8. Cin

Cin kelimesi örtmek, gizlemek anlamına gelen cenne kelimesinden türemiştir. Görülmeyen varlıklara verilen isimdir. Cann kelimesi cin, şeytan anlamında kullanılmıştır. Cahiliye döneminde melekler de cin olarak nitelendirilmekteydi. Cin kelimesinin Latince 'genius' kelimesinden alındığı da iddia edilir. Gul, ifrit ve silatlar cinlerin çeşitli şekilleridir.³⁵ Ortak bir tarifte ittifak yoktur. Ancak genel olarak Müslümanlar için cin, bedenleri ateş, hava, rayiha gibi maddelerden teşekkül etmiş akıl ve irade sahibi görünmez varlıklar olarak kabul edilmiştir. Bu özelliklerinden dolayı da duyu organlarımızla onları telakki edemeyiz.³⁶

Hicaz bölgesinde yaşayan cahiliye Arapları, çöllerde ve yüksek dağlarda cinlerin çokça yer aldığına ve bu cinleri istedikleri takdirde çeşitli vasıtalarla kendi hizmetlerine alabileceklerine inanırlardı. Onlara göre, insan gibi özel bir cinsi teşkil eden cinlerin gövdeleri ateş veya havadan yaratılmıştır. İyilik ve kötülük yapma gibi melekeleri mevcut olduğundan onların teveccühünü kazanmak, saygı göstermek ve ibadet etmek gerekir. Yine onlara göre, her cinin belirli bir yeri mevcuttur. Kayalar, ağaçlar, putlar içini mesken tuttukları bazı yerlerdir. Her kabilenin ya da birkaç kabilenin özel bir cini, bir kayası bir ağacı veya putu bulunur. Aslında yalnız Araplar değil bütün Sami uluslar bu düşüncelerle ulu ağaçların, mağaraların, pınar başlarının ve büyük kaya parçalarının güvenli olmadığına, buraların ruhların ve cinlerin meskeni olduğuna inanırlardı.³⁷

Yahudilikte cin inancının var olduğunu Tevrat'taki bazı ifadelerden, Hz Musa döneminde bazı Yahudilerin cinlere kurban kesmek şeklinde onlara ibadet ettiğini

³⁴ Anadol, a.g.e., s. 74.

³⁵ Ateş, a.g.e., s. 19.

³⁶ Ateş, a.g.e., s. 20.

³⁷ Ateş, a.g.e., s. 21.

anlamaktayız. Başka toplumlardan öğrendikleri cinlere tapmayı Tevrat şu ifadelerle yasaklamıştır: “*Ve artık kurbanların ardlarınca zina ettikleri ergeçlere (taptıkları mabutlara) kurban etmeyecekler. Bu onlar için nesillerinde ebedi kanun olacak.*”³⁸ Bir başka ifadede ise;

“Fakat milletler ile karıştılar

Ve onların işlerini öğrendiler

Ve putlarına kulluk ettiler,

Onlar da kendilerine tuzak oldular.

*Ve oğulları ve kızlarını cinlere kurban ettiler.”*³⁹

Bu ifadelerden cin inancı açıkça görülmektedir. Bunun yanı sıra cinlerin insan ya da hayvanların içine girerek onları delirttiğine de inanırlardı ki gerek Hz Musa’yı gerekse Hz İsa’yı böyle itham ettiklerini de bilmekteyiz.⁴⁰

Hıristiyanlıkta cinlerin varlığına dair bilgilere, gerek İncillerde gerekse Pavlus’un mektupları gibi kutsal metinlerde rastlamaktayız. Hz İsa’nın deli ya da cin çarpmış kişileri iyileştirdiği hikâyeleri buna işarettir.⁴¹ Bunun yanında Kutsal Kitap’ta cinlerin Allah’ın varlığını ve birliğini kabul ettiğini şu ifadelerle görmekteyiz:

*“Sen Allah’ın bir olduğuna inanıyor iyi ediyorsun cinler de inanıyorlar ve titriyorlar. Fakat ey boş adam imanın ameller olmayınca faidesiz olduğunu bilmek ister misin?”*⁴²

İslam’da cin inancı; sözlükte gözle görülmeyen varlıklar anlamına gelen cinlerin isyana ve itaate kabiliyetleri vardır. Yol gösterici peygamberleri olmuş ve bundan dolayı mükellefiyet kazanmışlardır. Varlık olarak meleklerle benzer özellikler taşırlar. Görünmezlik, çeşitli şekiller girme benzer özellikleri olmasına rağmen cins ve mahiyet

³⁸ *Kitab-ı Mukaddes*, İstanbul 2007, Eski Ahit, Levililer, 17/7.

³⁹ *Kitab-ı Mukaddes*, Eski Ahit, Mezmurlar, 106/34 – 37.

⁴⁰ Ateş, a.g.e, s. 28.

⁴¹ Ateş, a.g.e.,s. 32.

⁴² *Kitab-ı Mukaddes*, Yeni Ahit, Yakubun Mektubu, 2/19 – 20.

olarak farklılık arz ederler. Yaratılış amaçları Kuran-ı Kerimin birçok ayetinde anlatılmaktadır. Bazı ayetler mealen şöyle geçmektedir:

- Bir de cinleri Allah’a birtakım ortaklar yaptılar oysa onları O yarattı. Bilgisizce Allah’a oğullar ve kızlar da uydurdular. O onların niteledikleri şeylerden uzaktır, yücedir.⁴³
- Onların hepsini bir araya toplayacağı gün şöyle diyecektir. Ey cin topluluğu insanlardan pek çoğunu saptırıp aranızda kattınız. Onların insanlardan olan dostları: ey Rabbimiz bizler birbirimizden yararlandık ve bize belirlediğin süremizin sonuna ulaştık diyecekler Allah da diyeceki Allah’ın diledikleri hariç içinde ebedi kalmak üzere duracağınız yer ateştir. Ey Muhammed şüphesiz senin Rabbin hüküm ve hikmet sahibidir hakkıyla bilendir.⁴⁴
- Ey cin ve insan topluluğu içinizden size ayetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağı hakkında sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? onlar şöyle diyecekler: biz kendi aleyhimize şahitlik ederiz. Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.⁴⁵
- Allah şöyle der: sizden önce gelip geçmiş cin ve insan toplulukları birlikte ateşe girin. Her topluluk (arkasından gidip sapıklığa düştüğü) yoldaşına lanet eder. Nihayet hepsi orada toplandığı zaman peşlerinden gidenler kendilerine öncülük edenler için Ey Rabbimiz şunlar bizi saptırdılar. Onlara bir kat daha ateş azabı ver derler. Allah derki: her biriniz için bir kat daha fazla azap var fakat bilmiyorsunuz.⁴⁶
- And olsun biz cinler ve insanlardan kalpleri olup da bunlarla anlamayan gözleri olup da bunlarla görmeyen kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir.⁴⁷

⁴³ Kuran-ı Kerim, 6/100.

⁴⁴ Kuran-ı Kerim, 6/128.

⁴⁵ Kuran-ı Kerim, 6/30.

⁴⁶ Kuran-ı Kerim, 7/38.

⁴⁷ Kuran-ı Kerim, 7/179.

- Rabbinin ‘and olsun ki cehennemi hem cinlerden hem de insanlardan (suçlularla) dolduracağım’ sözü kesinleşti.⁴⁸

İbnu Abbas şöyle demiştir:

Hz Peygamber cinlere Kuran okumadığı gibi onları görmedi de. Resulullah bir grup ashabıyla Ukâz panayırına gitmek niyetiyle yola çıktı. Bu esnada Şeytanlarla semadan gelen haber arasına engel konmuş idi. (Bundan dolayı mutad olarak semadan haber getiren) şeytanlar üzerine şahablar⁴⁹ gönderildi. Böylece şeytanlar kavimlerine eli boş ve habersiz döndüler:

“ - Ne var, niye (boş) döndünüz?” diye sordular. Onlar:

“ – Bizimle semavî haber arasına mânia kondu, üzerimize şahablar gönderildi.” dediler.

“ – Bu, dediler, yeni zuhur eden bir şey sebebiyle olmalı, arzın doğusunu ve batısını dolaşın(bu engel hakkında bir haber getirin).”

(Yeryüzünü taramak üzere gruplar halinde yola çıktılar. Bunlardan) Tihame tarafına giden bir grup, (Ukâz panayırına giderken yolda ashabıyla sabah namazı kılmakta olan) Hz Peygambere rastladı. Kuran tilavetini duyunca durup kulak kabarttılar.

“ – Bizimle semavî haber arasına engel olan şey işte bu!” deyip kavimlerine döndüler. Onlara şöyle dediler:

“ – Biz hakiki hayranlık veren bir Kuran dinledik ki o, Hakk’a ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de ona iman ettik. Rabbimize hiçbir şeyi asla ortak tutmayacağız.⁵⁰

Bunun üzerine Allah Peygamberine vahyederek durumu bildirdi: (Habibim) De ki: Bana şu hakikatler vahyolunmuştur. Cinden bir zümre (benim Kuran okuyuşumu) dinlemiş de (şöyle) söylemişler: Bize, hakiki hayranlık veren bir Kuran dinledik ki O,

⁴⁸ Kuran-ı Kerim, 11/119.

⁴⁹ Şahab: geceleyin görülen ve yıldız kayması diye tabir edilen şey.

⁵⁰ Kuran-ı Kerim, 72/1-2.

Hakk'a ve doğruya götürüyor... (Cin 1, ... Cin'in sözü 15. ayette biter)⁵¹ Burada problem peygamberin cinlerle görüşüp görüşmediği mevzusudur. İbnu Abbas'tan gelen rivayetlerden Peygamberlerin cinlerle karşılaşmadığı ve onlara Kuran talim etmediği, ancak cinler kendiliklerinden Kuran'ı dinleyip öğrendikleri anlaşılmaktadır.

Fakat İbnu Mesud'un rivayet ettiği bir hadiste ise Peygamberin cinlerle görüştüğüne yer verilmiştir. İki rivayet arasında tenakuz görülmektedir. Ancak âlimler rivayetleri telif ederek her bir rivayetin farklı bir konuya temas etmekle beraber farklı zamanlarda ait olduğunu belirtmişlerdir.

İbnu Hacer "Cinlerin birinci gelişlerinin sebebi 'şahab hadisesidir.' İkinci gelişleri ise Müslüman olmak, dini hükümleri öğrenmektir." dedikten sonra birinci gelişlerini peygamberliğin başlarında ikinci gelişlerini ise hicretten sonra olarak ayırmıştır.⁵²

B. KURAMSAL ÇERÇEVE

1. Din - Büyü İlişkisi

Büyü de din de insanın tabiatüstüne yaklaşacağı iki yoldur. Dindar kişi ibadet ve yakarışlarıyla Tanrıyı veya tabiatüstü varlıkları etkilemeye çalışırken; büyücü, insanın isteklerini yerine getirmek için ulvi varlıkları zorlar. Dinde itaat ve bağlanma söz konusu iken büyüde zorlama ve kontrol altına alma söz konusudur. Dindeki ritüeller başlı başına amacın kendisidir. Büyüde amaç daha kişisel ve menfaat güdümlüdür. Dinde herkes aktif ve eşit şekilde yer alır. Fakat büyücülükte özel bazı yetenekler aranır ve bu yönüyle meslek haline gelmiştir.

Büyü ve din kabullenme dereceleri bakımından da farklılık arz eder. Din genel olarak kabul edilmiş en yüksek inanç ve ibadetler bütünü iken, büyü her zaman bu şekilde hüsnü kabul görmez. Manevi yönü, dini popüler kılarken; maddiyat ve çıkar büyüyü şahsileştirmiştir.

⁵¹ Buhari, Muhammed bin İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, Beyrut 1991, Tefsir, Cinn 1, Ezan 105; Müslim, Ebûl- Hüseyin Müslim bin el-Haccac el-Kuşeyrî en-Nisaburî, *el-Camiu's-Sahih*, Kahire, Salât 149, (449).

⁵² İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, İstanbul 1993, C. III, s.230-231.

Ayrıldıkları birçok noktaya rağmen hem büyü hem din, duygusal baskı durumlarında tezahür eder ve mitolojik geleneklere dayanırlar. Bunun yanı sıra ayinlerde kullanılan materyaller, büyüde kullanılan materyallere benzer. Cüppeler, dualar, tekrarlanan sözler buna örnek olarak gösterilebilir. Ortak bazı yönlerinin olması özde aynı oldukları anlamına gelmez. Bazı fikir ve kabullere yer vererek daha detaylı açıklamış oluruz. Öncelikle Frazer'in din büyü ilişkisine bakışını değerlendirecek olursak; Frazer, düşüncenin gelişimini üç aşamada inceler, en alt basamakta mitler ve büyüsel düşünce yer alır. Büyü yerini zamanla dine bırakır nihai olarak din de yerini bilimsel düşünceye devreder. Özetle düşüncenin ilerleme sürecinde büyü daha yüksek bir entelektüel aşamayı ifade eder ve muhtemelen her yerde dinden önce gelir. İnsanın yanlış geç tanıması onun düşünce kısmını engeller. Fakat insanoğlu doğayı daha iyi tanıma ve verimli hale getirmeyi öğrendiği anda büyü çağı aşamalı olarak din çağına yol verir. Frazer'in dikkat çeken bir görüşü de büyü yapmakta olan birinin modern laboratuarda deney yapan bir bilim adamından farklı olmadığı fikridir. Büyücü ilkel toplumların hekimi, bilim adamı da modern toplumların doktorudur. Fakat büyüünün başarısızlığı neticesinde dine varılması kabulü teorilerinin temelini sarsmıştır. Çünkü dinin ortaya çıkışını pozitif etkenlere bağlamak yerine negatif etkenler bağlamıştır ve zihinsel süreç olduğunu kabul ederek heyecansal zeminine yer vermemiştir.⁵³

Tylor 'un din büyü ilişkisine bakışı Frazer'in görüşlerine alternatiftir. Tylor'a göre, dinlerin ortaya çıkışıyla, büyüdeki birey faydacılığı yerini cemaat faydacılığına bırakmıştır. Din adına cemaatin ekonomik çıkarları her şeyin üstünde tutulmaya başlamıştır. Bu görüşünü destekleyici açıklamalara Keoslu Kritias ve Platon'da da görmekteyiz.⁵⁴

İslam ve diğer monoteist dinlere göre, dinlerde evrimden ziyade dejenerasyon söz konusudur. İlkel olarak kabul edilen, dinlerdeki büyü seremonileri, ilk dinî model olan monoteist dinlerdeki birtakım ritüellerin bozulmuş şekli veya insanlar tarafından üretilmiş alternatif ritüeller olarak değerlendirilebilir.

⁵³ Tylor ve Frazer'da Din, Mitoloji ve Büyü İlişkisi, teolosthighway.blogcu.com/650361/ 14.07.2007.

⁵⁴ Tylor ve Frazer'da Din, Mitoloji ve Büyü İlişkisi, teolosthighway.blogcu.com/650361/ 14.07.2007.

Din büyü arasında görünüşün ötesinde temel farklılıkların var olduğu açıktır. Büyünün güç istemi, güvence temini ve bireysel merakların tatmini şeklinde üç işlevsel özelliği ile dinden ayrılır. Bu üç işlevsel özellikleri açıklayacak olursak;

— Güç İstemi: İnsanoğlunda var olan başarılı olma, yenme, etki altına alma hissiyatı büyüye ve büyücüye başvurmanın sebebidir. Tarih içindeki tecrübeler başkalarının hayatını ya da varlığını hiçe sayan şahsi çıkar ve güç peşinde olan insanların büyüden zemin kazandıklarını görüyoruz ki Firavun ve Babil büyücüleri buna örnek gösterilebilir. Buna karşın Kuran-ı Kerim, “attığında sen atmadın ancak Allah attı.” diyerek peygamberin dahi kendisine güç nispet edemeyeceğini, Müslümanlara kendilerine güç nispet etmemelerini öğretmiştir.

— Güvence Temini: Büyü yapan veya yaptıran insan kendisini dışardan gelebilecek zararlara karşı koruma amacı güder. Polinezya köylülerinin korkulu sulara balık avına çıkmadan önce karmaşık büyü törenleri yapmalarına karşın suların durgun olduğu iç göllere çıkarken buna ihtiyaç duymamaları bu duruma örnek gösterilebilir. Denilebilir ki insanlar korkuya kapıldıklarında inanacakları ya da dayanacakları bir güç arayışlarına girerler. Burada din böyle bir güvence sağlar mı sorusu akla gelebilir. Hayır, sunamaz ama insana kendini korumayı sağlayacak melekeleri verir. Bununla beraber insanın, sabır ve dua yardımıyla zorlukları daha kolay göğüslemesini sağlar.

— Bireysel Merakların Tatmini: İnsanlar her dönemde dünyanın yaratılışını, kendi yaratılışını, âlemin ana maddesini, zamanı, mekânı, varlığı, yokluğu... merak etmiştir. Bu meraklarını kimi zaman bilimsel metotlarla kimi zamansa büyücülerin verdiği bilgilerle tatmin olma yolunu seçmişlerdir. Hatta bu yönüyle büyüü bilime yardımcı unsurlardan sayanlar da olmuştur. Simyanın kimyayı, astrolojinin ise astronomiyi hazırladığı, insanın tabiata hükmetme isteğini tetiklemede ve bugünkü teknolojinin meydana gelmesinde büyüün büyük rolü olduğu savunulmuştur.

Metot, yaklaşım ve amaç yönünden aralarında esaslı farklılıklar söz konusu olan din ve büyü arasındaki ilişkisi için yukarıda saydığımız özelliklerden farklı olarak şunları da ilave etmek gerekir. Büyüde amaç ya kontrol etmek ya da korkuları yenmek suretiyle kişisel çıkar elde etme çabası iken bilimin amacı bütün insanların faydalanacağı bulguları ve araçları ortaya koymaktır. Bilimin ortaya koyduğu sonuçların herkesçe kabulü, kavranması söz konusu iken büyü de yapılanın gizliliği

onun temel özelliğidir. Din ise amaç yönünden hem bilimden hem büyüden farklılık gösterir. Din insanlara geçmiş ve gelecek, bu dünya ve sonrası hakkında inanılması gereken bilgileri verir ve bunlardan ibret almasını ister. Şahsi çıkar sağlama aracı olan büyüün kutsal yönü ve ahlaki amaç taşıyor olmaması konuyu özetler mahiyettedir.⁵⁵

2. Büyü Türleri

2.a. İşleyiş Prensibine Göre Büyü Türleri

2.a.a. Taklit Büyüsü

Bu büyüye analogi büyüü de denilmektedir. Analogi büyüü, en çok kullanılan büyü çeşididir. Bu büyüün yapısı ‘taklit yoluyla arzu edilen sonucu ortaya koyma, benzer işlemlerle istenilen şeyi öne alma, böylece olayı yakın bir tarihe çekme’ çabasıdır. Bunu yaparken benzer benzeri meydana getirir ilkesi hareket noktası olmuştur. Benzer olarak da göze görünür dış benzerlikler, davranıştaki ve tutumdaki benzerlikler söz konusudur. Örnek verecek olursak; ‘Kamboçyalı bir balıkçı ağlarını atıp hiçbir şey yakalayamadığında soyunarak oradan uzaklaşır, dönüşte sanki görmemiş gibi ağın üzerinde dolaşır. Bilerek ağlara yakalanır ve şu şekilde bağırmaya başlar: ‘Hey nedir bu? Yoksa ağa mı yakalandım?’ der bundan sonra artık ağ balık kaçırmayacaktır.

Kendisinden hoşlanılmayan ve zarar vermesinden endişelenilen kimse için genellikle homeopotik büyü kullanılır. Bu iş için o kimsenin resminin yakılması yeterlidir. Taklit büyüünde en çok kullanılan malzeme, zarara uğratılmak istenen kişinin resmi ya da ağaçtan, çamurdan veya balmumundan yapılmış figürüdür.⁵⁶ Bu büyü tarzının her çağda uygulandığı görülmektedir. Magdalenienle’rin mağara duvarlarına çizdikleri resimlerde mat desenlerin, insan ve hayvan figürlerinin bulunduğu görülür. Bu resimlerde avlanma resimlerine çokça rastlanır. Yaygın kanaate göre bu resimler ilkel insanların avcılıktaki başarılarını arttırmak için başvurdukları büyüye yardım etmek için yapıldığı sanılmaktadır. Resimdeki avlanma başarısı gerçekte de gerçekleşeceğine inanılıyordu. Taklit büyüüne ilk dönemler için verilen bu örnek

⁵⁵Büyü ve Din, İslami Nokta-i Nazarda Bir Değerlendirme Çağfer Karadaş, www.usuldergisi_1/usl2004106-CKaradaş.pdf 15.07.2008.

⁵⁶ Sedat Veyis Örnek, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara 1981, s. 20; Frazer, a.g.e, s. 37.

büyünün hem iyi hem de kötü amaçlar için kullanabileceğini gösterir.⁵⁷ Bu anlamda benzer örnekler verecek olursak; yağmur yağdırmak istiyorlarsa su serperek ya da bulutlara öykünerek yağmur taklidi yaparken selleri engellemek içinse ateşe ve sığağa başvururlar. Örneğin Rusya da Dorpat yakınında bir köyde yağmur yağdırmak için üç adam eski kutsal bir korudaki köknar ağaçlarına tırmanırdı. Bunlardan biri gök gürültüsü taklidi yaparak küçük bir tencereye vurarak ses çıkarırdı ikincisiyse şimşek taklidi yapmak için yanar iki çam dalını birbirine vururdu. Yağmurcu denilen üçüncüsü ise bir demet ince dalla etrafa su serperdi.⁵⁸ Hadramutta algamar adlı bir kabilenin yağmuru durdurmak için çöldeki bir ağaçtan bir dal kesip bunu ateşin üzerine koyuyorlar, daha sonrada tutuşan dalın üzerine düşen su uçunca yağmurun şiddeti de azalmış oluyordu.⁵⁹

2.a.b. Temas Büyüsü

Temas esasına dayanan bu büyüün çıkış noktası olarak Frazer şu ifadeleri kullanır: ‘bir vakitler birbirlerine bağlı olan, hatta sonradan birbirinden tamamen ayrılmış olsalar bile, parçalardan birindeki değişiklik, ötekinin de etkilemeyi gerektiren sempatik bir bağlantı içindedir. Bu büyüün fiziksel temeli ise varlığı birbirinden uzaktaki şeyleri birleştirmek ve birbirine etki edebilmek için modern fizikteki esir gibi kabul edilen bir çeşit maddedir.⁶⁰

Temas büyüünün esası bir insanın kendisinden ayrılan bir parçasıyla, örneğin saçının ya da tırnağının arasındaki büyüsel sempati duygusudur. Bunlar bir zamanlar birbirine bağlı oldukları için aralarında sempati oluşmuştur, bu sempatiyi birbirlerinden ayrılırsalar dahi sürdürürler. Temas büyüünde saç, tırnak, kirpik vb. unsurların yanı sıra günlük hayatta kişinin kullandığı giyim kuşam materyaller de etkiyi ve gücü iletici niteliğe sahiptir. Bir şeyin içerisinde var olan majik kuvvet o şey uzakta olsa da aynı etkileri taşımaktadır. Bir ağacın büyüme ve ürün verme gücü, o ağacın dallarında ve yapraklarında da kendini gösterir.⁶¹ Bundan hareketle birine zarar verilmek istendiği takdirde o kişiye ait bir herhangi bir şey, mesela saç, tırnak, kirpik ya da elbisesinin bir

⁵⁷ Örnek, a.g.e, s. 20.

⁵⁸ Frazer, a.g.e, s.56.

⁵⁹ Frazer, a.g.e, s.58.

⁶⁰ Frazer, a.g.e, s. 33.

⁶¹ Örnek, a.g.e, s. 37.

parçası alınarak bunlara düşmanca bir şey yapılır. Kişiyi ait eşyanın başına gelenlerin o kişiye de aynı etkiyi bırakacağına inanılır. Benzer uygulama isimde de kullanılabilir. Ad bir insanın kişiliğinin bir parçasıdır, onun için bu adamın veya ruhun adı bilinirse o adı taşıyan kimse ya da ruh etkilenebilir.⁶²

2.b. Yapılan Uygulamanın Niteliğine Göre Büyü Türleri

2.b.a. Aktif Büyü

Kuvvetli bir irade ile para psikolojik yaşama tarzına sahip olanların çeşitli dua, beddua ve büyü formül sözleriyle yaptıkları büyüye aktif büyü denilir. Bu büyüyü yapan kimse tabiat olaylarına etki ederek onları iradesi altına alabileceğini iddia eder. Özel bazı sözler, tekerlemeler, dua veya beddualar vasıtasıyla büyüye elverişli bir zemin hazırlar. Örneğin Güney Afrika'da yaşayan Zulu kabilesi mensupları kızgın kömür üzerine su dökülmesiyle yapılan büyüün fırtınayı önlediğine inanırlar. Bu tür zararlı tabiat olaylarının etkisinden korunmak, uğursuzluktan korunmak, insanların zararlarından kaçınmak için bu büyüye başvurulur.⁶³

2.b.b. Pasif Büyü

Aktif büyüün kötü etkilerinden korunma ve zararlarından kaçınmak için yapılan büyüye ise pasif büyü denir. Aktif büyüde amaç etkilemek, pasif büyü de ise bu etkilerden korunmak esastır.⁶⁴ Birtakım büyüsel özelliklere sahip olduğu düşünülen uğursuz şeylerden, eşyalardan ve insanlardan kaçınmak bu büyüün esasını teşkil eder. Bu büyü korunma duygusu çerçevesinde işlemektedir. Gebe kadınların bazı şeyleri yememeleri, lohusa kadınların kötü kuvvetleri uzaklaştırıcı etkiye sahip birtakım şeyleri yanlarında bulundurmaları bu büyü çeşidine verilebilecek örnekleri teşkil etmektedir.⁶⁵

⁶² Sigmund Freud, *Totem ve Tabu*, çev. Niyazi Berkes, İstanbul 1971, s. 120.

⁶³ Hikmet Tanyu, "Büyü", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. VI, s. 502.

⁶⁴ Anadol, a.g.e., s. 39; Hançerlioğlu, a.g.e., s. 93; Tanyu, a.g.mk., s.502.

⁶⁵ Örnek, a.g.e., s. 39.

2.b.c. Allopatik Büyü

Bir şeyi zıddıyla etkileme yoluna gitmeye allopatik büyü denir. Örneğin yılanı onu yiyen leylekle etkileme yoluna gitmek.⁶⁶

2.c. Yönelinen Amaca Göre Büyü Türleri

2.c.a. Akbüyü

- ◆ Hokkabazlık: Büyünün ilk akla gelen tanımı sebepleri gizlemek, hilekârlık ve hokkabazlıktır. Bu yüzden illüzyon da hokkabazlık da bu başlık altında incelenebilir.
- ◆ Telkin: Herhangi bir araç ya da yardımcı kullanılmadan bazı sözlerle gönüllere tesir etme esasına dayanır. “Beyanda sihir vardır” sözü buna işarettir.
- ◆ Hipnoz: Kişiliği dışarıdan etkilenmeye müsait kişilerin irade gücünü telkinle zayıflatarak ona hâkim olma esasına dayanır.
- ◆ Okunma, okutma, okuma: Okunma genel olarak hastalıktan kurtulmak için dua etme esasına dayanır. Okutma yine hastalıktan kurtulmak amacıyla bir başkasından dua istemedir. Okuma ise yine aynı maksatla başkasına dua etmektir.
- ◆ Reklâm: Satış artırma, iktidarını muhafaza etme için her türlü inandırma, eğlendirme, oyalama, propaganda reklâm içerisinde değerlendirilebilir.

Ak büyü'nün yapılış maksadı bakımından da çeşitleri mevcuttur:

- Karısına ve çocuklarına kayıtsız, gözü dışarıda olarak nitelendirilen erkeğin eve bağlanması için yapılan büyü,
- Sert mizaçlı babaları yumuşatmak için yapılan büyü,
- Sevdiği kişiden karşılık bulamayan erkek veya kadının karşı taraftakini kendine bağlamak için yaptırdığı büyü,

⁶⁶Anadol, a.g.e., s. 39; Hançerlioğlu, a.g.e., s. 93; Tanyu, a.g.mk., s.502.

- Gurbetteki kişinin erken dönmesini sağlamak için yapılan büyü,
- Kaybedilmiş bir eşyanın bulunması için yapılan büyü,
- Sütü kesilen kadının sütünü artırmak için yapılan büyü,
- Her dileğin gerçekleşmesi için yapılan büyü,
- Mahkemeye intikal eden olayı kazanmak için yapılan büyü,
- Kötü büyülerin etkisini bozmak için yapılan büyü.⁶⁷

2.c.b. Kara büyü

- ◆ Müneccimlik: Yıldızlara bakarak geleceği önceden bilme yöntemidir. Doğaya hâkim olduğuna, yıldız ve gezegenleri tesiri altında tuttuğuna ve büyü yaptığına inanılan kişilere müneccim denir.
- ◆ Falcılık: Tabiatüstü olduğu iddia edilen yollarla bilme ve buna dayanan yorumdur. Eski çağlara dayanan inançlara göre falcılar vasıtasıyla Tanrılar ve cinler düşüncelerini açığa vururlardı.
- ◆ Cefircilik: Medyumlukla doğrudan olmasa da kehanet iddiaları yönüyle benzeyen, dolaylı bir başka şey de cefr ilmine dayanan cefirciliktir. Daha çok Şia arasında kabul gören iddiaya göre Cebrail vasıtasıyla Hz. Peygamber'e, O'nun vasıtasıyla Hz. Ali'ye ve sonrasında Şia imamlarına aktarılmıştır. Şia'ya göre cefr ne gaybı bilmektir ne de tahsille elde edilecek bir ilimdir. Cefr Allah tarafından verilmiş bir lütuftur.⁶⁸

Kara büyüünün de yapılış maksadının çeşitli sebepleri mevcuttur:

- Dil bağlamak için yapılan büyü,
- Uyku bağlamak için yapılan büyü,

⁶⁷ Bilge Karınca, *Tarihten Günümüze Kadar Doğu ve Batı Kültürlerinde Halk İnanışları Büyü – Sihir – Tılsım – Cin Çarpması*, 2006, s. 35.

⁶⁸ Baydar, a.g.e., s. 71 – 74.

- Erkekliği bağlamak için yapılan büyü,
- Karşı taraftakini bozguna uğratmak için yapılan büyü,
- Uzaktaki birini getirtmek için yapılan büyü.⁶⁹

2.c.c. Kırmızı Büyü

Olumsuz amaç ve niyetleri taşıması yönüyle kara büyüye benzer. Kırmızı büyü kötü ruhların ve şeytanın ayinlerde kullanıldığı ve kurbanın sunulduğu bir büyü çeşidi olması hasebiyle en tehlikeli büyü olarak nitelendirilebilir.

2.c.d. Yazılı Büyü

Adından da anlaşıldığı üzere bu işi meslek haline getiren kişilerin metotlarını ve kullandıkları materyalleri deneyip tecrübelerini yazıya geçiren kişilerin yaptıkları büyü çeşididir. Her araştırmacı kendinden öncekilerini bulup eserlerinde uyguladığı ve anladığı neticelere göre, bunların üzerine yenilerini eklerdi.

Yazılı büyü ikiye ayrılır:

- **Cetvel:** Yazılı büyü'nün geometrik şeklidir.
- **Vefk:** Büyüsel gayeler için kullanılan cetvellerin en yaygınlarından olan vefk genellikle bir karenin bölünmüş karelerine rakamlar koymaktan ibarettir.

2.d. Uygulayıcıları Açısından Büyü Çeşitleri

Semavi kuvvetlerle yere ait güçleri birleştirerek yapılan tılsım adı verilen şeylerdir ki bunlara Keldani sihri denilmektedir. Keldaniler gök cisimlerine büyük kuvvetler atfederek ve bazı rakamların özelliklerinden yararlanarak büyü yaparlardı ve bunun için yıldızlardan yararlanırlardı. Büyücülüğün ve kâhinliğin sırrını bilmekle ün yapmışlardı. Gelen rivayetler Hz. İbrahim'in onların bu yanlış inançlarını düzeltmek için geldiğini ortaya koyar.⁷⁰

⁶⁹ Anadol, a.g.e., s. 38.

⁷⁰ Ateş, a.g.e., s. 204.

Evham ve güçlü ruh sahiplerinin büyüü diğer bir çeşididir. Bunlar arınmış bir ruhla kendi bedenlerine olduğu gibi başkalarının bedenine de tesir edebileceklerine inanırlar. Bu amaç için uzlete çekilir, çeşitli riyazetler yaparlar. Fakat bir takım insanlar riyazat, havas, rukye, uzlet vs. gibi bazı yollara başvurarak ruh ilminin çeşitli ilimlerine ulaşmışlardır ki manyetizma, hipnotizma, Hindistan'daki Fakirizm vs. bu gruba dâhildir. Sihrin en aldatıcı en tehlikeli kısmı da budur. Yere ait ruhlardan yani cinlerden yararlanılarak yapılan sihir, bugünkü İspirizmacıların kullandığı yöntemdir. Büyü yapılacak kişinin saç teli, tırnak, dışkı, kadavra parçası, kan vb. unsurları kullanarak büyü yapılması da bu büyü türleri içerisinde değerlendirilebilir. Burada dikkati çeken olgu dinde pis sayılan şeylerin tercih ediliyor olmasıdır. Söz taşıma, kovuculuk yaparak insanları birbirine düşürme şeklinde kendi hesabına çıkar sağlayan kişinin yaptığı ve halk arasında en yaygın olan iftira, vasıtalı vasıtasız tahrikler, telkinler bu büyü çeşidi içerisinde yer almaktadır.⁷¹

2.e. Yapılış Şekli Bakımından Büyü Çeşitleri

- Aldatma (Huda‘) ve gerçeği başka türlü gösterme şeklinde yapılan hokkabazın el çabukluğu, maharet ve ustalıkla insanların gözlerini boyadığı büyü çeşidi.
- Dügümlere üflemek, mesurun suret ve heykellerini yapmak yoluyla olan tilavet, kıraat ve yazı gibi şekiller vasıtasıyla yapılan büyü çeşidi.
- Arapça harflerin birleştirilmeden yazılması, muayyen vakitlerde ve muayyen şekillerle hazırlanması şeklinde yapılan büyü çeşidi.
- Gezegenler ve yıldızlar vasıtasıyla yapılan büyü çeşidi.
- Şeytanlarla bağlantı kurma yoluyla halk içinde zarar oluşturma, geçmiş ve geleceğe dair haberler verme şeklidir. Cinler vasıtasıyla yapılan büyüler de bu büyü çeşidi içinde değerlendirilir.
- İlaç ve kokuların şaşırtıcı etkilerinin kullanıldığı büyü çeşidi yine bu türden büyü çeşidi arasında gösterilebilir.⁷²

⁷¹ Ateş a.g.e., s. 204 – 205.

⁷² Özbek, a.g.e., s. 47 – 48; Anadol, a.g.e., s. 64.

2.f. Koruma ve Etkileme Bakımından Büyü Türleri

2.f.a. Koruyucu Büyü

- ◆ Efsun: Farsça büyü anlamına gelen bu kelimenin afsun, fusun şeklinde söylenişi de vardır. Günümüzde ise akrep, yılan gibi zehirli hayvanların sokmasını önlemek için yapılan şerbet anlamındadır.
- ◆ Tılsım: Doğaüstü güç demektir. Yunanca ‘telesma’ sözcüğünden Arapçaya ‘tilsem’ şeklinde geçmiştir. Büyü ve sihir deyimleriyle anlamdaştır. İlkçağlardan beri ve hemen bütün toplumlarca böylesine bir güç bulunduğu ve kimi nesnelerin bu gücü taşıdığına ya da kimi nesnelere büyücülerce bu gücün aktarılabilceğine inanılmıştır. Mana inancıyla da ilişkilidir. Tılsım, bulaşıcı hastalıklardan ve afetlerden korunmak için yapılan bir büyü çeşididir.⁷³

2.f.b. Dönüştürücü Büyü

Nazar: Beğeni duygusunun aşırı bir boyuta varması neticesinde, beğenilen insan, hayvan ya da nesneleri olumsuz etkilemeye nazar denilir. Nazar, Arapça kökenli bir kelime olup Türkçe karşılığı göz, bakış, fikir, düşünme, niyet, dikkat, iltifat, teveccüh, göz değmesi, kem göz, göze gelme gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Göze gelme, göz değme anlamlarında kullanılan nazar, bazı özelliklere sahip olduğuna inanılan kimsenin bakışlarından fırlayan, zarar verici, çarpıcı ve öldürücü gücün insanlara özellikle çocuklara, evcil hayvanlara, eve, mala ve değerli eşyalara zarar vermesi demektir. Nazardan korunmak ve onu etkisiz hale getirmek için kullanılan maskotlara da nazarlık denmektedir.⁷⁴

Göz değmesi bakan kişinin nefsinden kaynaklanan bir etkidir ve şöyle gerçekleşir: Kişi görerek idrak ettiği şahısları veya durumları aşırı derecede güzel bulup beğendiğinde bunda bir haset doğar ve beğendiği hususun o şahıstan ve durumdan gitmesini ister. Böylece o şeyin bozulmasına etki eder. Bu husus yani göz değmesi fitridir. Göz değmesi ile diğer nefsanî etkiler arasındaki fark şudur: Göz değmesi kazanmakla elde edilmeyen fitri bir özelliktir ve meydana gelişi de sahibinin tercihine

⁷³ Haçerlioğlu, a.g.e., s. 511.

⁷⁴ Ali Kuşat; *Türk Toplumunda Nazar Olgusu ve Psikolojik Bir Yaklaşım*, Kayseri 2003, s. 16.

bağlı değildir. Diğer nefsi etkiler ise her ne kadar bazıları kazanmakla elde edilmeyen fitri şeyler olsa da meydana gelişleri sahibinin tercihinine bağlıdır. Dolayısıyla bunlardaki fitri olma durumu, onları meydana getirme gücüyle ilgili olup bizzat meydana gelişleriyle ilgili değildir; onun için şöyle demişlerdir: Sihir ya da kerametle öldüren öldürülür. Ancak gözle öldüren öldürmez. Bunun sebebi nazar etmenin kişinin kastetmesine, istemesine veya terk etmesine bağlı olmayan her halükarda ondan sadır olan bir şey olmasıdır.⁷⁵

3. Farklı Kültürlerde Büyü

Büyü tarihin her aşamasında bütün dinsel sistemlerin bir parçası olarak kendine yer edinmiştir. Yazılı tarih öncesindeki bilgilerin güvenilir veri eksikliği nedeniyle büyü hakkında bilgi sahibi olamıyoruz. Mağara duvarlarındaki figürlerin avlanma için yapılan büyü uygulamaları olduğu varsayımdan öteye geçmemiştir. Antik çağdaki Ortadoğu ve Yunan – Roma kültürleri, Hristiyan Avrupa, Türk ve İslam kültürleri ve çağdaş yazısız toplumlardaki büyüye ilişkin bilgiler daha kesindir. Antik çağ, Eski Mezopotamya ve Mısır’da tılsımlı sözler büyü için formüller içeren çok sayıda yazılı metin günümüze kadar ulaşmıştır. Bu kültürlerle ilişkin anlatılanların çoğunda dinî törenler, büyü ile ilişkilendirilmiştir. Bunun nedeni araştırmacıların bu kültürleri “mantık öncesi” düşünce örneği saymaları ve dinsel metinleri de bunun kanıtı olarak görmeleridir. Örnek verecek olursak Eski Mısırlılar tarafından Firavunların Tanrı Kral olarak kabul edilmeleri, doğaya müdahale ettiklerine inanmaları araştırmacılar tarafından Firavunların büyü yaptıkları şeklinde yorumlanmıştır.⁷⁶

3.a. Eski Mısır ve Mezopotamya’da Büyü

Eski Mısır’da halk daima büyüyle ilgili anlatılardan hoşlanmıştır ki bunun bir yansıması olarak dinsel ve edebî metinlerde büyü kendine yer edinebilmiştir. Dünyanın kurulması ve korunmasında büyüün önemli bir görevi vardır. Büyü eğer denetimden çıkarsa yaratılmasına yardım ettiği dünyayı yok edecek bir güç olarak görülür.⁷⁷

⁷⁵ İbn-i Haldun, *Mukaddime*, çev. Halil Kendir, C. II, Ankara 2004, s. 719.

⁷⁶ “Büyü” *Anabritannica*, C. VII, s. 103.

⁷⁷ Erik Hornung, *Mısırbilime Giriş*, Çev. Zehra Aksu Yilmazer, İstanbul 2004, s.92 – 93.

Neolitik çağlarda insanlığın taptığı en eski nesnelerden biri olan pişmiş topraktan kadın idolleri, ki bu doğuruculuk vasfı dolayısıyla doğurucu ana tanrıçayı temsil eder, bir amulet değeri taşıyordu. Sonraki çağlarda böyle idoller tılsım kudretine sahip oldukları düşüncesiyle amulet olarak boyunda taşınıyorlardı. Günümüzde de muskalar nazarlık boncuğu, üzerlik otu, deniz hayvanları kabukları vs. gibi şeyler bir koruyucu kuvvet veya büyüye karşı bir silah olarak bazı insanlar tarafından taşınmaktadır. Eski Mısır'da büyü ile tedavi yöntemi önemli bir yer işgal etmekteydi. Hatta birtakım büyü formülleri mumyalanmış cesetlerle beraber mezarlara konulur ve formüllere ölümler kitabı adı verilir. Rahipler kendilerine müracaat eden hastalara muskalar verir, onları bu şekilde tedavi edeceklerini söylerlerdi. Mısırlı rahipler büyü formülleri araştırırken tesadüfen bazı tıp formülleri de bulmuşlardır. Eski Mezopotamya kavimleri büyüü biliyor ve buna karşı tedbir alıyorlardı. Sümerler dünyada kötü ruhların var olduğuna inanıyor ve bunlardan kurtulmak için arayışlar içine giriyorlardı. Bu kavimler koyun bağırsağı ve karaciğerle fala bakıyorlardı. Bu usul daha sonra Hititlere oradan da Yunan ve Roma'ya geçmiştir. Hititlerde günahkâr olan kişinin kulaklarının siyah yünle tıkanması sonra da üzerine siyah elbise giydirilmesi ve ardından yaşlı bir kadının bu elbiseyi baştan aşağı yırtması ve yünü kulaklarından çıkarması gibi uygulamalar görülmektedir. Ardından çıkardığı elbiseyi nehre atar ya da mum ve semiz koyun etini parçalayarak şöyle der; kim bu adamı kirletirse o da aynı şekilde parçalansın.⁷⁸

Eski Mısır ve Mezopotamya'dan kalan tılsımlı sözlerin çoğu, büyücüler ve cadıları kovma amacı taşır. Tanrılara, ateşe, tuza ve suya söylenen ölümlerin ruhlarıyla ilişki kurmaya yarayan tılsımlı sözler de vardır. Yunan – Mısır papirüslerinde oldukça ilginç büyü örneklerine rastlanır. Bunlar hayvanlara ve hayvansal töze ilişkin büyü reçetelerini, tören hazırlıklarını, büyüün etkisini arttırmak için gereken arınma koşullarını ayrıntılı biçimde betimler. Kuran'ı Kerimde Araf 116 ve Taha 66 da Mısır sihribazlarının yaptığı göz bağlayıcılıklarından ve halkı bunlardan kurtarmak için yedi Beyza ve asa mucizeleriyle desteklenmiş Hz Musa gönderilmesi ve onların aldatmalarının son bulduğu anlatılır.⁷⁹

⁷⁸ Anadol, a.g.e., s. 68–69.

⁷⁹ Zeyrek, a.g.e., s. 89.

3.b. Babillilerde Büyü

Sihir ve sihirbazların tarihi insanlık tarihinin eski medeniyetini kuran Keldaniler zamanına kadar uzanır. Babil diyarında yani Irak'ta yaşayan Keldaniler astronomi ve astroloji de çok ileri gitmişlerdi. Kuran-ı Kerim de Sabie adıyla anılan Keldaniler bütün olayların yıldızlar âleminin tesiri sonucu meydana geldiğini iddia ediyorlardı. Onlara göre hayır ve şer, fayda ve zarar, saadet ve bedbahtlık semavi cisimlerden kaynaklanmaktadır.⁸⁰

Babilliler başlıca yedi yıldızı takdis edip her biri için ayrı putlar yapıldı. Herkesin ayrı bir mabedi ve putu bulunurdu ve bunların yakınlığını kazanmak için bir kısım dualar okuyarak buhurlar yakılırdı. Bunların ilimleri yıldızların ahkâmı üzerinedir.⁸¹ Bu yüzden Keldaniler yıldızların her birine farklı amaçları için başvuruyorlardı. Hayır ve salah için müşteri yıldızına başkalarıyla savaşmak ya da herhangi bir yolla zarara uğratmak istediklerine Zuhâl yıldızına semavi afetler ve salgın hastalıklardan korunmak için de Merh'e tazimde bulunurlardı.⁸²

Halk sihirbazların suretleri ve tabiatları değiştirerek insanları eşek vb. çevirdiklerine inanır ve bunların yanı sıra büyücü bir yumurtaya bir süpürgeye ya da küçük bir küpe binerek havalanabilir. Halk bunu da kâhinlerin yıldızlara yakınlığının bir sonucu zannederlerdi.⁸³

Sabiîler büyü yazmalarını genellikle hastalıklar, belalar, kötü güçler ve kötü ruhlardan korunmak ve düşmanların yaptığı büyülerden korunmak için rahiplerine yazdırırlar, bazen de bunları boyunlarına asmak suretiyle yanlarında taşırlardı.⁸⁴ İyileştirici gücü olduğu düşüncesinden hareketle vücutla sürekli temas halinde bulunması sağlanan bazı taşlarda bu amaçla kullanılmıştır.⁸⁵

⁸⁰ Ateş, a.g.e., s. 195.

⁸¹ Canan, a.g.e., s.182.

⁸² Ateş, a.g.e., s. 196.

⁸³ Ateş, a.g.e., s. 197.

⁸⁴ Şinasi Gündür, *Sâbiîler Son Gnostikler*, Ankara 1995, s.61, 62.

⁸⁵ Mircea Eliade, *Babil Simyası ve Kozmolojisi*, çev. Mehmet Emin Özcan, İstanbul 2002, s.75.

3.c. Hz Süleyman Devrinde Sihir

Kuran-ı Kerim’de işaret edildiği üzere şeytanlaşmış birtakım sanatkârlar vardı. *Şeytanları da onun emrine bağlı kıldık o şeytanlardan kimi bina ustası kimide dalgıçtı. Diğerleri de zincire vurulmuştu.*⁸⁶ Ayetten anlaşıldığı üzere bu dönemde sihirde oldukça ilerlemişlerdir. Bu kişiler arasında bir takım sosyal sınıflara mensup sihirbazlar da vardır. Bu sihirbazlar Süleyman’ın tahtını elinden alabilmek için kulak hırsızlığıyla elde edinilen bilgileri kullanmış ve cinlerin sözleri doğru çıkıyor diyerek bir süre emellerine ulaşmışlardır. Fakat Allah’ın yardımıyla hepsi Süleyman’ın emrine girmişlerdir.⁸⁷

Hz Süleyman, sihre dair her şeyi toplatıp gömdürmüş fakat cinler insanların ulaşmasını sağlamışlardır. Hz Süleyman’ın vefatından sonra büyüün her çeşidi kaleme alınmış, sahte bir yüzükle mühürlenmiş ve tahtının altına gömülmüştür. İsrail oğullarından hayatta kalanlar bunları oradan çıkarmışlardır. Buna müteakiben işte Süleyman ancak bu sayede yaptığını yapmış diyerek büyüü yaygınlaştırmışlardır. Hatta Yahudiler onu bir peygamber değil de sihirbaz gözüyle bakacak kadar ileri gitmişlerdir.⁸⁸

3.d. Evrensel Dinler ve Türk Kültüründe Büyü

3.d.a. Yahudilik ve Büyü

Büyü geleneğinin İbranî büyücülüğüne dayandırılması çoğunlukla karşımıza çıkmaktadır. Bu konuyla ilgili binlerce metnin kaynaklarının İbranice olduğu iddia edilmektedir. Samiriyelilere göre de bütün büyüler Âdem’in cennetten gelirken beraberinde getirdiği ‘İşaretler’ adlı kitabından alınmıştır. Hatta Davud oğlu Süleyman’a da dayandırılan Razi’el’in Kitabı İşaretler kitabının bir kopyasıdır. Enuş’un Kitabı da özgürlüğü tartışmalı olmakla beraber Süleyman ve Musa’ya dayandırılan eserlerdendir. Her Neslin kitabı da Yahudi büyüü için zikredilen diğer önemli kaynaklardandır. Süleyman da Musa gibi büyüü üstatlarından biri olarak kabul edilir. Onun büyüü ritüellerinin çoğu büyüü pratiklerinin kaynağı olduğu iddiası vardır.

⁸⁶ Kuran-ı Kerim, 38/ 37 – 39.

⁸⁷ Zeyrek, a.g.e., s.90.

⁸⁸ Ateş, a.g.e., s.198–200.

Süleyman'ın mührü ünlü bir büyü gerecidir. Bu mühürdeki şekiller yardımıyla ruhlara hükmettiğine inanılmaktadır.⁸⁹ 74. Magen David (Davut'un Kalkanı) de denen bu aynı merkezli ve birbirine göre ters konmuş iki eşit kenarlı üçgenden oluşmuş, altı uçlu yıldız gerek tezyin gerekse büyü amaçlı olarak Ortaçağ boyunca birçok uygarlıkta kullanılmıştır.⁹⁰ Yahudi kutsal kitabında Yahudi büyücülüğü ile ilgili birçok ifade yer almaktadır. Kutsal Kitap'ta büyü için kullanılan en yaygın ifade "kshp" kökünden gelmektedir. Akkadçada bu kök kara büyü için kullanılmaktadır. İbranicede ise ak ve kara büyü arasında böyle kesin bir ayrım yoktur. Mekhaşef İbranicede özellikle kara büyü için kullanılan kelimelerdendir. Yine Aşaf (büyücü) Haver veya Hever (muskacı, tılsımcı) Lahaş (tılsım) gibi kelimeler büyü için kullanılan diğer kelimelerdir.

Yahudi kutsal kitabında başlıca üç büyücü tipi bulunur. Birincisi, esas işi gelecekte haber verme olan kimseler. Bunlar falcılar (meonen), müneccimler (kosem kesamin) gaipen haber veren kâhinlerdir (menaheş). İkincisi doğrudan doğruya büyü ile uğraşan büyücü, afsuncu (mekhaşef), büyü ve tılsımla bağlayan (hover, hever) kimselerdir. Üçüncü tip büyücü ise cincilik ve bakıcılık yaparak ölü ruhlardan bilgi edinerek hem kâhinlik yapıp hem de büyücülük yapan kimselerdir. Yahudi kutsal kitabında birçok kez bu terimlere rastlamak mümkündür.⁹¹

Babil ve Mısır'daki kadar olmasa da Yahudilerde de Tevrat'taki yasaklamalara rağmen içinde bulunulan büyü kültüründen dolayı büyü uygulamalarına rastlanılmaktadır. Yahudiliğe göre büyüün etkisine maruz kalınacağına inanma Tanrı'nın iradesinin insanların amaçlarına alet olacağından tek tanrı inancına ters düşmektedir. Yahudi kutsal kitabında "Cincilere ve bakıcılara dönmeyin, sihirbazlık etmeyeceksiniz."⁹² "Cinci yahut bakıcı olan erkek veya kadın mutlaka öldürülecektir."⁹³ "Afsuncu kadını yaşatmayacaksın."⁹⁴ gibi söylemler yanında büyücülük, müneccimlik, yıldızlara bakıcılık ve benzerlerinin insanın başına gelebilecek şeylerden kurtaramayacağı açıklamasına da yer verilmiştir.⁹⁵

⁸⁹ İdris Şah, *Doğu Büyüsü*, İstanbul 1996, s.46.

⁹⁰ Hikmet Tanyu, *İslamlık'tan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı*, Ankara 1980, s.174.

⁹¹ Bakınız Kutsal Kitap, Eski Ahit, II. Krallar, 21/6; II. Tarihler, 33/6; Mika, 5/11; Yeremya, 27/9

⁹² Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Levililer, 19/26, 31.

⁹³ Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Levililer, 20/27.

⁹⁴ Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Çıkış, 22/18.

⁹⁵ Tanyu, a.g.mk., s.505.00

3.d.b. Hristiyanlık ve Büyü

Hristiyanlıkta büyü'nün yasaklanması, Yahudilikte olduğu gibi, devam etmesine rağmen Yeni Ahid'de bu konuya ayrılan yer Eski Ahid'e göre oldukça azalmıştır. İsa Mesih'in doğumunda münecimlerin müjdeledikleri ifadeler sadece bir İncil'de yer alır.⁹⁶ 'İsa da Beelzebul (şeytanların başı) denilen bir gizli güç var, cinlerin reisi olan bu güç vasıtasıyla cinleri çıkarıyor.' diyenlere karşı Hz. İsa bu iddiaları ortaya atanların ortaya atanların Ruhulkudüs'e murdar ruh dediklerini hatırlatıyordu.⁹⁷ Benzer cin çıkarma işini İsa'dan sonrakilerde devam ettirmişlerdir. Örneğin Pavlus falcı ruhuna sahip ve gaipden haber veren hizmetçi kızdaki ruha 'çık' dedi; o da çıktı.⁹⁸ Bir başka sefer Pavlus, beraberinde Barnabas varken yalancı peygamber olan bir büyücü Yahudi'nin gözlerine bakarak onun gözlerini kör etti.⁹⁹ Yeni Ahit'te cinlere ve putlara secde edenler, zina edenler, katiller, hırsızlık vb. kötülükler yapanlar gibi büyücülükten tövbe etmeyenler de şiddetle kınanmaktadır.¹⁰⁰ Fakat dikkat çekicidir ki eldeki İncillerde büyüyle ilgili bir anlatım gözükmemektedir.¹⁰¹ Protestanların kurucusu Luther büyücü kadınları vasıflarken şu ifadelerle yer veriyor. 'Cadılar, şeytanın metresleridir. Hayvanları sütten keser, insanı sakat bırakır, beşiğinden bebekleri kaçıır, canları isterse insanları inek ve öküze çevirirler, efsunlarıyla masum halkı haksızlığa sürüklerler.'¹⁰²

Yahudiler gibi Hristiyanlar da büyü'yü kendi dışındakilere nispet etmişlerdir. XV-XVII. yüzyıllar arasında birçok Yahudi'nin engizisyon mahkemeleri tarafından büyücülükle ya da cadılıkla suçlanarak öldürüldükleri bilinmektedir. Hristiyan dünyasında da büyücülerden ziyade cadı inancı yaygındır ve onlara atfedilen hortlama, yamyamlık, kan emme gibi tesirlerin abartmadan öteye gidemediği açıktır. Kutsal kitaplarında birkaç belirgin açıklama dışında cadıyla ilgili bilgiye rastlayamıyoruz.¹⁰³ Azia Augustinus dâhil kilise babaları ve ilk önemli yazarlar büyü'yü putperest kavimlerin bir âdeti olarak sayarken halkın bir kısmı arasında, özellikle şehir dışı

⁹⁶ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Matta,2/1–12.

⁹⁷ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Markos, 3/22–30;Yuhanna, 7/20.

⁹⁸ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Resullerin İşleri, 16/16.

⁹⁹ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Resullerin İşleri, 13/6–8.

¹⁰⁰ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Vahiy, 9/21, 21/8, 22/15; Galatyalılara,5/20.

¹⁰¹ Tanyu, a.g.mk., s.505.

¹⁰² Cemal Anadol, *Ansiklopedik Rüya Yorumları, Fallar, Burçlar, Yıldızlar, Büyüler*, İstanbul 1989, s.409.

¹⁰³ bkz. Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Resullerin İşleri, 16/16.

yörelerde yaşayanlar arasında, büyü yaygınlık kazandı. 1320 yılında yayınlanan büyücülükle cadılığı aynı kabul eden Papalık fermanıyla cadılar da büyücü olarak kabul edildi. Bunun akabinde 1484'te cadılık zındıklık olarak kabul edildikten sonra, engizisyon mahkemeleri tarafından başta İspanya, Fransa, Almanya ve İngiltere olmak üzere Avrupa'nın çeşitli yerlerinde birçok masum insanın suçlanmasına ve eziyetle öldürülmesine yol açtı.¹⁰⁴

Fakat bununla birlikte cadı olarak nitelenen kişiler nedense Hristiyan propagandasında geleceği bilebileceğine inanılan mübarek kadın ve adam olarak kabul görmeye başladı. Hatta hastaları iyileştirebilir ve diğer kahramanlıkları da üslenebilirdi. Papazların da uygulamalar içinde yer almasında herhangi bir beis yoktur. Bu sebeple de kilise tarafından Hristiyan olmayan büyü çeşitlerini kendi çıkarları doğrultusunda destekleyerek din çatısı altında eski gelenek ve pratiklere ortaklık yapmıştır. XVI. yüzyılda dikkat çeken olgu da büyücülerin arasında papazlara rastlamaktır. Zamanla kilise kendi büyüünü oluşturarak büyülerıyla kendilerini ispatlayan papazları vasıtasıyla popüler büyüünün uygulamalarını yok etmeyi ve onun yerini almayı denedi.

Artık kilise büyüü inkâr etmekten ziyade izin verilen ve izin verilmeyen büyü olarak sınıflama yolunu seçti. Böylece kendileri dışındakileri bertaraf etmiş ve sınırlarını kilisenin koyduğu tavırla belirlemişlerdi.

3.d.c. Eski Türklerde Büyü

Eski Türklerde büyü konusuna temas edebilmek için öncelikle şaman konusuna değinmek gerekir. Şaman gücünü dış ruhsal güçlerle ilişki kurabilme ve bu güçler aracılığıyla toplumların çeşitli problemlerine çözüm üretebilme yetisine sahip, kurumsallaşmamış ama karizmatik dinsel uzman olması hasebiyle yer verilmesi gereken önemli bir kavramdır.¹⁰⁵ Gerçekte Şamanizm arkaik bir dinî - sihrî mistik olaydır. Paleolitik çağlardan beri rastladığımız bu olgunun sadece eski Türk dinine mahsus olduğu inancı yanlıştır. Önemli bir yere sahip olmalarını, dini tecrübelerini kuşatan tipler olması sebebine bağlayabiliriz. Çin kaynaklarından Suy-şu'da Türklerin Hu adını verdikleri söz edilmektedir. Gerek Kaşgarlı Mahmut'un kam kelimesini kâhin olarak

¹⁰⁴ Tanyu, a.g.mk., s.505.

¹⁰⁵ Marshall, a.g.e., s.708.

tanımlaması gerekse Yusuf Has Hacib'in otacılar ile eş değer görmesi Türkler arasında kamların yaygın olarak kabul gördüğünün göstergesidir.¹⁰⁶ Kamların bu derece kabul görmesi, taşıdığı özelliklere dayanmaktadır. Çünkü herkes kam olamaz. Kamlık kendi kendine öğrenmekle elde edilemez. İrsiyet ve istidat garip davranışlarda kendini gösterir. Dalgınlık, hayal görme, inziva eğilimi, kendi kendine konuşma gibi. Ayrıca asabiyet, bayılma, sara nöbetlerine benzer hallere girme, ağaç kabukları ile beslenme kendini ateşe ya da suya atma gibi davranışlar kamlık eğilimi ve kabiliyetini göstergeleri sayılır.¹⁰⁷

Bozkırlar sahasındaki dini inançların Şamanlıkla ilişkilendirilmesi kaçınılmazdır. Fakat unutulmaması gereken şey şaman inancının dini faaliyetlerin hepsinde yer almadığı, her büyücünün şaman sayılamayacağı gerçeğidir. Çünkü Şamanlıkta esas şifa verici olma vasfıyla beraber yüksek haz heyecanı ile kendinden geçme halidir. Şamanların başlıca iki görevi hastaları iyileştirmek ve ölenlere öteki dünyada rehberlik etmektir. Şamanın bir doktor vazifesini üstlenmesinin sebebi hastalığa neden olan unsurun cinler ya da kötü ruhlar olduğu inancına dayanmaktadır. Sonuç olarak şaman ya da kam olarak adlandırılan bu kişilerin Türklerde daha önce mevcut olan atalar kültü, tabiat kültleri, Göktenrı inancını Budizm, Manihaizm gibi dinlerin bir kısım inanç ve merasimlerini harmanladıklarıdır.¹⁰⁸

3.d.d. İslamiyet ve Büyü

Yahudiler kendi peygamberlerinden olan Hz. Süleyman'ın mucizelerini sihir olarak nitelendirdikleri gibi, Hz. Muhammet'in nübüvvetini müjdelediği sözlerini de inkâr etmişlerdir. Hem Hz. Süleyman'ı hem de Hz. Muhammed'i sihirbazlıkla suçlamışlardır.¹⁰⁹

Müslümanlar büyüü Yahudilerden, Suriyelilerden, İranlılardan, Keldanilerden ve Yunanlılardan öğrenmişlerdir. Tılsım, muska, fala bakmak vs. hep onlardan intikal etmiştir. Müslümanlar cinlere inandıkları için, sihre de inanmışlardır. Hz peygamber zamanındaki Arabistan'da Hıristiyanlık ve Yahudiliğin etkisi ile gelen unsurlar hesaba

¹⁰⁶ *Yaşayan Dünya Dinleri*, editör: Şinasi Gündüz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2007, s.536.

¹⁰⁷ *Yaşayan Dünya Dinleri*, s.537.

¹⁰⁸ Ahmet Yaşar Ocak, *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul 1983, s.35.

¹⁰⁹ Ateş, a.g.e., s.201.

katılmazsa, ruhlar âlemi, Allah ile kabilelerin ilahları ve cinlerden meydana gelmekteydi. İnsanlarla bu âlemi birleştirenler ise kâhinler, sihirbazlar, şairler ve deliler olduğuna inanılırdı. İlk Müslümanların bazılarında hala var olan bu inanışlara Hristiyan ve Yahudilerden gelen bilgiler de eklenince, karşımıza büyü ve sihir ile uğraşan Müslümanlar da çıkmaktadır.¹¹⁰

Nitekim Kuran-ı Kerimde büyü uğraşan şeytanların büyülerini Hz. Süleyman’a nispet etme çabaları şiddetle reddedilmiş ve bu yaptıkları dayandırmaları sebebiyle kâfir olarak nitelendirilmişlerdir. Öte yandan aynı ayette bahsedilen kimselerin hem Hz. Süleyman’dan hem de Harut ve Marut isimli meleklerden öğrendiklerini büyü şeklinde kullandıklarına işaret vardır.¹¹¹ Ayetin bütününden büyüün peygamber tarafından getirilen mesajın tahrifiyle elde edilmiş bir olgu olduğunu çıkarmak da mümkündür.¹¹² Buna Kuran’dan bazı ayetlerle ve hadislerle temellendirebiliriz.

- Firavun dedi ki eğer mucize getirdiysen ve gerçekten doğru söylüyorsan onu göster bakalım. Bunun üzerine Musa asasını yere attı. O apaçık bir ejderha oluverdi. Ve elini çıkardı. Birdenbire o seyredenlere bembeyaz görünüyordu. Firavunun kavminden ileri gelenler dediler ki: Bu çok bilgili bir sihirbazdır. Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Ne buyuruyorsunuz?¹¹³
- Biz de Musa’ya, ‘asanı at!’ diye vahyettik. Bir de baktılar ki, bu onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor.¹¹⁴
- Bir de sen bizi büyülemek için her ne kadar mucize getirirsen asla sana inanacak değiliz dediler.¹¹⁵
- And olsun ki biz Musa’ya açık dokuz ayet verdik. İsrail oğullarına sor. Musa onlara geldiğinde Firavun O’na ‘Ey Musa! Senin sihirlenmiş olduğunu sanıyorum.’ dedi.¹¹⁶

¹¹⁰ Anadol, *Halk İnanışları*, s.45.

¹¹¹ Bkz. Kuran-ı Kerim, 2/102.

¹¹² usuldergisi.com/say1_1/usl2004106-CKaradaş.pdf 15.07.2008

¹¹³ Kuran-ı Kerim, 7/106 – 110.

¹¹⁴ Kuran-ı Kerim, 7/117.

¹¹⁵ Kuran-ı Kerim, 7/132.

¹¹⁶ Kuran-ı Kerim, 17/101.

- Hatırla ki Meryem oğlu İsa ‘Ey İsrail oğulları! Ben size Allah’ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim.’ demişti fakat o kendilerine açık deliller gelince bu apaçık bir sihirdir dediler.¹¹⁷
- Biz onların seni dinlerken ne maksatla dinlediklerini, kendi aralarında fısıldaşırken de o zalimlerin ‘siz sihirlenmiş bir adamdan başkasına uymuyorsunuz’ dediklerini çok iyi biliriz.¹¹⁸
- Onlara ayetlerimiz okunduğu zaman hak olan Kuran’ı inkâr edenler hak kendilerine gelince ‘bu apaçık bir büyüdür’ dediler.¹¹⁹
- Sonra baktı, sonra kaşlarını çattı, suratını astı. En sonunda kibrini yenemeyip sırt çevirdi de bu (Kuran), olsa olsa nakledilen bir sihirdir, bu insan sözünden başka bir şey değildir.¹²⁰
- Süleyman’ın mülkü hakkında onlar şeytanların söylediklerine tabi oldular. Hâlbuki Süleyman kâfir olmadı. Çünkü insanlara sihri ve Babil’de Harut ve Marut’a indirilenleri öğretiyorlardı. Hâlbuki o iki melek ‘biz imtihanız. Ancak sakın küfre girme demedikçe kimseye öğretmezlerdi. Onlar o iki melekten karıyla koca arasını açan şeyleri öğreniyorlardı. Onlar Allah’ın izni olmadan zarar verici değillerdir. Onlar kendilerine fayda vereni değil, zarar vereni öğreniyorlardı. And olsun onlar muhakkak biliyorlardı ki onu satın alan kimsenin ahiretten bir nasibi yoktur. Ne kötü bir şey karşılığında nefislerini sattılar, şayet bilmiş olsalardı.¹²¹
- De ki yaratılmışların şerrinden, bastırıldığı zaman karanlığın şerrinden, düğümlere üfleyenlerin şerrinden, haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden tan yerini ağartan Rabbe sığınırım.¹²²

¹¹⁷ Kuran-ı Kerim, 61/6.

¹¹⁸ Kuran-ı Kerim, 17/47.

¹¹⁹ Kuran-ı Kerim, 46/7.

¹²⁰ Kuran-ı Kerim, 74/21 – 25.

¹²¹ Kuran-ı Kerim, 2/102.

¹²² Kuran-ı Kerim, 113/1 – 5.

- Hatta onlara gökten bir kapı açsaydık hatta yükseliyor olsalardı kuşkusuz o zaman da bizim düpedüz gözlerimiz bağlandı diyeceklerdi. Demek ki büyülenmiş kimseleriz biz.¹²³
- Salih’in kavmi ‘sen mutlaka büyülenmiş birisin’ dediler.¹²⁴
- Ve bu zalimler birbirlerine ‘eğer Muhammed’e uyacak olsaydınız büyülenmiş bir adamdan başkasına uymuş olmazdınız’ diyorlar.¹²⁵
- ... zaman Firavun kudretinden dolayı böbürlenerek karşı koymuştu ve ‘bu Musa bir büyücü veya bir delidir’ demişti.¹²⁶
- Kâfirler kendilerine içlerinden bir uyarıcını gelmesine şaşılar ve şöyle dediler: ‘Bu yalancı bir sihirbazdır.’¹²⁷
- Ve her defasında ey büyücü diye feryat ettiler. Seninle yapığı peygamberlik sözleşmesi hatırına bizim için Rabbine yalvar. Biz artık kesinlikle doğru yola döneceğiz.”¹²⁸
- ... Ve bu bir beşerin büyü sözlerinden başka bir şey değildir derler.¹²⁹
- ... Yine hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler, ‘bu apaçık bir büyüdür’ derler.¹³⁰
- Fakat Musa apaçık mesajlarımızla Firavun’un ve onun seçkinler sınıfının karşısına çıkınca berikiler hemen bu bir ölümlü beşer tarafından uydurulmuş parlak bir büyüden başka bir şey değildir. Biz atalarımızdan böyle bir şey işitmemiştik derler.¹³¹

¹²³ Kuran-ı Kerim, 15/14, 15.

¹²⁴ Kuran-ı Kerim, 42/153.

¹²⁵ Kuran-ı Kerim, 25/8.

¹²⁶ Kuran-ı Kerim, 51/39.

¹²⁷ Kuran-ı Kerim, 38/4.

¹²⁸ Kuran-ı Kerim, 43/49.

¹²⁹ Kuran-ı Kerim, 37/15.

¹³⁰ Kuran-ı Kerim, 34/43.

¹³¹ Kuran-ı Kerim, 28/36.

- Kalpleri geçici hoşnutluklar peşinde, bununla birlikte zulme niyetli olanlar (birbirlerine şunu söylerken) gerçek düşüncelerini saklıyorlar (peygamber olduğunu söyleyen) bu kişi sizin gibi ölümlü bir insan değil mi? Peki öyleyse göz göre göre büyü ürünü bir söze mi kapılacaksınız.¹³²
- ... İnkârcılar, mutlaka bu apaçık bir büyüdür, derler.¹³³
- Kendi içlerinden birini, bütün insanlığı uyar, imana erişenlere her bakımdan içtenlikli ve dürüst olmakla Rablerinin katında öteki herkesten ileri geçtiklerini müjdele, diye vahyetmemiz insanların tuhafına mı gitti. Yalnızca Hakk'ı inkâr edenler 'bakın bu adam düpedüz bir büyücü' derler.¹³⁴

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den rivayet edilmiştir.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“Helak edici yedi şeyden kaçının buyurunca, ashap: Onlar nelerdir, dediler. Resulullah; “Allah’a ortak tanımak, sihir(büyücülük), Allah’ın haram kıldığı cana haklı bir sebep olmadan kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, düşmanla toplu halde karşılaşıldığı gün harpten kaçmak, (kötülüğü gönüllerinden bile geçirmeyen, bundan)habersiz mümin kadınlara iftira atmaktır.” buyurdu.”¹³⁵

Hazreti Aişe'den;

“Benu Zurayk'tan Lebid İbni'l-Asam adında biri Resulullah'a büyü yaptı. Hatta Resulullah bazı şeyleri işlemediği halde kendisine onu yaptığı hayali gelirdi. Nihayet günün yahut gecenin birinde o benim yanımda iken dua etti. Sonra buyurdu ki; ‘Ey Aişe! Bildin mi? Kendisinden fetva istediğim şey hakkında Allah’ın bana ne fetva verdiğini? Bana iki kişi geldi. Bunlardan birisi başımın ucunda oturdu diğeri ise ayağımın ucunda. Sonra ikisinden birisi arkadaşına dedi ki, bu zatın hastalığı nedir, cevaben diğeri dedi ki, büyülenmiş, öteki, ona kim büyü yapmış, öbürü cevaben Lebid bin el-Asam dedi. Yine sordu hangi şeyle yapılmıştır? Öbürü cevaben bir tarak saça ve

¹³² Kuran-ı Kerim, 21/3.

¹³³ Kuran-ı Kerim, 11/7.

¹³⁴ Kuran-ı Kerim, 10/2.

¹³⁵ İmam Nevevi, *Riyâzü's-Sâlihîn*, çev. Sıtkı Güllü, İstanbul, s.1106 – 1107.

sakal tarantısı ve erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığı ile dedi. Dedi ki büyü materyali nerededir? Öteki buna cevaben Zervan kuyusundadır, dedi. Resulullah ahabından bir grupta gitti ve geldi ve ey Aişe, suyu sanki içinde kına bekletilen su ve (kuyunun etrafında yetişen) hurma ağaçlarının uçları da şeytan başları gibi, buyurdu. Dedim ki Ya Resulullah onu çıkardın mı? Dedi ki artık Allah bana afiyet verdi. Onunla insanlara şer yayılmasını istemedim. Daha sonra emretti ve kuyunun üstü kapatıldı.”¹³⁶ (Her ne kadar metinde Peygamberimizin büyüden etkilendiği ve olmayan şeyler hayal ettiği anlaşılabilir, bu durumun şeriatı tehlikeye sokabileceği, Peygamberin yanılmasının insanlar tarafından dinin yanlış anlaşılması demek olabileceğini söyleyenler de vardır.¹³⁷)

Zeyd İbnu Erkam anlatıyor:

“Resulallah’a sihir yapıldı. Bu yüzden günlerce hasta düştü. Sonunda Cebrail gelerek, seni Yahudilerden bir adam sihirledi. Yaptığı sihir düğümünü falanca kuyuya attı dedi. Resulullah Ali’yi oraya gönderdi. Ali düğümü oradan çıkarıp çözdü. Sihir çözülünce Peygamber bağdan kurtulmuş gibi kendine geldi. Resulullah bunu o Yahudi’ye zikretmedi ve onun yüzünü de hiç görmedi.”¹³⁸

Yusuf bin Malik, İbn-i Abbas’tan rivayet etti;

Resullulah efendimiz şöyle buyurdular: “Yıldızlardan bir ilim iktibas eden bununla büyü şubesinde iktibas etmiş olur. Ne kadar çok iktibas ederse, büyüden de o kadar çok iktibas etmiş olur.”¹³⁹

Ebu Haris, Ebu Bürde bin Ebu Musa’dan, o da babası Ebu Musa el-Eşari’den;

“Peygamber buyurdular ki; içki bağımlısı, büyüye inanan ve akrabalarıyla alakasını kesen cennete girmeyecektir.”¹⁴⁰

¹³⁶ Buhari, a.g.e., Tıp 50; Müslim, a.g.e., Selam, 43.

¹³⁷ Canan, a.g.e., C.VII, s.195.

¹³⁸ Nesâî, Ebu Abdurrahman Ahmed bin Şuayb, *es-Sünen-i Nesai*, Beyrut 1988, Tahrim, 20, (7, 112, 113.)

¹³⁹ Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, Beyrut 1991, C.I, s.227 – 311; Ebu Davud, Süleyman bin el-Eş’as es-Sicistâni, *Sünen*, Kahire 1988, Tıb, 22; İbn-i Mace, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvini, *es-Sünen*, Beyrut 1987. Edeb, 28.

¹⁴⁰ Ahmed bin Hanbel, a.g.e., C.IV, s.399.

Abbad bin Meysere el-Mehkari el-Hasan'dan o da Ebu Hureyre'den;

Resulullah şöyle buyurdu; düğüm atarak üzerine üfleyen kimse büyü yapmıştır. Büyü yapan ise şirke koşmuştur. Üzerine bir şey takan kimse taktığı şeye güvenmiş olur.”¹⁴¹

Safiyye bintu Ebi Ubeyd;

“Resulullah buyurdular ki; kim bir arrâfa (kâhine) gelir, bir şeyler sorar ve söylediklerine de inanıp onu tasdik ederse, kırk gün namazı kabul edilmez.”¹⁴² (Kâhine gidip onun söylediklerine inanların namazlarının kabul edilmemesinden maksat namazın sevabından mahrum olmaktır. Bu kişi kâfir olmuş değildir.¹⁴³

İslam hukukunda gerek Kuran ayetleri gerek hadis ya da İslam âlimlerinin sihirle ilgili fetvalarında sahirin cezalandırılma bahsine yer vermeleri, sihrin varlığını ve gerçek olduğunu gösterir. Kuran-ı Kerim’de yüce Allah büyü ile uğraşmayı küfür olarak nitelemiş, Hz. Muhammed’de büyü ile uğraşanların felakete götürücü yedi büyük haramdan birini gerçekleştirmiş olduğunu söylemiştir.¹⁴⁴

İslam âlimleri ittifakla büyü yapan ve yaptıranın büyük günah işlediğini, öğrenmenin de öğretmenin de haram olduğunu kabul etmişlerdir. Büyü yapılmış kimselerin bunun etkisinden kurtulmak için bu işi (büyü yapmayı) meslek edinmiş kimselere başvurmaları sakıncalıdır. Özellikle yapılacak şey, Allah’a sığınmak, ibadet ve dua etmek, yoksullara sadaka vermektir. Âlim, takva sahibi ve güvenilir bir kimse büyü mağdurlarına yardımcı oluyorsa ondan yararlanmak da mümkündür.¹⁴⁵

Hanefilere göre büyü kesin olarak ehil ilim indinde haramdır. Mubah olduğuna kanaat getirmek küfürdür. Fakat büyücü büyüsünü inkâr eder ya da bir delil ile cürümünü sabit olursa katledilir. Tövbe etmesi de beklenmez. Bu kişinin hür olması köle olması, Müslüman ya da Zimmî olması neticeyi değiştirmez.¹⁴⁶

¹⁴¹ Nesai, a.g.e., Tarimu'd-Dem, 19.

¹⁴² Müslim, a.g.e., Selam, 125, (2230).

¹⁴³ Daha geniş bilgi için bkz. Canan, a.g.e., C. VII, s.192 – 193.

¹⁴⁴ İmam Nevevî, a.g.e., s.1106 – 1107, Daha geniş bilgi için bkz. Özbek, a.g.e., s.233.

¹⁴⁵ *İlmihal II*, s. 153.

¹⁴⁶ Özbek, a.g.e., s.233.

İmam-ı Şafî'ye göre ise büyüü muhtelif manaları bünyesinde toplayan bir isim olarak nitelendirir. Sahirin yaptığı sihir kendisine küfre götüren cinstense tövbeye davet edilir. Şayet tövbe etmezse öldürülür ve malına el konulur. Sahirin yaptığı büyü kendisini götürmüyorsa ve kimseye zarar vermiyorsa sadece nehyedilir. Fakat yaptığı işe tekrar dönerse uyarılır.¹⁴⁷

Hanbelî âlimlerinde ise, büyüün öğrenilmesi ve öğretilmesinin haram olduğu ittifakı mevcuttur. Onlara göre haram ve mubah olduğuna inansın ya da inanmasın büyücü büyüü öğrenmekle ve uygulamakla kâfir olur.¹⁴⁸

Malikilere göre büyücünün tövbesi istenmez, etse bile kabul olunmaz, öldürülür. Çünkü büyü küfürdür. İmam-ı Malik bu konuda şöyle demiştir: “Allah’ın zikrettiği şekilde, bizzat büyü yapan kimse öldürülür. Bir ücret ödeyerek büyü yaptıran kimse ise öldürülmez.”¹⁴⁹ Malikilerin tedvin olunan kitaplarından nakledildiğine göre, adamın elini keser yahut bıçağı karnına saplar şekilde gösterilen göz aldatmacılığı ve hokkabazlık oyunları sihir cinsinden olursa bunu yapan ölümle cezalandırılır. Sihir değilse başka caza verilir.¹⁵⁰

Şiilere göre ise şayet sahirin yaptığı büyüden adam ölürse, büyücüye sorulur ve o da cevaben sihrim çoğunlukla öldürür, büyüüm onu öldürdü derse kısas uygulanır. Ancak bazıları da öldürmenin kılıç ve benzeri aletlerle yapılabileceğini, bu yüzden kısas uygulanamayacağı görüşünü benimser. Ancak fiili birçok kez icra ediyorsa cani olarak kabul edilir ve had uygulanır. Fakat büyüünü kabul edip büyük çoğunlukla öldürmez diyen kişiye ise diyet gerekir.¹⁵¹ Burada dikkatimizi çeken büyücünün öldürülmesi ile ilgili hükümlerin onun İslam’dan irtidat etmesi veya haksız yere adam öldürmesi ile ilgili olarak konulduğu anlaşılmaktadır.

İbn-i Haldun’un Mukaddimesi’nde bu konuyu özetleyici şekilde şu ifadeler yer almaktadır. “Bu ibadet ve tapma Allah’tan başkasına olduğu için büyü küfürdür; çünkü küfür büyüünün madde ve sebepleridir. Büyünün maddesi küfür olduğu için büyücünün hangi sebepten dolayı öldürülmesi hususunda fakihlerin farklı düşünceleri mevcuttur.

¹⁴⁷ Özbek, a.g.e., s.229 – 230.

¹⁴⁸ Özbek, a.g.e., s.222 – 223.

¹⁴⁹ Özbek, a.g.e., s.224.

¹⁵⁰ Zeyrek, a.g.e., s.124.

¹⁵¹ Özbek, a.g.e., s.249 – 250.

Büyücü taparak ve secde ederek Tanrıdan başkasının yardımına başvurmuş olmasından dolayı küfre girdiği için mi yoksa bu tasarrufunun tesiri ile varlıklara zarar verdiği için mi öldürülmelidir? Büyücünün bu işinde bu sebeplerden her biri görülür. Bu yüzden de öldürülmelidir.”¹⁵²

¹⁵² İbn-i Haldun, a.g.e., C.II, s.713 – 714.

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

A. ARAŞTIRMA ALANININ GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Malatya İsminin Menşei ve Tarihi

“Malatya” adının Hititler döneminden geldiği bilinmektedir. Bir dönemde kentin Hititçe “bal” anlamına gelen Maldiya olarak isimlendirildiği, aynı adın Asur ve Urartu kaynaklarında farklı yazılışlarla kullanıldığı saptanmıştır.¹⁵³

Maldiya adı bu kaynaklarda Melitea, Melid, Melideye, Meliddu, kimi zaman da Malita olarak geçmektedir. Geç Hitit Kent Devletleri döneminde ise kentin adı Milidia idi. Aynı adın, Roma döneminde Melita ya da Melitene olarak kullanıldığı bilinmekle beraber bu ad İranlılar döneminde “Aspozan”, Araplar döneminde “Mal Atiye” şeklinde söylenmiş, sonraki zamanlarda da bugünkü söylenen şeklini almıştır. Malatya’nın yazılı tarih öncesi dönemlerini aydınlatacak bilgiler, 1932’den beri aralıklarla yürütülen Aslantepe kazılarında ve son yıllarda Aşağı Fırat Havzası yüzey araştırması ve kazılarında çıkacak sonuçlarla şekillenecektir. Fakat şu ana kadar ki bilgiler ışığında, bölgeye ilk yerleşim M.Ö. on bin yıllarında (Karakaya Baraj Gölü’nün suları altında kalan) Cafer Höyük’te başladığı söylenebilir.¹⁵⁴

Yazılı tarihe baktığımızda ise, Malatya’nın işlek ticaret yolları üzerinde bulunması, Hititler öncesinde önemli bir konuma sahip olduğunu gösterir. Anadolu ile Mezopotamya arasındaki bu yollar, Akadlı Sargan (M.Ö. üç bin) döneminden beri kullanılmakta, Asur Ticaret Kolonileri çağında (M.Ö. 1950 – 1800) önemleri daha çok artmaktaydı. Hitit başkenti Hattuşaş’tan (Boğazköy/Çorum) başlayan ticaret ve ulaşım yolu Kaniş (Kültepe/Kayseri), Tergama (Gürün/Sivas), Darende, Maldiya (Malatya), Samasot (Samsat/Adıyaman) üzerinden Urfa’ya varıyordu. Buradan batıya Kargamış (Cerablus) ve Halpa’ya (Halep), doğuda da Nusaybin üzerinden Asur ve Babil’e olmak üzere ikiye ayrılıyorlardı. Hitit tarihinin en güçlü dönemi olarak bilinen Şuppilulluma (M.Ö. 1375 – 1335) döneminden sonra, devletin yıkılışına kadar (Milattan

¹⁵³ Bkz Ahmet Şentürk – Mehmet Gülseren, *Malatya’nın Kültür Yapısı*, Yer ve Tarih Belirtilmemiş, s.15.

¹⁵⁴ *Yurt Ansiklopedisi*, Komisyon, C.VII, İstanbul 1982 – 1983, s.5410.

Önce 1190'lar), Hitit devleti sınırları içinde kaldı. Medler döneminde II. Kuroş (Kiros) Med ordularını bozguna uğrattı. Böylece Pers yönetimine giren Milidia, üç satraplığa ayrılan merkezin Kayseri (Kapadokya) Satraplığı içinde kaldı. Ancak Kapadokya halkı Pers satraplığından hoşnut değildi. Sık sık baş gösteren ayaklanmalarla güçsüzleşen Persler, ilk kez M.Ö. 334'te Granikos (Biga Çayı) ve daha sonra da Milattan Önce 331'de Erbil yakınlarında İskender tarafından bozguna uğratıldılar. İskender'in Milattan Önce 325'te ölümünden sonra Milidia, komutanlar arasında birkaç kez el değiştirdi. Önce Kapadokya Satrapı Evmenes'in, sonra Antigonos'un ve son olarak Selevkos'un hâkimiyeti altına girdi. Milidia bir ara Pontus Krallığının yönetimine katıldıysa da Romalı komutan Pompeius, Malatya yöresini Roma egemenliği altına aldı. Bu bölge imparatorluk sınırına daha yakın olduğundan özel bir önem taşıyor ve Sasanlılara karşı bir sınır kalesi işlevini görüyordu.¹⁵⁵

Roma İmparatorluğu'nda jeostratejik bakımdan önemli bir üs sayılan Malatya, Bizans İmparatorluğu'nda da aynı öneme sahipti. Bizans – Sasani savaşları sırasında da bu iki devletin mücadele sebebi olmuştur. Sasanilerin belli bir süre bölgeye hakim olmuşlardır. Fakat bu hâkimiyet süreklilik gösterememiş, zaman zaman Bizanslıların da eline geçmiştir.¹⁵⁶

1101 yılında Danişmendlilerin eline geçen kent, 1105 yılında I. Kılıçaslan tarafından Anadolu Selçuklu topraklarına katıldı. Ancak Danişmendlilerle Anadolu Selçukluları arasındaki çekişme bu tarihten sonra da sürdü.¹⁵⁷ 1399 yılında Yıldırım Beyazıt'ça alınan yöre, 1401'de Timur'un yağmasına maruz kaldı. Timur bölgeden çekildikten sonra, Memlûklular ile Osmanlılar Malatya için çatışmaya girdiler. Yörede Memlûkluların egemenliği altında yarı bağımsız yaşayan Dulkadiroğulları, Osmanlılara cephe alınca Yavuz Sultan Selim, 1513 yılında Dulkadiroğulları Beyliğine son verdi. Bu tarihte Malatya da beyliğin diğer toprakları gibi Osmanlı Devleti'ne geçti. Malatya Osmanlıya katıldıktan sonra, sancak merkezi yapılarak, Maraş'a sonra da Diyarbakir'e (Diyarbakır) bağlandı. Yöre halkının eski Malatya'yı bırakarak bugünde ikamet edilen kente yerleşmesi 1839 yılına rastlar. Anadolu'daki güçlere kumanda eden Hafız Paşa, 1838'de karargâhını Mezraa'dan (Elazığ) Malatya'ya taşıdı. Halkın bağlara göçerek

¹⁵⁵ *Yurt Ansiklopedisi*, C.VII, s.5412.

¹⁵⁶ Gökner Göğebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516 – 1560)*, Malatya 2002, s.10.

¹⁵⁷ Göğebakan, a.g.e., s.14.

boşalttığı evleri kışla olarak kullandı. 1839'da Hafız Paşa komutasındaki birlikler Nizip'te Mısırlılarla savaşmaya gidince Malatyalılar, askerlerin kullandıkları yarı yıkık durumdaki evlerine geri dönmeyerek Aspuzu'da kaldılar. Bu tarihten sonra Malatya Mamuratu'l-Aziz (Elazığ) vilayetine bağlı bir sancak haline getirildi. Malatya'nın müstakil bir il oluşu da Cumhuriyetten hemen sonradır.¹⁵⁸

Charles Teixier'in (XIX. yüzyıl) verdiği bilgilerle Malatya; eski adı Meliten'dir. Kapadokya ile Fırat'ın sağ kıyısı arasında yer alır. Güneyi Komojen Prensliği topraklarıyla sınırlı olan, Malatya Paşalığı, eski Meliten topraklarının tümünü kapsar. Pelin, bu kente "Melita" der ve Semiramis tarafından kurulduğunu yazar. Malatya'nın Roma İmparatorluna bağlı, bazen de Roma İmparatorluğuyla ortak bir yönetimin merkeziydi. Malatya Osmanlı yönetimi altında bir süre dirlik içinde yaşadı. 1577'de Suriye'de, Şam Diyade adlı Türkmen aşiretinden bir kişi, Şah İsmail olduğunu öne sürerek ayaklandı. Malatya yöresinde toplanmış Türkmenler de O'na katıldılar. Başkaldıranların sayısı elli bini aşmış ve bunlar Kırşehir yöresine kadar ilerlemişlerdi. Devlet bu ayaklanmayı güçlükle bastırabildi. 1582'den sonra, birbirini izleyen İran savaşları, Anadolu'daki karışıklıkları daha da arttırmıştı. Malatya – Sivas yöresinde ayaklanan Kiziroğlu Mustafa, çevresine topladığı adamlarla yöreyi yıllar boyu haraca bağladı. Onun ölümünden sonra adamları, Malatya'dan Niğde'ye kadar yayılarak eylemlerini sürdürdüler. 1587 yılında İran savaşları, bir antlaşmayla sonuçlandıktan sonra, Anadolu askerlerinin büyük bir bölümü yurtlarına döndü. Bundan yararlanan devlet, Anadolu'da genel bir Celali teftişi yaptırdı. Bu teftiş sırasında Malatya yöresindeki Celalilerin bir bölümü yakalanarak cezalandırılırsalar da geri kalanlar eylemlerini sürdürdüler.¹⁵⁹

Malatya Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşadığı bunalımlar sırasında genellikle sessizliğini korumuştur. I. Dünya Savaşı sırasında sömürgeci batılı devletlerin paylaşmaya çalıştığı Anadolu topraklarından Fransızlar için Malatya şehri de pay edilmişti. Bu duruma rağmen düşman işgaline uğramamış fakat üzerine düşeni fazlasıyla yaparak Yemen, Suriye – Filistin, Kafkasya ve Çanakkale cephelerine asker göndermiş, yüzlerce şehit vermiştir. Millî Mücadele döneminde de üstüne düşen

¹⁵⁸ *Yurt Ansiklopedisi*, C.VII, s.5416.

¹⁵⁹ *Yurt Ansiklopedisi*, C.VII, s.5417 – 5418.

vazifeyi layıkıyla yapmıştır. Sonrasında da Ankara hükümetine karşı bir ayaklanma görülmemiştir.¹⁶⁰

2. İlin Coğrafyası

Malatya; Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Havzasında ve Adıyaman, Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş, Van çöküntü alanının güneybatı ucunda yer almaktadır. Çevresini doğuda Elazığ ve Diyarbakır, güneyde Adıyaman, batıda Kahramanmaraş, kuzeyde Sivas ve Erzincan illeri çevirir.

İl topraklarının yüzölçümü 12.313 km² olup, 35 54' ve 39 03' kuzey enlemleri ile 38 45' ve 39 08' doğu boylamları arasında kalmaktadır. Malatya, Sultansuyu ve Sürgü çayı vadileri ile Akdeniz'e, Tohma vadisi ile İç Anadolu'ya, Fırat vadisi ile Doğu Anadolu'ya açılarak bu bölgeler arasında bir geçiş alanı oluşturur.¹⁶¹

Jeolojik Yapı; Alp kıvrımlaşması sonrasında şekillenmiştir. Daha sonra III. Jeolojik zamanın sonuyla IV. zamanın başlarında ortaya çıkan tektonik hareketler sırasındaki kırılma ve kıvrılmalarla kimi kesimleri yükselmiş ya da çökmüştür. İl alanında çok şiddetli aşınmalar olmuş, çöküntü alanları alüvyonlarla dolmuştur. Başta Malatya ovası olmak üzere ilin diğer ovaları bu gelişmelerle ortaya çıkmıştır. Dağlar; III. jeolojik devirdeki Alp kıvrımlaşması sırasında şekillenen Güneydoğu Toroslarının kolları, ilin güneyini doğu batı yönünde baştanbaşa kaplar. Güneyde daha düzenli sıralar oluşturan bu dağlar doğrudan Tohma suyu aracılığı ile ya da Fırat'a katılan çok sayıda akarsuyla sıkça parçalanmıştır.¹⁶²

Malatya il alanında platolar çok geniş yer tutar. Genellikle kalker yapılı olan dağlar, hızla aşınarak orta ve yüksek platolara da dönüşmüştür. Volkanik hareketler sonucu çıkan lavlar dalgalı yapıyı düzleştirerek geniş düzlüklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Malatya il alanında vadilerin önemi büyüktür, ildeki bütün vadiler Fırat ana vadisine açılmaktadır. Bunlardan özellikle Tohma vadisi, yan vadileri ile geniş bir ağ oluşturur. Bu vadilerin tabanları Fırat vadisine yaklaştıkça genişler ve ilin önemli ovaları ortaya çıkar. Bu vadilerin büyük bir bölümü günümüzde Karakaya Baraj Gölü

¹⁶⁰ Orhan Tuğrulca, *Malatya Siyasi Tarihi*, İstanbul 2006, s.414 – 415.

¹⁶¹ Komisyon, *Malatya İl Yıllığı*, Malatya 1996, s.4.

¹⁶² www.malatya.gov.tr 22.07.2008.

alanında kalmıştır. Öbür vadiler de yer yer genişleyerek çeşitli yükselti basamaklarında sıralanan büyüklü küçük düzlükler oluşturur.¹⁶³

Başlıca akarsuları; Söğütlü Çayı 17.5 km. Morhamam Çayı 22.5km., Kuruçay 67 km.Tohma suyu 52.5 km., Sultansuyu 21.5 km., Sürgü suyu 30 km., Beylerderesi 38 km., Mamihan çayı 10 km., ve Şiro çayı 37 km. dir.¹⁶⁴

İlde Sürgü, Medik, Polat ve Sultansuyu barajları olmak üzere 4 baraj bulunmaktadır. Polat ve Sultansuyu barajları sulama amaçlı, Medik Barajı sulama ve elektrik amaçlı ve Sürgü Barajı da sulama ve taşkın koruma amaçlı olarak inşa edilmiştir. Sultansuyu Barajı 1993'te hizmete açılmış olup, en yeni barajdır.

Malatya'da önemli bir tabii göl yoktur. Yalnızca dağlık kesimlerden akan suların kaynak alanlarında ve düşük yükseltili plato basamaklarında yüzeye çıkan suların oluşturduğu küçük göller vardır. Bunlar dışında sulama amaçlı 5 gölet vardır. Bunlardan; Orduzu Sulama Göleti, Orduzu Zorbalı Sulama Göleti ve Hançayı II. Sulama Göleti, Malatya Merkezde, İsaköy sulama göleti Arguvan ilçesinde; bir sulama göleti de Darende ilçemizde bulunmaktadır. Karakaya Baraj Gölü, Malatya merkez ilçesinde 42, Pütürge ilçesinde 15, Akçadağ ilçesinde 2, Arguvan ilçesinde 6, Arapgir ilçesinde 2 köy olmak üzere toplam 67 köy gölalanı içerisinde kalmış olup, baraj gölü Malatya il sınırları üzerinde 150.875.583 m²'lik bir alanı kaplamaktadır.¹⁶⁵

Malatya toprakları önemli bitki örtüsünden yoksundur. Eskiden il alanının önemli bir bölümü ormanlarla kaplı iken, insanların tahribatı sonucu bu örtü zamanla yok olmuştur. Doğal şartlar ormanların kendi kendisini yenilemesini büyük ölçüde güçleştirdiğinden yer yer bozkırlar ortaya çıkmıştır. İl arazisinin 367.253 hektarı (% 30)'u ormanlık ve fundalıklarla, 125.156 hektarı (% 10)'u ise çayır ve meralarla kaplıdır. İl topraklarının güneyini boydan boya kaplayan batı-doğu doğrultulu Malatya dağları, meşenin egemen olduğu bozuk nitelikli korular ve baltalıklar iyi nitelikli koru ve baltalıklara dönüşmeye başlar. Malatya dağlarının batı ucunda Sultansuyu vadisine

¹⁶³ Ekrem Yalçinkaya, *Muhtasar Malatya Tarih ve Coğrafyası*, İstanbul 1940, s.10; www.malatya.gov.tr 22.07.2008.

¹⁶⁴ Yalçinkaya, a.g.e., s.10; www.malatya.gov.tr 22.07.2008.

¹⁶⁵ www.malatya.gov.tr 22.07.2008.

bakan yamaçlarda Doğu Anadolu'da ortadan kalkmakta olan ibrelilerden kızılıçlıklara rastlanır.¹⁶⁶

3. Sosyo – Ekonomik Yapı

Doğu Anadolu Bölgesinde, Fırat Havzası'nın Yukarı Fırat Bölümünde yer alan Malatya ili, ülke topraklarının %1,6'sını kaplamaktadır. Nüfusun yoğun olduğu ilde, 1960'larda giderek artan nüfusa yeterli iş olanakları oluşturulamadığı için, il dışına göç hareketleri hızlanmış ve nüfus büyük oranda azalmıştır. 1990'da ilde yaşayan 606.996 kişi, ülke nüfusunun %1,4'ünü oluşturuyordu. 2008 yılı il nüfusu ise 733.789 kişi olmuştur.¹⁶⁷

1930larda uygulanan “devletçilik” politikasından en çok yararlanan illerden biri olan Malatya'da 1950lerde de bazı yatırımlar yapılmıştır. Bunun sonucunda Malatya, bir yandan demir ve karayolu ulaşımında önemli bir kavşak olmuş bir yandan da dokuma, sigara – tütün ve şeker fabrikaları gibi tarıma dayalı sanayi dallarında kurulan büyük ölçekli tesislerin toplandığı bir merkez haline gelmiştir. Ekonomisi temelde tarıma dayalı olan ilde, tarımsal yapıdaki dönüşüm oldukça geç başlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında kamu yatırımlarıyla başlatılan ve geliştirilmeye çalışılan sanayileşme sürekli bir nitelik kazanamamış, bu nedenle tarım kesiminin egemenliği süregelmiştir.¹⁶⁸

I. Dünya ve Ulusal Kurtuluş savaşlarından, ekonomisi iyice sarsılmış olarak çıkan ilde, 1931 yılında Malatya – Fevzi Paşa, 1937'de de Malatya – Sivas demiryolunun yapılması ekonomiye bir ölçüde canlılık getirdi; pazarla ilişkiler artmaya başladı. Bu arada 1939'da Malatya Sigara Fabrikası ile Sümerbank Dokuma fabrikası kurulmuştur.¹⁶⁹

Malatya'da il merkezinde yoğunlaşan sanayinin belli bir ivme kazandığı, göreceli bir üstünlük yakaladığı ve kentte sanayi oluşumunu birikimli bir döngüsel sürece sokan

¹⁶⁶ www.malatya.gov.tr 22.07.2008.

¹⁶⁷ http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=idari_yapi_2008.RDF&p_il1=44&p_yil=2008&desformat=pdf&ENVID=adnksdb2Env 30.01.2009.

¹⁶⁸ www.malatya.gov.tr, 22.07.2008.

¹⁶⁹ *Yurt Ansiklopedisi*, C.VII, s.5428.

dışsal ekonomilerin ve üretici hizmetlerin oluştuğu bellidir. Örneğin, üretici hizmetlerinin bir kesiminin bir göstergesi olarak alınabilecek serbest meslek ve hizmetlerde oluşan gayri safi katma değer 1987–1997 arası %53 artmıştır. Malatya ili bu faaliyetlerde 1997'de tüm Bölgede yaratılan katma değer %30'una yakını yaratır hale gelmiştir. Malatya ili sanayide belli bir ivmeyi yakaladığı için tüm Bölge'de en hızlı gelişen ildir. İlin toplam gayri safi katma değeri 1987–1997 arasında üçte bir (%33,82) artmıştır.¹⁷⁰

Bu ilerlemeden şu sonuç çıkmaktadır. Malatya sanayileşmede son zamanlarda bir atılım yapmış ve diğer sektörleri, özellikle geri bağlantılı olduğu sektörleri birlikte sürüklemeye başlamıştır. Malatya'nın sanayideki bu ivmesi konusundan çeşitken bir tarımın hâkim olduğu bir ovada bulunmasından ve eğitim düzeyi ile ölçülebildiği kadarıyla daha becerikli insan kaynaklarına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bunda kuşkusuz girişimciliğin rolü vardır. Malatya son on-beş yıldır gösterdiği sanayi performansı, sanayinin belli alt sektörlerinde görece üstünlüğe sahip olduğunu göstermiştir. Sanayinin çeşitlenmesi ve üretici hizmetlerin gelişiyor olması Malatya'da gelişen ekonomilerinin geliştiğine de işaret etmektedir.¹⁷¹

4. Kültür

Malatya tarih boyunca çeşitli kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Aslantepe, Nemrut Dağı, Fırıncılar Höyük, Bayramtepe Höyük, Ören Höyük, ikinciler Höyük, Aslantaş, Kağköy Kaya Kabartmaları, Levent Vadisi, Ansur ve Kaletepe Höyük görülebilecek arkeolojik alanlardır.¹⁷²

Malatya, halay bölgesinde yer alır. Diğer illerle yapılan kültür alışverişi sonucu oyun çeşitleri artmıştır. Malatya'da oynanan oyunlara, ağırlama, tamzara, aşırma, çeçen, derino, gezinti, hoplama, lorke, kolsalma, sinsin, tekayak, üçayak örnek gösterilebilir. Çalgı olarak; davul, zurna, kaval başta olmak üzere bağlama, cümbüş ve darbuka çalınmaktadır. Arapgir ilçesinde klarnet daha yaygındır. Diğer taraftan halayların yanı sıra toplu oynanan ve törensel bir karakter arz eden semahlar vardır. Malatya ve çevresinde Hızır Semahı, Bozok Semahı, Demdem Semahı, Arguvan Semahı, Kırat

¹⁷⁰ www.malatya.gov.tr 22.07.2008.

¹⁷¹ www.malatya.gov.tr, 22.07.2008.

¹⁷² Yalçinkaya, a.g.e., s.3 – 4; www.malatya.bel.tr 30.07.2008.

Semahı oynanmaktadır. Kına havası olarak bilinen "Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter" türküsü genç kızlar ve kadınlar tarafından kına yakılırken oynanır. Malatya'da oynanan oyunlarda giysiler bu yöreyi tamamen yansıtmaz. İlçeler arasında değişik giysilere rastlanır. Genellikle halk oyunlarında, erkekler başlarına "Küm" denilen ak işlemeli "Papak" takarlar, Ancak, zaman zaman oyunlarda erkeklerin başı açıktır. Bayanlarda başta "Küllük" adı verilen etrafı altın liralara çevrili fes, fesin üstüne "Pusu" takılır. En üstü ise dolak, ya da yazma bağlanır. "Şalvar", "Üç etek" ve üç eteğin üzerine bernavile denilen önlük giyilir. Bele sarılan renkli şalın kenarına beyaz ve kırmızı renkli mendil takılır. Ayakta ise nakışlı çorap ve siyah renkli yemeni bulunur.¹⁷³

Yöreye yönelik el sanatları, günümüzden 25–30 yıl öncesine kadar canlılığını sürdürürken teknolojik gelişmeler ve değişen ihtiyaçlar sonucu unutulmaya, hatta kaybolmaya yüz tutmuştur. Özellikle küçükbaş hayvancılıkla uğraşılacak köylerde halı, kilim ve heybe dokumacılığı yapılmaktadır. Yine bazı köylerde geçmişte yaygın olan cülfa dokumacılığı ve çarpana dokumacılığı bugün özelliğini kaybetmiştir. Bakırcılık sınırlı olarak sürdürülürken; ahşap oymacılığı, arabacılık, semercilik, yemenicilik gibi iş kolları kalkmıştır. Bunlardan sadece semercilik alanında birkaç usta mesleğini sürdürmeye çalışmaktadır. Kuyumculuk alanında önceleri önemli bir yeri olan Halep işi, Şam işi diye bilinen bilezikler ile hap denilen burmalı inci gerdanlıklar şimdi önemini kaybetmiştir. Ağaç işleri olarak; Malatya konaklarında ahşap oyma süslemeleri ile birlikte diğer ağaç işleri kullanım sahası yaygın bir görünüm arz ediyor. Tahılların saklanıp korunduğu üç bölmeli "Ambar", yemeklerin saklandığı tel dolaplar, içi oyuk yayık olarak kullanılan güğüm, tekneler, yün çıkırcıları, harman savurma makineleri, kaşıklar, yine harman savurma makineleri, kaşıklar, yine harman savurmada kullanılan yaba, ahşap işlemeli kahve ve tahıl havanları, ocak davlumbazları bulunmaktadır. Bugün bunlar önemini yitirmiştir.¹⁷⁴

Malatya evlerinin genellikle konak adı verilen büyük evlerinde "Selamlık Bölümü" bulunur. Geniş sokak kapısından bu bölüme girilir. Bu bölüm, evin misafir odasıdır ve büyüktür. Günümüzde geleneksel Malatya evleri hızla yok olmaktadır.

¹⁷³ *Her Yönü ile Yeşil Malatya*, Ankara 1966, s.74 – 75; www.malatya.gov.tr, 22.07.2008.

¹⁷⁴ *Her Yönü ile Yeşil Malatya*, s.74 – 75; www.malatya.gov.tr, 22.07.2008.

Özellikle konaklar sinema caddesindeki "Beşkonaklar" ve diğer mahallelere serpilmiş vaziyettedir, ilçelerde Yeşilyurt ve Arapgir'de bu özellik az da olsa korunmuştur.¹⁷⁵

Malatya geleneksel evlerinde mutfak ve kiler bulunur. Mutfak genellikle evin kuzeye bakan yönündedir. Kiler ise ya mutfağa bitişik ya da iki katlı evlerde alt katta bir bölümde bulunur. Mutfakta "Kaplık" ya da "terek" denilen raflar içerisinde kaplar bulunur. Mutfak veya kilerin bir tarafından "Aşlık"lar sıralanır. Kilerde yiyecek malzemelerinin yanı sıra kurutmalıklar, fazla eşya, buğday ve bunların elenmesinde kullanılan kalbur ve elek bulunur. Yatakların bulunduğu yüklük bu bölümde yer alır. Ocak mutfağın bulunduğu uygun bir yerde bulunur. Ocağın bir metre üzerinde davlumbaz vardır. Zahire ve kışlık yiyecekler, kilerin serin bir yerinde muhafaza edilir. Turşular ve reçeller bidonlara konularak burada saklanır. Kışlık et kavurması tenekelere basılarak kilerde yerden yarım metre yüksekte bulunan kerevetlerin üzerine sıralanır.

Malatya mutfak kültürü, zengin bir görünüm arz eder ve genellikle bulgur ağırlıklıdır. Özel günlerde yapılan kutlama, tören, çocuk görme, adak adama gibi günlerde yemeklerin çeşitliliği gözlenir. Doğum yapan loğusa kadını görmeye gidildiğinde Kuymak (Herle) götürülür. Eve misafir geldiğinde, Hıdırellez haftasında, bir rüya görüldüğünde hayıra çıkması dileğinde ise "Kömbe" yapılır. Ayrıca, Hıdırellez'de "Hızır Kömbesi", "Sehen Kesmesi" gibi yiyecekler yapılarak en az yedi komşuya dağıtılır. Düğünlerde yemek türleri üç ana çeşit üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar; etli bulgur pilavı, tiritli yemek ve mevsimine göre meyve, cacık ve salatadan oluşur. Ölü ardından verilen yemekler ise düğünlerdeki yemek çeşitleri gibidir. Buna, "can aş" veya "kırk yemeği" gibi genel ad verilir.¹⁷⁶

Mutfak kültüründe önemli bir yeri ekmek çeşitleri tutar. Bunlar; tandır etmeği, yufka ekmek, kınalı ekmek, taplama ekmeği, bazlama, ekşili ekmek, ballı ekmek, otlu ekmek, pileke, dönderme, taş küllüğü, tutmaç, saç yüzü, yağlı ekmek, saç üstü... Köfteler; Malatya mutfağında önemli bir yer tutar. Ana malzeme bulgurdur. Malatya'da 70'den fazla köfte çeşidi olduğu bilinmektedir.¹⁷⁷

¹⁷⁵ www.malatyakulturturizm.gov.tr, 30.01.2008.

¹⁷⁶ Daha geniş bilgi için bakınız Hüseyin Şahin, *Malatya ve Köylerinde Hıdırellez, Hızır Geleneği*, Ankara 1990, 40 – 47.

¹⁷⁷ www.malatya.gov.tr, 22.07.2008.

B. ÖRNEKLEMİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 1: Cinsiyete Göre Dağılım

	Sayı	%
kadın	64	49,2
erkek	66	50,8
Toplam	130	100,0

Cinsiyet değişkeni anket yorumlamada birçok soruya yön verecek niteliktedir. Çünkü belirgin olarak belli eğilimler ve kabuller bu ayrımında kendini göstermektedir. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi örneklem grubun % 49,2'sinin bayanlardan, % 50,8'inin de erkeklerden oluşmaktadır.

2. Örneklemin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Tablo 2: Yaş Gruplarına Göre Dağılım

	Sayı	%
12-18	17	13,1
19-25	21	16,2
26-39	39	30,0
40-55	39	30,0
56 ve üzeri	14	10,8
Toplam	130	100,0

Araştırmamızda ankete katılanların yarısından fazlasını eşit oranlarla 40–55 yaş ile 26-39 yaş arasındakiler oluşturmaktadır % 30'luk eşit orana sahip 26–39 yaş arası oluşturmaktadır. 56 ve üzeri okur-yazarlık bakımından yetersiz olması hasebiyle anketimize katılımı en az olan gruptur. 12 – 18 yaş grubundakilerin oranı ise % 13,1'lik bir oranda kalmıştır.

3.Yerleşim Durumuna Göre Dağılım

Coğrafi konumun inanç, kabul ve retlerde büyük önem taşıdığı kaçınılmaz bir gerçektir. Anketimize katılanların verdiği cevaplarda bu durumun öneminin büyük olduğu kanısındayız.

Tablo 3: Yerleşim Durumuna Göre Dağılım

	Sayı	%
Başka İl Doğumu Son 10 Yıl ve Üzeri	26	20,0
Malatya Merkezdeyim		
Malatya Köy / İlçe Doğumu	58	44,6
Malatya Merkez Doğumu	46	35,4
Toplam	130	100,0

Yerleşim birimine göre ankete katılanların çoğunluğu % 44,6'lık bir oranla köy veya ilçe doğumlu olup, mülakatlar neticesinde ekonomik sebeplerden merkeze yerleşmiş olduğuna kanaat getirdiğimiz kişilerden oluşmaktadır. Örneklemin %35,4'ü ise merkez doğumlu olanların yer aldığı gruptur. % 20'lik bir grup ise başka bir il doğumlu olup, son 10 yıl ve üzeri Malatya'da ikamet edip, Malatya'nın hemen hemen tüm değerlerini kabullenmiş olacağını düşündüğümüz insanlardan oluşmaktadır.

4. Medenî Durum Dağılımı

Tablo 4: Medenî Duruma Göre Dağılım

	Sayı	%
Bekar	44	33,8
Dul	5	3,8
Evli	78	60,0
Nişanlı	3	2,3
Toplam	130	100,0

Tablo 4'te görüldüğü gibi ankete katılanların % 60,0'ının evli olduğu, görülmektedir. Bu oranı %33,8'lik bir oranla bekârların takip ettiği görülmektedir. Örneklem grubumuzun % 3,8'i ise dullardan oluşmaktadır. Nişanlı olanların oranı ise %2,3'te kalmıştır.

5. Meslek Durumu

Örneklemin mesleki durumuna göre dağılımını gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 5: Meslek Grubuna Göre Dağılım

		Sayı	%
<i>Deneklerin Meslek Grubu Dağılımı</i>	ev hanımı	40	30,8
	Memur	18	13,8
	Öğrenci	29	22,3
	esnaf (serbest meslek)	34	26,2
	İşsiz	9	6,9
	Toplam	130	100,0

Araştırmamızda ev hanımı, memur, öğrenci, esnaf, işsiz olmak üzere beş kategori üzerinde durulmuştur. Ankete katılanların %30,8'ini ev hanımları oluştururken, %22,3'ünü öğrenciler, %26,2'sini ise esnaf grubu teşkil ediyor. Anketimize katılanlardan işsizler ise %6,9'luk gibi bir oranla küçük bir gruptur. Meslek gruplarının anketimizi cevaplama tutumlarına belirgin olarak yön verdiği ileriki tablolarda görülecektir.

6. Ailedeki Birey Sayısı

Aile insanın hayatında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bireyin ailede aldığı eğitim ve terbiye, daha sonraki hayatına yön vermesinde en önemli etkenlerden biridir. Kişinin ailesinde birlikte yaşadığı birey sayısı aldığı eğitime ve düşünce dünyasının şekillenmesine yön vermekle birlikte, manevi olaylar karşısında verdiği tepkiyi de etkilemektedir.

Tablo 6: Ailedeki Birey Sayısına Göre Dağılım

		Sayı	%
<i>Ankete katılanların yaşadıkları ailedeki birey sayısı</i>	3-4	66	50,8
	5-6	48	36,9
	7 ve üzeri	16	12,3
	Toplam	130	100,0

Anket sorularımıza verilecek cevapları da etkileyecek olan ailede birlikte yaşanan birey sayısı şu şekildedir: Örneklemin %49,2'si 5-6 veya 7 yada daha fazla bireyli ailelerden oluşmaktadır. Ailedeki birey sayısını 3-4 arası olarak belirtenlerin oranı ise %50,8'dir. %36,9'luk bir pay ile 5 – 6 kişilik aile yapısı karşımıza çıkmaktadır.

7. Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Tablo 7: Ankete Katılanların Eğitim Durumu

	Sayı	%
okuma-yazma bilmiyor	6	4,6
okur-yazar	6	4,6
ilköğretim mezunu	55	42,3
lise mezunu	39	30,0
üniversite mezunu	24	18,5
Toplam	130	100,0

Anketimize katılan deneklerimizin çoğunluğu %42,3lük bir oranda ilköğretim mezunlarından oluşturmaktadır. Bu oranı %30luk bir payla lise mezunları, %18,5lik bir oranla üniversite mezunları takip etmektedir. %4,6lık oranla okuma – yazma bilmeyenler ve okur – yazar olanlar eşit biçimde dağılım göstermektedir. Şüphesiz eğitim durumu da anket sonuçlarımızı etkileyecek önemli faktörlerden biridir.

C. SİHİR VE BÜYÜ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

1. Kişisel Sağlık Sorunları İle İlgili Yönelimler

Anketimizde sorgulanan bir diğer konu, bireylerin kişisel sağlık sorunları karşısında takınmış oldukları tavidir. Hastalandığında bireyin kendince ürettiği çözümler, takınmış olduğu tavır onun dünya görüşü, kültür seviyesi ve düşünce yapısıyla ilgili birçok ipucu verir. Anketlerimizle sonuçlarında ve mülakatlarımızda kişilerin doktora başvurduktan ve çözüm bulamadıktan sonra çaresizlik anında başka yöntemler deneme gereksinimi duyduklarını gördük. Dualarla ya da bitkilerle çözüm arama kişinin farklı yöntemler kullanabileceğini göstermektedir.

Tablo 8 Bireyin Kişisel Sağlık Sorunları İle İlgili Tutum ve Davranışları

	Sayı	%
doktora giderim	86	66,2
kendiliğinden geçmesini beklerim	26	20,0
bitkilerle çözüm ararım	7	5,4
dua okurum ya da yakınıma okuttururum	11	8,5
Toplam	130	100,0

Anketimizde sorgulanan bir diğer konu bireylerin kişisel sağlık sorunları karşısında takınmış oldukları tavidir. Kişinin hastalık anında takınmış olduğu tavır, onun dünya görüşü, kültür seviyesi ve düşünce yapısıyla ilgili birçok ipucu verebilmektedir. Araştırmamıza katılan deneklerin %66,2'si doktora giderim şikkını seçerken, %20'si kendiliğinden geçmesini beklerim maddesini tercih etmiştir. Bitkilerle çözüm arayanlar %5,4'lük bir oranda kalırken, dua okuyan veya okutturanlar ise %8,5'tir.

Tablo 9 Psikologların Yetersiz Görüldüğü Durumlarda Cincilere Olan Eğilim

	Sayı	%
evet	14	10,8
hayır	96	73,8
kısmen	14	10,8
çoğu zaman	6	4,6
Toplam	130	100,0

Gözle görülür bir rahatsızlık olarak tanımlanamadığı için bazı psikolojik rahatsızlıklar çoğu insan tarafından anlaşılamamakta, tanımlanan rahatsızlıklar ise bazen gizlenmektedir. Psikologa giden insanların halk tarafından deli olarak nitelendirilmesi, bu bilim dalına ve uzmanlarına başvuruyu azaltmaktadır. Psikologlara başvurmanın, ülkemizin batısında daha fazla kabul görmesine rağmen bile doğu bölgelerinde kabulü için daha fazla zamana ihtiyacı olduğunu görmekteyiz. Anketimize katılanların %73,8'i psikologların yetersiz görüldüğü noktada cincilerin çözüm olabileceğine inanmamaktadır. %10,8'lik oranla evet olabilir diyenler ile kısmen olabilir cevabını verenler aynı orandadır. %4,6'lık bir denek grubu ise çoğu zaman cevabını vermiştir. Çaresizlik insanı farklı deneyimlere sürükleyebilmektedir. Bu olguyu da “çoğu zaman” ve “kısmen” cevaplarını verenlerin oranlarıyla çıkarabiliriz.

Tablo 10 Cinsiyete Göre Psikologların Yetersizliklerinde Cincilere Yönelim Durumu

			Psikologların Yetersizliklerine Cinciler Çözüm Olabilir mi?				Toplam
			çoğu zaman	evet	hayır	kısmen	
cinsiyet	Erkek	Sayı	-	6	55	5	66
		%	-	9,1	83,3	7,6	100,0
	kadın	Sayı	6	8	41	9	64
		%	9,4	12,5	64,1	14,1	100,0
Toplam		Sayı	6	14	96	14	130
		%	4,6	10,8	73,8	10,8	100,0

$$X^2=9,442 \text{ Sd}=3 \text{ P}>0,05 \text{ CC}=0,260$$

İstatistiksel olarak ortaya konulan tabloda, göze çarpan ilk olgu değişen dünya şartları içinde artık cinci hocaların popülaritesinin bariz bir kabul görmediğidir. Nitekim tablo 12’de de görüldüğü gibi, genel toplamda erkeklerin %83,3’ü kadınların ise %64,1’i hiçbir şekilde cincilerin sorunlarına çare olamayacağını belirtmiştir. Kadınların cinciler çözüm unsuru bakma hususunda, erkeklere oranla daha eğilimli oldukları görülmektedir. Bu durumu aynı tablodaki verileri cinsiyete göre bu durumu incelediğimizde, kadınlarda duygusal ve sosyal yapılarının bir gereği olarak algılamamız gerekmektedir. Nitekim onlar çaresizlik anlarında erkeklere oranla daha fazla farklı çözüm arayışlarına girmektedirler. Bu durum yaptığımız mülakatlarda da desteklenmiştir.

2. Büyü ile ilgili Tutum ve Davranışlar

Anket çalışmamızın temelini bu konu oluştururken, diğer soruları da bu konu etrafında şekillendirmeye çalıştık. Bu sebeple bu maddenin anketimiz içerisinde önemli bir yeri vardır. Büyü konusunu, büyüye olan inanç, büyüün kaynağı ve büyü yaptırmadaki amaç noktasından hareketle irdelemeyi amaçlayacağız.

Tablo 11 Büyü İle İlgili Tutum ve Davranışlar

	Sayı	%
evet inanırım	38	29,2
inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	62	47,7
inanırım gerekirse uygulamam	10	7,7
sadece hastalıklar için başvururum	12	9,2
büyüye inanmam	8	6,2
Toplam	130	100,0

Ankete katılan deneklerin büyüye olan yaklaşımları şöyle şekillenmiştir. %47,7'lik bir kesim büyüye inandığını ancak uygulanmasına karşı olduğunu, %29,2'lik bir grup ise sadece inandığını belirtirken, %7,7'si inandığını ve gerekirse büyüsel pratikleri uyguladığını ifade etmiştir. Aynı tablodaki verilere göre, sadece hastalıklar için başvuracağını belirtenlerin oranı %9,2 iken, inanmadığını belirtenlerin oranı ise %6,2'dir.

Bu sonuçlar, bize anket çalışmamıza katılanların %93,8'inin her ne sebeple ve isim altında olursa olsun büyü'nün varlığına inandığını göstermektedir ki, bu çok ciddi bir orandır. Toplumumuzda, özelde Malatya'da, büyü'nün günlük yaşamda etkin bir kabul gördüğünü göstermek için bu çarpıcı rakam yeterlidir. Bununla birlikte büyü'nün kabulü, uygulanması kabulünden farklılık arz etmektedir. Çünkü İslam dini büyü'yü ya da büyücüyü açık ifadelerle yerdüğinden insanlar uygulamaya karşı daha mesafeli durmaktadırlar. Nitekim örneklem grubumuzdaki deneklerimizin %47,7'si büyüye inandığı halde uygulamasına karşı olduklarını belirtmişlerdir.

İnsanların büyüye inanma ya da başvurma davranışları üzerinde en önemli etkenlerden birisinin cinsiyet değişkeni olduğu varsayımından hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 12 Cinsiyete Göre Büyü Karşısındaki Tutum

		Büyü Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					Toplam
		büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	
cinsiyet	erkek Sayı	5	27	30	3	1	66
	%	7,5	40,9	45,5	4,5	1,5	100,0
	kadın Sayı	3	11	32	7	11	64
	%	4,7	17,2	50,0	10,9	17,2	100,0
Toplam Sayı		8	38	62	10	12	130
%		6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,0

$$X^2=18,708 \quad Sd=5 \quad P<0,05 \quad CC=0,355$$

Tablo 12'deki verilere göre erkeklerde büyüye inanma oranı %40,9 iken, bayanlarda bu oran %17,2'ye düşmektedir. Fakat bayanlarda gerektiğinde uygulama oranı ve hastalıklar karşısında büyüye başvurma oranı erkeklerden çok daha fazladır. Genel olarak kadınların büyüünün uygulanmasına karşı takındıkları tavır erkeklerden daha az olması bekleniyorken, ilginç bir şekilde bu oran erkeklerde daha az çıkmıştır. Bu sonuca göre, günümüz medyasında büyücü mağdurlarının konu olduğu ya da gizli kameralarla büyücülerin sahtekârlıklarının ortaya çıkarıldığı kadın programlarının yer alması, kadınların bu konuda daha bilinçli olmalarını sağlamıştır yargısına varabiliriz.

Büyüye inanma veya başvurma davranışları üzerinde önemli bir değişkenin de yaş grupları olduğu varsayımından hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 13 Yaşlara Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

		Büyü Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					Toplam
		büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	
Yaş	12-18 Sayı	3	4	9	-	1	17
	%	17,6	23,5	52,9	-	5,9	100,0
	19-25 Sayı	-	8	10	-	3	21
	%	-	38,1	47,6	-	14,3	100,0
	26-39 Sayı	4	12	18	1	4	39
	%	10,2	30,8	46,2	2,6	10,3	100,0
	40-55 Sayı	1	12	16	6	4	39
	%	2,6	30,8	41,0	15,4	10,3	100,0
	56 ve üzeri Sayı	-	2	9	3	-	14
	%	-	14,3	64,3	21,4	-	100,0
Toplam Sayı		8	38	62	10	12	130
%		6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,

$$X^2=28,950 \quad Sd=20 \quad P>0,05 \quad CC=0,427$$

Tablo 13’de görüldüğü gibi yaşlara göre büyüü kabul sorgulamasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edemeyiz. Ancak bütün yaş gruplarında büyüye inanılmasına karşı uygulanmasına pek hoş bakılmadığını en düşük oran olan %41’le anlamak mümkündür. Deneklerimizin yaşları ilerledikçe, gerektiğinde büyüye başvurma oranları da artmaktadır. Bu durumun, hayat karşısındaki hayal kırıklıkları, istediğini elde edememe gibi kişisel tecrübelerden kaynaklandığı kanaatindeyiz. Dikkat çeken bir husus da kişisel tecrübelerin en yoğun olduğu yaş dönemi olan 56 ve üzeri deneklerimizde, büyüü uygulamaya karşı olanların oranı %64,3 iken, %21,4’lük bir oranla da gerektiğinde uygulayım cevabını verenlerle karşılaşmaktayız.

İnsanın yaşadığı sosyo-kültürel çevresine göre büyü ile ilgili tutum ve davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu varsayımından hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 14 Yerleşim Durumuna Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

			Büyük Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	Toplam
Yerleşim Durumu	Malatya Merkez Doğumu	Sayı	3	22	16	-	5	46
		%	5,5	47,8	34,8	-	10,9	100,0
	başka il doğumu son 10 yıl ve üzeri	Sayı	1	4	15	4	2	26
	Malatya merkezdeyim	%	3,8	15,4	57,7	15,4	7,7	100,0
	Malatya köy/ilçe doğumu	Sayı	4	12	31	6	5	58
		%	6,9	20,7	53,4	10,3	8,6	100,0
Toplam		Sayı	8	38	62	10	12	130
		%	6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,0

$$X^2=11,945 \quad Sd=8 \quad P>0,05 \quad CC=0,290$$

Tablo 14’de görüldüğü gibi deneklerin oturduğu sosyo-kültürel çevre ile büyü inanışları ya da büyüye başvurma davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Nitekim Malatya merkez doğumlu olanlar ile köy ve ilçesi doğumluların gerek büyüye inanma gerekse hastalıklar için başvurmada, başka ilden olanlara göre daha eğilimlidirler. Burada dikkatimizi çeken diğer bir husus merkez doğumlu olanların “inanırım gerekirse uygulayım” maddesini hiç tercih etmemesi, başka il doğumlu olup da 10 yıl ve üzeri Malatya merkezinde ikamet edenlerin ise bu maddeyi %15,4 oranında tercih etmeleridir. %10,3’lük bir oranla da Malatya köy/ilçe doğumlu olanların bu maddeyi işaretlediklerini görmekteyiz. Malatyalı olmadığı halde 10 yıl ve üzeri Malatya’da yaşayanlar genellikle çevre illerin köy ve ilçelerinden göç eden kimselerdir. Köy ve ilçelerin büyü ve büyüsel uygulamalar için müsait bir ortam oluşturması, genellikle cinci hoca diye adlandırılan kimselerin buralarda ikamet etmeleri, büyüü kabul noktasında etkileyici bir faktör olmuştur.

Meslek grubu inanç tutum ve davranışlar üzerinde doğrudan etkili olan değişkenlerden birisidir. Aşağıdaki tabloda söz konusu verilere yer verilmiştir.

Tablo 15 Meslek Gruplarına Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

			Büyük Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	Toplam
Meslek Grubu	Öğrenci	sayı	3	7	18	-	1	29
		%	10,3	24,1	62,1	-	3,4	100,0
	esnaf (serbest meslek)	sayı	1	11	20	1	1	34
		%	2,9	32,4	58,8	2,9	2,9	100,0
	Ev hanımı	sayı	-	7	18	6	9	40
		%	-	17,5	45,0	15,0	22,5	100,0
	işsiz	sayı	-	8	-	1	-	9
		%	-	88,9	-	11,1	-	100,0
	memur	sayı	4	5	6	2	1	18
		%	22,3	27,8	33,3	11,1	5,6	100,0
Toplam	sayı	8	38	62	10	12	130	
	%	6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,0	

$$X^2=53,224 \quad Sd=20 \quad P<0,05 \quad CC=0,539$$

Tabloda dikkatimizi çeken en önemli husus, işsizlerin tümünün büyüye inandığı ve hiçbirinin uygulanmasına karşı olmadığıdır. Ayrıca ev hanımları %15’lik bir oranla büyüye gerektiğinde uygulayabileceklerini söylerlerken, %22,5’i ise hastalıklar karşısında büyüye başvurabileceklerini söylemişlerdir. Bu oranlar ev hanımlarının büyüünün uygulanması noktasında diğer meslek gruplarına göre daha kabullenici bir tavır benimsediklerini göstermektedir. Buna karşın %45 gibi bir oranla büyüünün uygulanmasına karşı çıktıklarını da söylemektedirler. Elde edilen diğer bir olgu ise öğrencilerin ve serbest meslek sahiplerinin büyüünün uygulanmasına çoğunluk olarak karşı çıkmalarıdır.

Büyü ile ilgili tutum ve davranışlar üzerinde eğitimin yadsınamaz bir payı olduğu tezinden hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 16 Eğitime Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

			Büyü Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	Toplam
Eğitim Durumu	üniversite mezunu	Sayı	4	6	13	1	-	24
		%	16,6	25,0	54,2	4,2	-	100,0
	ilköğretim mezunu	Sayı	3	14	27	4	7	55
		%	5,5	25,5	49,1	7,3	12,7	100,0
	Lise mezunu	Sayı	1	15	18	-	5	39
		%	2,6	38,5	46,2	-	12,8	100,0
	Okuma - yazma yok	Sayı	-	1	1	4	-	6
		%	-	16,7	16,7	66,7	-	100,0
	okur-yazar	Sayı	-	2	3	1	-	6
		%	-	33,3	50,0	16,7	-	100,0
Toplam		Sayı	8	38	62	10	12	130
		%	6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,0

$$X^2=46,679 \quad Sd=20 \quad P<0,05 \quad CC=0,526$$

Tablo 16’da da görüldüğü gibi eğitim düzeyi ile büyüye inanma tutumları ve veya başvurma davranışları arasında çok da anlamlı ilişkiler tespit edilememiştir. Bununla birlikte büyüye inandığı halde uygulanmasına en fazla karşı olan grubun üniversite mezunları olması; inanırım ve gerekirse uygulayım seçeneğini en fazla tercih edenlerin ise okuma – yazma bilmeyenlerin olması dikkat çekicidir. Eğitim durumu büyü karşısında takınılan tutumlarda belirleyici bir faktör olmamıştır. Oranlar bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

Kitap ya da gazete gibi yayınları takip etmek geleneksel inanış ve tutumlar üzerinde etkili unsurlardan birisidir. Aşağıda, deneklerin kitap okuma davranışları ile büyüye ilişkin tutum ve davranışlarını gösteren tablo sunulmuştur.

Tablo 17 Okunulan Kitap Türüne Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

			Büyü Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					Toplam
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	
İlgi Duyulan Kitap Türü	ansiklopedi ve bilimsel yayınlar	Sayı %	3 25,0	2 16,7	7 58,3	- -	-	12 100,0
	dinî yayınlar	Sayı %	1 6,7	1 6,7	10 66,7	1 6,7	2 13,3	15 100,0
	kitap okumam	Sayı %	2 2,7	28 37,8	30 40,5	9 12,2	5 6,8	74 100,0
	olağanüstü şeylerle ilgili kitaplar	Sayı %	- -	4 66,7	2 33,3	- -	-	6 100,0
	roman-hikaye	Sayı %	2 8,7	3 13,0	13 56,5	- -	5 21,7	23 100,0
	Toplam	Sayı %	8 6,1	38 29,2	62 47,7	10 7,7	12 9,2	130 100,0

$$X^2=46,197 \quad Sd=20 \quad P<0,05 \quad CC=0,512$$

Tablo 17’de görüldüğü gibi, kitap okuma alışkanlığı ve tercih edilen kitap türü büyüye karşı sergilenen tutumu etkileyici niteliktedir. Ansiklopedi ve bilimsel yayınları takip eden katılımcılarımızın %25’i büyüye inanmadıklarını belirtmişlerdir. Dinî yayınları tercih edenlerin %66,7’si büyüye inandıkları halde uygulanmasına karşı olduklarını ifade ederken, olağanüstü şeylerle ilgili kitaplara ilgi duyanların büyüye inanırım seçeneğini işaretleme oranı %66,7 olmuştur. Kitap okumayanların ise %12,2’si gerektiğinde büyüye başvurabileceklerini belirtmişlerdir. Roman – hikâye tarzı kitaplara ilgi duyanlar ise %21,7 oranında hastalıklar karşısında büyü yaptırabileceğini söylemektedirler.

Dinsel inanç ya da inançsız ile dinsel pratikleri yerine getirip getirmeme davranışı, büyü inancı veya büyüye başvurma davranışı üzerinde etkili unsurlardan birisidir. Aşağıdaki tabloda bu ilişki sorgulanmıştır.

Tablo 18 Dindarlığa Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

			Büyü Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					Toplam
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	
İbadetleri Yapma Durumu	din ve ibadetle ilgim yok	Sayı	4	3	-	-	-	7
		%	57,2	42,9	-	-	-	100,0
	inançlıyım ve ibadetlerimi düzenli yerine getiririm	Sayı	-	5	24	3	3	35
		%	-	14,3	68,6	8,6	8,6	100,0
	inanıyorum ancak ibadetlerimi aksatıyorum	Sayı	4	30	38	7	9	88
		%	4,5	34,1	43,2	8,0	10,2	100,0
Toplam		Sayı	8	38	62	10	12	130
		%	6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,0

$$X^2=44,179 \quad Sd=10 \quad P<0,05 \quad CC=0,504$$

Tablo 18’de de görüldüğü gibi dindarlık ve büyü ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Deneklerimizde dindarlık seviyesi arttıkça büyüye inanmayla birlikte yapılmasına karşı çıkma oranı artmaktadır. Dinin büyü konusundaki menfi tutumu, dinî uygulamalarda hassasiyeti olan kişileri bağlayıcı nitelikte olmuştur ki, kendilerini dindar olarak tanımlayan kişilerin %68,6’sı büyüün uygulanmasına karşı olduklarını söylemişlerdir. İnançlı olup da ibadet noktasında kendisini yetersiz bulan katılımcıların %34,1’i büyüye inandıklarını belirtirken, %18,2’lik bir oranla da gerektiğinde ve hastalık karşısında büyüü uygulayabileceklerini ifade etmişlerdir. Din ve ibadetle ilgim yok diyen deneklerimizin %57,2’sinin büyüye inanmadıkları görülürken, inanırım cevabını verenlerin oranı ise %42,9 olmuştur. Ayrıca bu grupta büyüün uygulanmasına karşı çıkan kimseyi görmemekteyiz. Bu da bize büyü karşı takınılmış olan tavrın daha net olduğunu göstermektedir.

Büyü ve ona ait uygulamalar diğer halk inanışları ile de yakından ilişkilidir. Aşağıdaki tabloda ziyaret yerlerine gitme davranışı ile büyüye karşı takınılan tutum ve davranışlar karşılaştırılmıştır.

Tablo 19 Ziyaret Yerlerine Gitme Durumuna Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

			Büyü Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					Toplam
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	
Ziyaret yerlerine gider misiniz?	evet	Sayı	3	16	29	9	12	69
		%	4,3	23,2	42,0	13,0	17,4	100,0
	hayır	Sayı	5	22	33	1	-	61
		%	8,2	36,1	54,1	1,6	-	100,0
Toplam		Sayı	8	38	62	10	12	130
		%	6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,0

$$X^2=21,193 \quad Sd=5 \quad P<0,05 \quad CC=0,374$$

Tablo 19’da görüldüğü gibi %17,4 oranıyla ziyaret yerlerine giden deneklerimiz, gerektiğinde büyüü uygulayacakları veya hastalıklar için büyüye başvuracaklarını belirtmişlerdir. Bu durum bize ziyaret yerlerine gitme amaçlarında da benzer gayeleri güttükleri fikrini vermektedir. Bilinen bir gerçek şudur ki, ziyaret yerlerine giden insanlar kendini zayıf hissettikleri anlarda, ihtiyaçlarına cevap bulamadıkları zamanlarda diğer insanlardan, bazı nesnelerden veya olgulardan medet beklemektedirler. Ziyaret yerlerine de atfedilen kurtarıcılık vasfı, büyü yaptırma nedeni olarak da kendini hissettirmektedir. Ziyaret yerlerine gitmeyenlerin yarısından fazlası büyüünün uygulanmasına karşıyken, sadece %1,6’sı gerektiğinde büyü yaptırabileceğini belirtmiştir.

Deneklerin büyü ile ilgili tutum ve davranışları üzerinde etkili faktörlerden birisinin de kader inancı olabileceği varsayımından aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 20 Kader Hakkındaki İnanca Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

			Büyü Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlar					Toplam
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayım	sadece hastalıklar için başvururum	
Kader konusundaki Görüş	kader konusunda şüphelerim var	Sayı %	2 7,1	14 50,0	10 35,7	1 3,6	1 3,6	28 100,0
	kader vardır ama insanın özgürlük alanı geniştir	Sayı %	1 1,7	16 26,7	33 55,0	2 3,3	8 13,3	60 100,0
	kader vardır ve insanın özgürlük alanı çok sınırlıdır	Sayı %	1 2,6	8 20,5	19 48,7	7 17,9	3 7,7	39 100,0
	kadere inanmam	Sayı %	3 100,0	- -	- -	- -	- -	3 100,0
	Toplam	Sayı %	6 4,6	38 29,2	62 47,7	10 7,7	12 9,2	130 100,0

$$X^2=67,452 \quad Sd=15 \quad P<0,05 \quad CC=0,584$$

Tablomuzda görüldüğü üzere örneklem grubumuzdaki deneklerimizin kader inanışları ile büyüye olan inanışları arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Öyle ki kadere inanmadığını belirten katılımcılarımızın tamamının büyüye de inanmadıkları dikkatimizden kaçmamaktadır. Ayrıca insanın özgürlük alanının sınırlı olduğunu belirten katılımcıların %25,6'sı gerektiğini düşündüğü durumlarda büyü yaptırabileceklerini belirtmişlerdir. Bu durum büyü karşısındaki davranışlarının sorumluluğunu kadere mi yüklüyorlar sorusunu aklımıza getirmektedir. Kadere inanıp da kendi sorumluluğunun bilincinde olanlar, %55'lik bir oranla büyüün uygulanmasına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Ancak kader konusunda şüpheleri olanların yarısı büyüye inandıklarını belirtmişlerdir.

Dinî bilgilerin edinildiği kaynağın, kişinin tavır ve düşüncelerine yön veren etkenlerden biri olduğu düşüncesinden hareketle büyü ile olan ilişkisini irdelemeye çalıştık.

Tablo 21 Dinî Bilginin Edinildiği Yere Göre Büyü Karşısında Takınılan Tutum

			Büyü Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlar					Toplam
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulayırım	sadece hastalıklar için başvururum	
Dinî Bilginin Edinildiği Yer	Kuran-ı Kerim'den	Sayı	-	-	-	1	-	1
		%	-	-	-	100,0	-	100,0
	ailem ve yakın çevremden	Sayı	-	14	29	4	5	52
		%	-	26,9	55,8	7,7	9,6	100,0
	camii ve kuran kursundan	Sayı	3	4	17	-	5	29
		%	10,3	13,8	58,6	-	17,2	100,0
	kulaktan dolma bilgilerle	Sayı	4	14	8	5	1	32
		%	12,5	43,8	25,0	15,6	3,1	100,0
	okuldan	Sayı	1	6	8	-	1	16
		%	6,2	37,5	50,0	-	6,2	100,0
Toplam		Sayı	8	38	62	10	12	130
		%	6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,0

$$X^2=42,452 \quad Sd=20 \quad P<0,05 \quad CC=0,496$$

Bu tabloda dinî bilginin edinildiği yerle, büyüye karşı sergilenen tutum ve davranışlar arasında ilginç sonuçlar elde ettik. Şöyle ki dinî bilgisini Kuran-ı Kerim'den edindiğine inanan denek, gerektiğinde büyüü uygulayabileceğini belirtirken; cami ve Kuran kurslarından dinî bilgisini edindiğini söyleyenlerin %58,6'sı büyüye inandığı halde uygulanmasına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum bize dinî eğitim veren yerlerin önemini işaret etmektedir. Aynı durum okuldan ve ailesiyle yakın çevresinden dinî bilgisini edinenler için de geçerlidir. Kulaktan dolma bilgilerle dinî bilgisini oluşturanların %43,8'i büyüye inandığını söylerken, %15,6'sı ise gerektiğinde uygulayabileceğini söylemiştir. Yine ilginç bir bulgu da cami ve Kuran kurslarından dinî eğitimini alanların %17,2'si hastalıklar için büyüye başvurabileceklerini ifade etmişlerdir.

3. Büyünün İnsanlar Üzerinde Etkisine Yönelik İnançlar

Sorgulanan bu konu kişinin büyü karşısında takınmış olduğu tavırdan ziyade içselleştirdiği geçmiş yaşantı kalıplarıyla ifade edilebilir. Bizzat yaşanan ya da dolaylı kazanılan tecrübeler bu anlamda kişide derin izler bırakabilir. Kendisi zarar görmese bile büyüden zarar gördüğüne inanılan insanların varlığı, kişiyi psikolojik olarak büyüden etkilenilebileceği inancına götürür. Aşağıdaki tablolarda ise büyüün etkisinin olmadığına inanılsa bile bir korku unsuru olarak tesirinin olup olamayacağı sorgulanmıştır.

Tablo 22 Cinsiyete Göre Büyünün İnsanlar Üzerinde Etkisi

			Büyünün Etkisine İnanmayan Birine Büyünün Bir Tesiri Olur mu?			Toplam
			evet	hayır	kararsızım	
cinsiyet	erkek	Sayı	12	43	11	66
		%	18,2	65,2	16,7	100,0
	kadın	Sayı	28	16	20	64
		%	43,8	25,0	31,2	100,0
Toplam		Sayı	40	59	31	130
		%	30,8	45,4	23,8	100,0

$$X^2=21,343 \quad Sd=2 \quad P<0,05 \quad CC=0,376$$

Bu tablodan anlaşıldığı üzere, erkeklerin %65,2 gibi bir çoğunluğu kendisine büyüün tesir etmediğine inandığı için büyüün etkisine maruz kalmayacağını düşünürken, kadınlarda bu oran %25'e kadar düşmektedir. Daha önce cinsiyete göre sorguladığımız ilişkilerde de ortaya çıkan oran farklılıkları, mistik olgular karşısında bayanların erkeklerden daha duygusal düşündüklerini, erkeklerin ise daha rasyonel bir tutum sergilediklerini gözler önüne sermektedir. Bu tabloya göre üzerinde durulması gereken en önemli husus, etkisine maruz kalınmayacağına inanılan bir olgunun, yaptırım gücünden kaçınılmayacağının insanların bilinçaltında ne derecede yer ettiğidir.

Tablo 23 Meslek Gruplarına Göre Büyünün İnsanlar Üzerinde Etkisi

			<i>Büyünün Etkisine İnanmayan Birine Büyünün Bir Tesiri Olur mu?</i>			Toplam
			evet	hayır	kararsızım	
<i>Meslek Grubu</i>	Öğrenci	Sayı	3	11	15	29
		%	10,3	37,9	51,7	100,0
	esnaf (serbest meslek)	Sayı	6	24	4	34
		%	17,6	70,6	11,8	100,0
	ev hanımı	Sayı	25	8	7	40
		%	62,5	20,0	17,5	100,0
	İşsiz	Sayı	2	4	3	9
		%	22,2	44,4	33,3	100,0
	Memur	Sayı	4	12	2	18
		%	22,2	66,7	11,1	100,0
Toplam	Sayı	40	59	31	130	
	%	30,8	45,4	23,8	100,0	

$$X^2=45,928 \quad Sd=8 \quad P<0,05 \quad CC=0,511$$

Tablo 23'deki veriler katılımcılarımızın dâhil oldukları meslek gruplarıyla, onların büyünün tesirine maruz kalacaklarına yönelik inanışları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Öyle ki öğrencilerin yarıdan fazlasının bu konuda kararsız kalmaları, esnaf ve memurların büyük çoğunluğunun, ev hanımlarının %62,5'inin büyünün etkisine maruz kalacaklarına inanmaları dikkatimizi çekmektedir. Özellikle ev hanımlarının önemli bir kısmının büyünün tesirine inanmaları anlamlı bulunmuştur.

Tablo 24 Eğitim Durumuna Göre Büyünün İnsanlar Üzerinde Etkisi

			Büyünün Etkisine İnanmayan Birine Büyünün Bir Tesiri Olur mu?			Toplam
			evet	hayır	kararsızım	
Eğitim Durumu	üniversite mezunu	Sayı	3	19	2	24
		%	12,5	79,2	8,3	100,0
	ilköğretim mezunu	Sayı	19	17	19	55
		%	34,5	30,9	34,5	100,0
	lise mezunu	Sayı	8	22	9	39
		%	20,5	56,4	23,1	100,0
	okuma-yazma yok	Sayı	5	-	1	6
		%	83,3	-	16,7	100,0
	okur-yazar	Sayı	5	1	-	6
		%	83,3	16,7	-	100,0
	Toplam	Sayı	40	59	31	130
		%	30,8	45,4	23,8	100,0

$$X^2=35,032 \quad Sd=8 \quad P<0,05 \quad CC=0,461$$

Bu tabloda büyüün tesirine inanma yaklaşımıyla eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Nitekim eğitim düzeyi yükseldikçe büyüün tesiri konusunda daha kesin ve menfi bir tavır söz konusudur. Üniversite mezunlarının %79,2'si büyüün bir tesirinin olmayacağı kanaatini taşıırken, okuma – yazması olmayanlarla okur – yazar olanların %83,3 gibi azımsanmayacak bir kesimi aksini iddia etmeleri de dikkat çekicidir. Ayrıca okuma – yazması olmayanların hiçbirinde büyüün etkisine inanmadığı halde büyüün tesirine maruz kalmayacağı düşüncesi görülmemektedir.

4. Dinin Büyüye Kaynaklık Edebilmesine Yönelik Düşünceler

Büyü uygulamalarında dinsel metinlerin kullanıldığı inancı, insanlar tarafından dinin büyüye kaynaklık edebileceği şeklinde yorumlanmıştır. Bu sebeple din – büyü ilişkisi kesin çizgilerle birbirinden ayıramamıştır. Toplum tarafından alışlagelmiş uygulamalar, devamlılığını sürdürebilmek için din şemsiyesi altında uygulanmaya çalışılmıştır ki büyü de bu duruma örnek gösterilebilir.

Eski Türklerde Şamanlara yüklenen misyonlardan biri de doğaüstü güçlere sahip oldukları ve büyü yaptıkları inancıydı. Şamanların din adamı gibi algılanması, büyüün kaynağının din olabileceği fikrini de beraberinde getirmiştir. Geçmişten

getirilen bu kabul günümüzde de etkisini sürdürmekte, büyüyle uğraşanların mistik güçlere sahip olduklarına inanılmaktadır. Böylece dolaylı da olsa dinin büyüye kaynaklık edebileceği fikri insanların zihninde yer etmiştir.

Tablo 25 Cinsiyete Göre Büyünün Kaynağını Din Olarak Görme Durumu

		Din Büyüye Kaynaklık Eder mi?				Toplam
		cevapsız	evet	hayır	olabilir	
Cinsiyet	erkek Sayı	20	5	25	16	66
	%	30,3	7,6	37,9	24,2	100,0
	kadın Sayı	40	3	9	12	64
	%	62,5	4,7	14,1	18,8	100,0
Toplam Sayı		60	8	34	28	130
%		46,2	6,2	26,2	21,5	100,0

$$X^2=15,240 \quad Sd=3 \quad P<0,05 \quad CC=0,324$$

Tablo 25’de de görüldüğü gibi dinin büyüye kaynaklık edip etmediği sorusuna genel toplamda deneklerin %46,2’si cevapsız bırakmıştır. Kanaatimize göre bu durum bu konudaki bilgisizlikle açıklanabilir. Bu oranın kadınlarda %62,5’e kadar çıkması anlamlıdır. Bu veri gerek din gerekse büyü hakkında halkın yeterince bilgi sahibi olmadığını ortaya koymaktadır.

Dinin büyüye kaynaklık edip etmediğine ilişkin tutum ile yakından ilişkili bir değişkenin eğitim düzeyi olduğu varsayımından hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 26 Eğitime Göre Büyünün Kaynağını Din Olarak Görme Durumu

			Din Büyüye Kaynaklık Eder mi?				Toplam
			cevapsız	evet	hayır	olabilir	
Eğitim Durumu	üniversite mezunu	Sayı	6	2	11	5	24
		%	25,0	8,3	45,8	20,8	100,0
	ilköğretim mezunu	Sayı	30	4	9	12	55
		%	54,5	7,3	16,4	21,8	100,0
	lise mezunu	Sayı	18	-	14	7	39
		%	46,2	-	35,9	17,9	100,0
	okuma-yazma yok	Sayı	2	1	-	3	6
		%	33,3	16,7	-	50,0	100,0
	okur-yazar	Sayı	4	1	-	1	6
		%	66,7	16,7	-	16,7	100,0
Toplam	Sayı	60	8	34	28	130	
	%	46,2	6,2	26,2	21,5	100,0	

$$X^2=21,466 \quad Sd=12 \quad P>0,05 \quad CC=0,376$$

Eğitim seviyesi yükseldikçe büyüün kaynağının din olamayacağı görüşü ağırlık kazanmaktadır. Verilen cevaplarda, okuma – yazma bilmeyenlerin yarısının büyüün kaynağı din olabilir yanıtını vermesi, üniversite mezunlarında ise %45,8 oranında dinin büyüye kaynaklık edemeyeceği cevabının verilmiş olması, bu tezimizi doğrular niteliktedir.

5. Cin – Büyü İlişkisine Yönelik Düşünceler

Toplumumuzda bilinmeyen, gizemli ve olağanüstü olayların açıklanması yapılırken cin kavramı üzerinde durulması adeta bir gelenek halini almıştır. İnsanlar korkularını, gizemli olayların açıklamasını hep cin kavramı etrafında dillendirmiş, cinlerin kendilerine zarar veren bir varlık olduğuna inanmışlardır. Büyü de insana esrarengiz gelen olaylardan birisidir. Örneklemin büyü esnasında cinlerden yardım alınıp alınamayacağına ilişkin verdikleri cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 27 Cin – Büyü İlişkisi

		Sayı	%
<i>Sizce Büyü Yapılırken Cinlerden Yardım Alınır mı?</i>	evet	73	56,2
	hayır	11	8,5
	bilmiyorum	46	35,4
	Toplam	130	100,0

Tablo 27’de görüldüğü gibi örneklemin yarından fazlası (%56,2) büyü esnasında cinlerden yararlandığını belirtirken %35,4’ü bu konuda bilgisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Hayır diyenlerin oranıysa sadece %8,5’tir. Bu durum örneklemin yarından fazlasının büyüsel işlemlerde cinlerin aktif olarak devreye sokulduklarına inandıklarını göstermektedir.

6. Cinci Hoca Adı İle Anılan Kimselere Yönelik Tutum

Bu yaklaşım, araştırmanın önemli bir köşe taşlarından biridir. Çünkü cincilere olan eğilim ile büyüye olan eğilim paralellik arz etmektedir. Cinci diye adlandırılan kimseler, halkın problemlerine cevap verebildikleri oranda kabul görmektedirler. Cincilerin iyilerinin olduğunu ve insanlara yardım ettiklerini öne sürenler, muhtemelen daha önce cinci diye adlandırılan kişilerle ilişkisi olup sorunlarına onlar aracılığı ile çözüm bulan kişiler olsa gerek.

Toplumumuzda cinlerle irtibat kurup büyü yapan kişilere hoca sıfatının verilmesi, farkına varılmadan bu kişilerin yüceltilmesi anlamına gelmekte, onlara dinî bir misyon yüklemekte; bu da bu konuda ciddi kavram ve fikir karmaşasına sebep olmaktadır.

Tablo 28 Cincilere Olan Tutumun Büyüye Olan Yaklaşımına Etkisi

			Cincilere Olan Tutum			Toplam
			halkın inançlarını istismar ediyorlar	insanlara yardım etmeye çalışıyorlar	iyileri de kötülerini de mevcut	
Büyü Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar	evet inanırım	Sayı	28	1	9	38
		%	73,7	2,6	23,7	100,0
	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	Sayı	58	-	4	62
		%	93,5	-	6,5	100,0
	inanırım, gerekirse uygulamam	Sayı	0	6	4	10
		%	,0	60,0	40,0	100,0
	inanmam	Sayı	6	-	2	8
		%	75,0	-	25,0	100,0
	sadece hastalıklar için başvururum	Sayı	4	1	7	12
		%	33,3	8,3	58,3	100,0
Toplam		Sayı	96	8	26	130
		%	73,8	6,1	20,0	100,0

$$X^2=88,487 \quad Sd=15 \quad P<0,05 \quad CC=0,636$$

Büyü karşısında takınılan tavır ve sergilenen davranışlar ile cinci hocalara bakış açısını bu tablomuzda karşılaştırdık. Anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edebileceğimiz bu tablomuzdan anlaşıldığı üzere büyüye karşı sergilenen tutum ve davranışın müspet ya da menfi oluşu cincilere bakışı da etkilemiştir. Şöyle ki büyüye inanmam seçeneğini işaretleyen deneklerin %75'i cinci hocaların halkın inançlarını istismar ettiğini söylemiştir. Ayrıca uygulamasına karşı olanların %93,5'i de istismar ettiği düşüncesinde hemfikirdir. Buna karşın inanırım gerekirse uygulamam diyenlerin %60'ı cinci hocaların insanlara yardım etmeye çalıştığını ifade etmelerinin yanı sıra %40 oranında iyilerinin de kötülerinin de olduğu konusunda görüş belirtenleri vardır. Sadece hastalıklar karşısında büyüye başvurabileceklerini ifade eden deneklerimiz ilginç bir şekilde %8,3 gibi düşük bir oranda cinci hocaların yardım etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Büyüye başvurma amacı tedavi konusunda yardım almak olan bu deneklerimizin cinci hocaların insanlara yardım etmeye çalıştıklarını düşük oranda belirtmeleri düşündürücüdür.

Örneklemin cinsiyet değişkeni açısından cincileri değerlendirme tutumlarına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 29 Cinsiyete Göre Cincilere Yaklaşım

			Cincilere Olan Tutum			
			halkın inançlarını istismar ediyorlar	insanlara yardım etmeye çalışırlar	iyileri de kötülerini de mevcut	Toplam
Cinsiyet	erkek	Sayı	57	3	6	66
		%	86,4	4,5	9,1	100,0
	kadın	Sayı	39	5	20	64
		%	60,9	7,8	31,2	100,0
Toplam		Sayı	96	8	26	130
		%	73,8	6,1	20,0	100,0

$$X^2=13,019 \quad Sd=3 \quad P<0,05 \quad CC=0,302$$

Tablo 29’da görüldüğü gibi cinsiyet ayrımı gözetmeksizin genel kabul gören görüş, (%73’8) büyük oranda cincilerin halkın inançlarını istismar ettiği şeklindedir. Ancak kadınların %7,8’inin cincilerin insanlara yardım ettiğini; %31,2’sinin ise onların iyilerinin de kötülerinin de mevcut olduğunu belirtmeleri, erkeklere nispetle cincilere yaklaşımlarında daha müspet bir tavır takındıklarını göstermektedir ki bu dikkat çekicidir. Bu durumu konu ile ilgili olarak yaptığımız mülakatlar esnasında da tespit etmiş bulunmaktayız.

Cincilere karşı takınılan tutumlar üzerinde en önemli etkenlerden birisinin de eğitim düzeyi değişkeni olduğu varsayımından hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 30 Eğitim Düzeyine Göre Cincilere Olan Tutum

			Cincilere Olan Tutum			Toplam
			halkın inançlarını istismar ediyorlar	insanlara yardım etmeye çalışıyorlar	iyileri de kötülerini de mevcut	
Eğitim Durumu	üniversite mezunu	Sayı	23	-	1	24
		%	95,8	-	4,2	100,0
	ilköğretim mezunu	Sayı	40	2	13	55
		%	72,7	3,6	23,6	100,0
	lise mezunu	Sayı	30	1	8	39
		%	76,9	2,6	20,5	100,0
	okuma-yazma yok	Sayı	1	3	2	6
		%	16,7	50,0	33,3	100,0
	okur-yazar	Sayı	2	2	2	6
		%	33,3	33,4	33,3	100,0
Toplam		Sayı	96	8	26	130
		%	73,8	6,1	20,0	100,0

$$X^2=40,103 \quad Sd=12 \quad P<0,05 \quad CC=0,486$$

Etüt edilen grubun eğitim seviyesi arttıkça, cincilere olan yaklaşım bariz olarak değişmektedir. Halkın inancını istismar ediyorlar seçeneğinde okuma – yazması olmayanlarla üniversite mezunlarını karşılaştırdığımızda, bu oran %16,7’den %95,8’e kadar çıkmaktadır. Yine bu iki grubun insanlara yardım etmeye çalışıyorlar seçeneğine verdikleri cevaplarda bariz bir farklılık kendini hissettirmektedir. Aynı durum diğer seçenekler içinde geçerlidir. İnsanlara yardım etmeye çalıştıklarını söyleyenlerin okuma – yazması olmayanlarda yoğunlaşırken üniversite mezunlarında hiç kimsenin bu seçeneği işaretlememiş olması ve okuma – yazması olmayanlarla okur – yazar olanların %33,3’ü iyilerinin de kötülerinin de mevcut olduğunu söylemeleri, eğitim seviyesi yükseldikçe deneklerin daha sorgulayıcı, daha rasyonel düşündüğünün bir ispatıdır.

Deneklerin cinciler karşı takındıkları tutumlarla yakından ilişkili olan bir diğer değişken de inanç ve ibadetlerine olan yaklaşımlarıdır. Buradan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 31 Dindarlık Eğilimine Göre Cinci Hocalara Takınılan Tutum

		Cincilere Olan Tutum			Toplam
		halkın inançlarını istismar ediyorlar	insanlara yardım etmeye çalışıyorlar	iyileri de kötülerini de mevcut	
İbadet Yapma Durumu	din ve ibadetle ilgim yok	Sayı 7	-	0	7
		% 100,0	-	,0	100,0
	inançlıyım ve ibadetlerimi düzenli yerine getiririm	Sayı 26	2	7	35
		% 74,3	5,8	20,0	100,0
	inanıyorum ancak ibadetlerimi aksatıyorum	Sayı 63	6	19	88
		% 71,6	6,8	21,6	100,0
Toplam		Sayı 96	8	26	130
		% 73,8	6,1	20,0	100,0

$$X^2=2,899 \quad Sd=6 \quad P>0,05 \quad CC=0,148$$

Tablo 31’de görüldüğü gibi deneklerden din ve ibadetle bir alakası bulunmadığını söyleyenlerin tamamı, cincilerin halkın inançlarını istismar ettiğini belirtmişlerdir. İbadetlerini düzenli yerine getirenlerle, aksatanlar da temel olarak bu fikre katılmakla beraber, birbirine yakın oranlarda insanlara yardım etmeye çalıştıklarını ve iyilerinin de kötülerinin de mevcut olduğunu belirtmişleri, sorgulanması gereken bir bulgudur.

7. Muskaya Olan Yaklaşım

Dış dünyanın gizeminden ve korkutuculuğundan sıyrılmak için gerek kutsal kitaplardan alınan sözler, gerek büyüsel formüller kullanılarak ya da birtakım harfler, şekiller, sayılardan yararlanılarak yapılan muskalar hemen her toplumda görülmektedir. Çevremizde genellikle kâğıda yazılıp naylon ya da bezle muhafazası sağlanmış ve amulet olarak onları üzerinde taşıma geleneği sürmektedir. Aşağıdaki tablolarda muska kullanma durumunun çeşitli değişkenlerle olan ilişkisi sorgulanmıştır.

Tablo 32 Cinsiyet – Muska Kullanma İlişkisi

			Muska Kullanma Durumu		Toplam
			evet	hayır	
Cinsiyet	erkek	Sayı	13	53	66
		%	19,7	80,3	100,0
	kadın	Sayı	39	25	64
		%	60,9	39,1	100,0
Toplam		Sayı	52	78	130
		%	40,0	60,0	100,0

$$X^2=23,026 \quad Sd=1 \quad P<0,05 \quad CC=0,388$$

Cinsiyete göre muska kullanma durumu arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Erkeklerde muska kullanma durumu %19,7 iken, kadınlarda bu oran %60,9'a kadar çıkmaktadır. Bu tablo bize kadınların daha çok korunma içgüdüsüne sahip olduklarını göstermektedir. Genel toplamda deneklerimizin %60'ı muska kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 33 Eğitim – Muska Kullanma İlişkisi

			Muska Kullanma Durumu		Toplam
			evet	hayır	
Eğitim Durumu	üniversite mezunu	Sayı	4	20	24
		%	16,7	83,3	100,0
	ilköğretim mezunu	Sayı	25	30	55
		%	45,5	54,5	100,0
	lise mezunu	Sayı	13	26	39
		%	33,3	66,7	100,0
	okuma-yazma yok	Sayı	5	1	6
		%	83,3	16,7	100,0
	okur-yazar	Sayı	5	1	6
		%	83,3	16,7	100,0
Toplam		Sayı	52	78	130
		%	40,0	60,0	100,0

$$X^2=16,237 \quad Sd=4 \quad P<0,05 \quad CC=0,333$$

Bu tabloda eğitim düzeyi ile muska kullanma durumu arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edebiliriz. Eğitim düzeyi arttıkça muska kullanma oranında da bariz düşüşler izlenmektedir. Okuma – yazması olmayanlarla sadece okur – yazar olanlar %83,3 oranında muska yaptırmışken; üniversite mezunlarının sadece %16,7’si muska kullandıklarını söylemişlerdir.

Tablo 34 Dindarlık – Muska Kullanma İlişkisi

		Muska Kullanma Durumu		Toplam
		Evet Kullandım	Hayır Kullanmadım	
İbadetleri Yapma Durumu	din ve ibadetle ilgim yok	Sayı	-	7
		%	-	100,0
	inançlıyım ve ibadetlerimi düzenli yerine getiririm	Sayı	17	35
		%	48,6	100,0
	inanıyorum ancak ibadetlerimi aksatıyorum	Sayı	35	88
		%	39,8	100,0
Toplam		Sayı	52	130
		%	40,0	100,0

$$X^2=5,740 \quad Sd=2 \quad P>0,05 \quad CC=0,206$$

Tabloda görüldüğü gibi genel toplamda deneklerin %40’ı muska kullandığını belirtirken, kullanmadığını belirtenlerin oranı %60’tır. Bilindiği gibi toplumumuzda muskalar genel olarak, bir takım sure ve duaların yer aldığı, büyüden ayrı tutulan, masumiyeti bakımından daha kabul gören bir uygulama olarak süregelmektedir. Nitekim bu durum inançlı ve ibadetlerini düzenli olarak yerine getirenlerin, anket sorusuna verdikleri cevaplardan da ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, inançlı olup ibadetlerini düzenli olarak yerine getirdiklerini belirtenlerden yarıya yakınının (%48,6) muska kullandığını ifade etmeleri bunu açıkça göstermektedir. Tabloda dikkatimizi çeken diğer önemli bir husus ta din ve ibadetle ilgisi olmadığını belirtenlerin tamamının muska kullanmadığını ifade etmeleridir.

Bu başlık altında ele alınması gereken diğer bir önemli husus ta, deneklerin büyü karşısında takındıkları tutum ve davranışları ile muska kullanma nedenlerinin karşılaştırılmasıdır. Bu amaçla aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 35 Muska Kullanma Amacı – Büyü İlişkisi

			Büyü Karşısında Takınılan Tutum ve Davranışlar					Toplam
			büyüye inanmam	evet inanırım	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	inanırım, gerekirse uygulamam	sadece hastalıklar için başvururum	
Muska Kullanma Amacı	bereket için	Sayı	-	3	-	-	-	3
		%	-	100,0	-	-	-	100,0
	bilmiyorum	Sayı	6	5	9	-	-	20
		%	30,0	25,0	45,0	-	-	100,0
	cinlerden ve büyüden korunmak için	Sayı	-	7	11	3	2	23
		%	-	30,4	47,8	13,0	8,7	100,0
	nazardan korunmak için	Sayı	1	16	25	4	3	49
		%	2,0	32,7	51,0	8,2	6,1	100,0
	tedavi için	Sayı	1	7	17	3	7	35
		%	2,9	20,0	48,6	8,6	20,0	100,0
Toplam		Sayı	8	38	62	10	12	130
		%	6,1	29,2	47,7	7,7	9,2	100,0

$$X^2=42,419 \quad Sd=20 \quad P<0,05 \quad CC=0,496$$

Tablo 35’te görüldüğü gibi bereket için muska yapıldığını söyleyenlerin tamamı büyüye inandıklarını belirtmişlerdir. Cinlerden ve büyüden korunmak için muska yapılacağını ifade edenlerin %13’ü gerektiğinde büyüye başvurabileceğini söylerken, %47,8’i ise büyü uygulanmasına karşı olduklarını görmekteyiz. Genel toplamda deneklerin yarıya yakınının (%47,7) büyüye inandıkları halde uygulamasına karşı olmaları, muska ile büyüünün ilişkilendirilmediğini ortaya koymaktadır.

8. Problemler Karşısında Büyüye Başvurup Çözüm Olacağına İnanma Durumu

Problemler karşısında çözüm yolları kalmamış insanların alternatif çözüm arayışı içerisinde oldukları bilinen bir gerçektir. Bu gerçeği yaptığımız gözlem ve mülakatlarla da desteklemiş bulunmaktayız. Hastalığının teşhisi ve tedavisi noktasında sonuç elde edememiş kişilerin çaresizlik anlarında büyüden ve büyücüden medet umduklarına bizzat şahit olduk. Aşağıdaki tablolarda bu durumu çeşitli olgularla karşılaştırmaya çalıştık.

Tablo 36 Cinsiyete Göre Büyü Yaptırıp Çözüme Ulaşma Durumu

			Büyü Yaptırılıp Çözüme Ulaşılr mı?		Toplam
			evet	hayır	
Cinsiyet	erkek	Sayı	9	57	66
		%	13,6	86,4	100,0
	kadın	Sayı	21	43	64
		%	32,8	67,2	100,0
Toplam	Sayı	30	100	130	
	%	23,1	76,9	100,0	

$$X^2=6,731 \quad Sd=1 \quad P>0,05 \quad CC=0,222$$

Cinsiyete göre büyü yaptırıp çözüme ulaşılma durumunun sorgulandığı bu tabloda kadınların %67,2'si çözüm olamayacağını belirtirken, erkeklerde bu oran %86,4 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 37 Eğitime Göre Büyü Yaptırıp Çözüm Ulaşma Durumu

			Büyü Yaptırılıp Çözüme Ulaşılr mı?		Toplam
			evet	hayır	
Eğitim Durumu	üniversite mezunu	Sayı	3	21	24
		%	12,5	87,5	100,0
	ilköğretim mezunu	Sayı	12	43	55
		%	21,8	78,2	100,0
	lise mezunu	Sayı	6	33	39
		%	15,4	84,6	100,0
	okuma-yazma yok	Sayı	5	1	6
		%	83,3	16,7	100,0
	okur-yazar	Sayı	4	2	6
		%	66,7	33,3	100,0
Toplam	Sayı	30	100	130	
	%	23,1	76,9	100,0	

$$X^2=21,556 \quad Sd=4 \quad P<0,05 \quad CC=0,377$$

Bu tabloda deneklerin eğitim durumlarına göre büyü yaptırıp çözüme ulaşabilecekleri sorusu irdelenmeye çalışılmıştır. Anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenen tabloda okuma – yazması olmayanların evet seçeneğine verdikleri cevabın oranı %83,3 iken, bu oran beklenen şekilde azalarak üniversite mezunlarında %12,5’e kadar düşmektedir.

Deneklerin büyüye inanma tutum ve başvurma davranışlarına göre problemler karşısında büyüün çare olup olmamasına ilişkin kanaatlerini gösteren tablo aşağıda çıkarılmıştır.

Tablo 38 Büyüye Olan Tutuma Göre Büyü Yaptırıp Çözüme Ulaşma Durumu

			Büyü Yaptırılıp Çözüme Ulaşılmı?		Toplam
			evet	hayır	
Büyü Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlar	büyüye inanmam	Sayı	-	8	8
		%	-	100,0	100,0
	evet inanırım	Sayı	8	30	38
		%	21,1	78,9	100,0
	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	Sayı	4	58	62
		%	6,5	93,5	100,0
	inanırım, gerekirse uygulayım	Sayı	10	-	10
		%	100,0	-	100,0
	sadece hastalıklar için başvururum	Sayı	8	4	12
		%	66,7	33,3	100,0
	Toplam	Sayı	30	100	130
		%	23,1	76,9	100,0

$$X^2=58,319 \quad Sd=5 \quad P<0,05 \quad CC=0,556$$

Tablo 38’de görüldüğü gibi deneklerin $\frac{3}{4}$ ’ünden fazlası (%76,9) problemler karşısında büyüye başvurmanın bir çözüm yolu olmayacağına inandığını belirtirken, buna inananların oranı ise %23,1’de kalmıştır. Aynı tablodaki verilere göre büyüye inanmayan kişiler büyüün herhangi bir etkisi olmayacağına, büyüün uygulanmasına karşı olanların neredeyse tamamı, büyü yaptırıp da iyileşenlerin olamayacağını belirtirken; gerekli gördüğü durumlarda büyüü uygulayabileceklerini söyleyenlerin tamamı büyüün problemlerine çözüm olabileceğini ifade etmişlerdir. Hastalıklar için büyüye başvuranların ise %66,7’sinin iyileşebileceğini söylemelerini, geçmiş yaşantılarındaki büyü tecrübelerinden kaynaklandığı kanaatindeyiz. Günümüzün bilinen bir gerçeği, sağlık sorunları karşısında çare arayan insanların benimsedikleri psikolojik kabullenmenin, iyileşmelerinde olumlu etkisinin olmasıdır. Kanaatimize göre hastalık karşısında büyü yaptırın insanlarda iyileşenlerin çoğunlukta olmasının arkasında yatan sebep bu olsa gerektir. Bu veriler deneklerin genel olarak problemler karşısında büyüü bir çözüm yolu olarak görmediklerini göstermektedir ki, bu dikkate değer bir husustur.

9. Büyüyle Uğraşan Kişilere Başvurma Nedenleri

Deneklerin büyüyle uğraşan kişilere başvurma nedenlerini gösteren tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 39 Yaşlara Göre Büyü Yaptırma Sebepleri

			İnsanlar Hangi Amaçlar İçin Büyü Yaptırırlar						Toplam
			çocuk sahibi olmak için	cinlerin verdiği rahatsızlıktan korunmak için	eşlerin arasını bozmak için	hepsi	hiçbiri	tedavi için	
Yaş	12-18	Sayı	1	3	5	8	-	-	17
		%	5,9	17,6	29,4	47,1	-	-	100,0
	19-25	Sayı	1	1	3	13	-	3	21
		%	4,8	4,8	14,3	61,9	-	14,3	100,0
	26-39	Sayı	-	2	8	23	-	6	39
		%	-	5,1	20,5	59,0	-	15,4	100,0
	40-55	Sayı	-	2	8	18	1	10	39
		%	-	5,1	20,5	46,2	2,6	25,6	100,0
	56 ve üzeri	Sayı	-	2	-	11	-	1	14
		%	-	14,3	-	78,6	-	7,1	100,0
	Toplam	Sayı	2	10	24	73	1	20	130
		%	1,5	7,7	18,5	56,2	,8	15,4	100,0

$$X^2=23,493 \quad Sd=20 \quad P>0,05 \quad CC=0,391$$

Yaşlara göre büyü yaptırma sebeplerinin sorgulandığı bu tabloda, tüm yaş gruplarında büyüün birden fazla sebeple yapılabileceğini %56,2'lik bir payla görmekteyiz. Özellikle 56 ve üzeri yaş gruplarında büyü olgusu hakkında yaşanan tecrübeler, verdikleri cevaplarda hepsi seçeneğinde yoğunlaşmalarına sebep olmuştur. 12 – 18 yaş grubunun büyü hakkında kişiselden ziyade, dolaylı tecrübeleri, yaş dönemlerinin getirdiği karamsarlık ve korkuyla birleşince, onların daha çok cinlerin verdiği rahatsızlıktan korunmak ve eşlerin arasını bozmak için büyü yapıldığı seçeneklerinde karar kılmalarına sebebiyet vermiştir. 40 – 55 yaş grubu tedavi için büyüün yapılabileceği seçeneğini en fazla işaretleyen grup olmuştur. Bu yaşlarda rahatsızlıkların belirgin olarak kendini hissettirdiği, tedavi amaçlı arayışlara girildiği bir dönemdir.

Deneklerin insanların büyüye başvurma nedenleri olarak beliren kanaatleri üzerinde etkili faktörlerden birisinin de medenî durum değişkeni olduğu varsayımından hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 40 Medenî Duruma Göre Büyü Yaptırma Sebepleri

			İnsanlar Hangi Amaçlar İçin Büyü Yaptırırlar						Toplam
			çocuk sahibi olmak için	cinlerin verdiği rahatsızlıktan korunmak için	eşlerin arasını bozmak için	tedavi için	hiçbiri	hepsi	
Medeni Durum	bekar	Sayı	2	5	10	-	-	27	44
		%	4,5	11,4	22,7	-	-	61,4	100,0
	dul	Sayı	-	1	2	-	-	2	5
		%	-	20,0	40,0	-	-	40,0	100,0
	evli	Sayı	-	4	12	17	1	44	78
		%	-	5,1	15,4	21,8	1,3	56,4	100,0
	nişanlı	Sayı	-	-	-	3	-	-	3
		%	-	-	-	100,0	-	-	100,0
Toplam	Sayı	2	10	24	20	1	73	130	
	%	1,5	7,7	18,5	15,4	,8	56,2	100,0	

$$X^2=35,587 \quad Sd=15 \quad P<0,05 \quad CC=0,464$$

Tablo 40'da görüldüğü gibi, örneklemin medenî durum değişkenine göre büyüünün amacı konusunda çok da belirgin bir farklılık göze çarpmamaktadır. Bununla birlikte oranlarda eşlerin arasını bozmak için seçeneğinde en çok dulların odaklanması dikkat çekici olmuştur. Burada dikkatimizi çeken diğer önemli bir husus da nişanlıların tamamı büyüünün tedavi amaçlı yapıldığını ifade etmeleridir.

Deneklerin büyü yapılma sebebine ilişkin kanaatleri üzerinde etkili olan bir diğer faktör de eğitim düzeyleridir. Aşağıdaki tabloda söz konusu verilere yer verilmiştir.

Tablo 41 Eğitime Göre Büyü Yaptırma Sebepleri

			İnsanlar Hangi Amaçlar İçin Büyü Yaptırırlar						Toplam
			çocuk sahibi olmak için	cinlerin verdiği rahatsızlıktan korunmak için	eşlerin arasını bozmak için	hepsi	hiçbiri	tedavi için	
Eğitim Durumu	üniversite mezunu	Sayı	1	2	3	16	1	1	24
		%	4,2	8,3	12,5	66,7	4,2	4,2	100,0
	İlköğretim mezunu	Sayı	1	4	11	32	-	7	55
		%	1,8	7,3	20,0	58,2	-	12,7	100,0
	Lise mezunu	Sayı	-	2	10	18	-	9	39
		%	-	5,1	25,6	46,2	-	23,1	100,0
	okuma-yazma yok	Sayı	-	1	-	4	-	1	6
		%	-	16,7	-	66,7	-	16,7	100,0
	Okur-yazar	Sayı	-	1	-	3	-	2	6
		%	-	16,7	-	50,0	-	33,3	100,0
Toplam		Sayı	2	10	24	73	1	20	130
		%	1,5	7,7	18,5	56,2	,8	15,4	100,0

$$X^2=18,103 \quad Sd=20 \quad P>0,05 \quad CC=0,350$$

Tablo 41’de de görüldüğü gibi deneklerin eğitim düzeyi ile insanların büyüye başvurma nedenleri hakkındaki kanaatleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bununla birlikte büyü yaptırma amacında eğitim değişkeninde de hepsi seçeneğinde bir yoğunlaşma olduğu göze çarpmaktadır. Okuma – yazması olmayanların %16,7’si cinlerin verdiği rahatsızlıktan korunmak için büyüye başvurduklarını ifade ederken, lise mezunu olanların %25,6’sı eşlerin arasını bozmak için büyü yapıldığını belirtmişlerdir. Okur – yazar olanların %33,3’ü de büyüünün tedavi amaçlı uygulandığını dile getirmişlerdir.

Deneklerin hastalık karşısında sergilediği tutum ve davranışların, insanların büyüye başvurma nedenleri hakkındaki kanaatleri üzerinde etki edip etmediğine ilişkin veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 42 Hastalık Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlara Göre Büyü Yaptırma Sebepleri

			İnsanlar Hangi Amaçlar İçin Büyü Yaptırırlar						Toplam
			çocuk sahibi olmak için	cinlerin verdiği rahatsızlıktan korunmak için	eşlerin arasını bozmak için	hepsi	hiçbiri	tedavi için	
Hastalık Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlar	bitkilerle çözüm ararım	Sayı	-	1	2	3	-	1	7
		%	-	14,3	28,5	42,9	-	14,3	100,0
	doktora giderim	Sayı	2	7	15	53	1	8	86
		%	2,3	8,1	17,4	61,6	1,2	9,3	100,0
	dua okurum ya da yakınıma okuturum	Sayı	-	1	2	4	-	4	11
		%	-	9,1	18,2	36,4	-	36,4	100,0
	kendiliğinden geçmesini beklerim	Sayı	-	1	5	13	-	7	26
		%	-	3,8	19,2	50,0	-	26,9	100,0
	Toplam	Sayı	2	10	24	73	1	20	130
		%	1,5	7,7	18,5	56,2	,8	15,4	100,0

$$X^2=12,018 \quad Sd=15 \quad P>0,05 \quad CC=0,291$$

Bu tabloda hastalıklar karşısında farklı davranışlar sergileyen deneklerimizin büyüün ne amaçla yapılacağı konusundaki veriler sunulmuştur. Hastalıklarına çözüm için doktora gidenlerin %9,3'ünün büyüün tedavi amaçlı yapıldığını söylemeleri karşısında, doktora gitmeyip farklı yollar deneyenlerin bu oranın çok üstünde tedavi için büyü yapıldığını belirtmeleri manidardır. Doktora gidenlerin %2,3'ünün çocuk sahibi olmak için büyü yapıldığını belirtmeleri, çaresizlik psikolojisi içerisinde verilmiş bir cevap olabilir. Genel toplamda %56,2'lik bir oranla hepsi seçeneğinin işaretlenmiş olması da ayrıca düşündürücü bir durumdur.

Tablo 43 Büyü Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlara Göre Büyü Yaptırma Sebepleri

			İnsanlar Hangi Amaçlar İçin Büyü Yaptırırlar						Toplam
			çocuk sahibi olmak için	cinlerin verdiği rahatsızlıktan korunmak için	eşlerin arasını bozmak için	hepsi	hiçbiri	tedavi için	
Büyü Karşısında Sergilenen Tutum ve Davranışlar	büyüye inanmam	Sayı	1	-	4	2	1	-	8
		%	12,5	-	50,0	25,0	12,5	-	100,0
	evet inanırım	Sayı	-	3	7	19	-	9	38
		%	-	7,9	18,4	50,0	-	23,7	100,0
	inanırım ancak uygulanmasına karşıyım	Sayı	1	3	11	39	-	8	62
		%	1,6	4,8	17,7	62,9	-	12,9	100,0
	inanırım, gerekirse uygularım	Sayı	-	1	1	8	-	-	10
		%	-	10,0	10,0	80,0	-	-	100,0
	sadece hastalıklar için başvururum	Sayı	-	3	1	5	-	3	12
		%	-	25,0	8,3	41,7	-	25,0	100,0
Toplam		Sayı	2	10	24	73	1	20	130
		%	1,5	7,7	18,5	56,2	,8	15,4	100,0

$$X^2=51,287 \quad Sd=25 \quad P<0,05 \quad CC=0,532$$

Bu tabloda ilgi çekici olan durum, büyüye inanmadığını söylediği halde, çocuk sahibi olmak, eşlerin arasını bozmak ve hepsi seçeneğini işaretleyenlerin varlığıdır. Bu da bize büyüye inanmadığını söyleyen kişilerin, büyü olgusunu kabullenmemekten ziyade büyüye karşı menfi bir tutum içerisinde olduğunu göstermektedir. Büyüye sadece hastalıklar için başvurabileceğini ifade eden deneklerimizin %25'i, büyü yaptırma nedeni olarak da tedaviyi görmektedirler. Büyüye inandığını ve gerektiğinde uygulayabileceklerini belirtenlerin %80'i büyü niçin yaptırılır sorusu karşısında hepsi seçeneğinde karar kılmışlardır.

D. HALK ARASINDA BÜYÜYLE İLGİLİ ANLATILARDAN ÖRNEKLER

İnsanların bizzat yaşadıkları ya da yakinen şahit oldukları olaylar karşısında büyüye olan eğilimleri arasında paralellik vardır. Bu bölümde bu paralelliği destekleyici 13 kişilik bir denek grubun anlatılarına yer verdik.

1. Anlatı

Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde çoğunluk tarafından tanınan Ebubekir Hocanın mülakatıyla giriş yapacak olursak;

“Gaybı ancak Allah bilir. Ben yalnızca Allah'ın bana vermiş olduğu bir lütufla ve zatlar vasıtasıyla yardım etmeye çalışıyorum. Evet, zatların kim olduğunu merak ediyorsanız Nakşibendî ve Kadiri tarikatlarına bağlı cinlerdir.

Onların yardımıyla kendisine büyü yapılan, cin çarpmış, bayılma, korkma gibi rahatsızlıkları olan ve doktorların çare bulamadığı kişilere yardımcı oluyorum. Fakat ezan okunduğunda elim kolum bağlanıyor. Çünkü camiye namaz kılmaya gidiyorlar, bu yüzden dönüşlerini beklemem gerekiyor.

Yaptığım iş sadece insanlara yardım etmek fakat her emeğin bir karşılığı olur, ben de yaptığım iş karşılığında bazı hediyeler kabul ediyorum.

Bakın şimdi ağzında küp şeker bulunan arkadaşım dua ederek bayılan ve burnu kanayan bu kadına çeşitli duaları belirli sayıda ve her gün okumasını öğütüyor.” Mülakatımız sırasında çalan telefona şu konuşmayı yapar.

“Cumartesi sabahı yapılmış bir yumurtayı getir.” Hangi amaçla kullanacağını sorduğumuzda; *“ çocuğu olmayan ya da evlenemeyen kişiler için yumurta istediğini aynı zamanda porselen tabağa aynı işlemler yapılabileceğini ayrıntıya girmeden izah etti.”*

Tüm bunları anlattıktan sonra doğruluğunu pekiştirmek için olsa gerek şu ifadelerle konuşmasını özetledi: *“Allah neyi dilerse o olur bizler ancak arayıcıyız, amacımız insanları müşküllerinden kurtarmaktır. Geçenlerde bir adam sırtlarda taşınarak yanıma getirildi. Bu adam gezmeye gittiği bir yerde boş bir alana hacetini*

giderir ve çarpılır. Çünkü cinlerin çocuklarının üzerine yapmıştır. Bu yüzden cinin ailesi sürekli olarak adamı döverek cezalandırır. İşte zatlarım vasıtasıyla adamı bu durumda kurtardım ve adam yürüyerek buradan çıktı.” (Ebubekir Hoca 45 Yaşında, Yeşilyurt, İlkokul Mezunu)

Bu örnekte aslında genel olarak büyüyle uğraşan kişilerin kendilerini ifade şekillerini, amaçlarını, bunu yaparken de bizleri, ne derece önemli bir hizmet yaptıklarına inandırma gayretini tespit etmekteyiz.

2. Anlatı

“Kayınvalidemi ziyarete gitmiştim. Çatıda iki yumurta buldum ve bir tanesini kırdım içinden siyah bir sıvı çıktı. Diğer yumurta kendiliğinden dönmeye başladı. Yumurtayı tanıdığım bir hocaya götürdüm. Hoca evde bekâr birinin olup olmadığını sordu. Evet, var dediğimde o kişinin evlenmesine engel olmak için yapıldığını ve yumurtayı alıp yeni ölmüş birinin mezarının üzerine kırmamı ve lanet olsun dememi tembih etti. Söylediklerini harfiyen yerine getirdikten sonra aynı yıl içinde kaynımın evlendiğine şahit oldum.” (Erkek, 45 Yaşında, Malatya, İlkokul Mezunu)

Kara büyüye örnek teşkil olabilecek bu büyüde neslin devamına engel olma ya da kişinin evlenmesine mani olacak bir uygulamaya şahit oluyoruz. Büyü aracı olarak yumurtanın seçilmesinde, yumurtanın çoğalmayı, neslin devamını simgelediği tasarımı ön plana çıkarılmaktadır.

3. Anlatı

“Kayısı bahçemiz var ve temmuz aylarında ağaçlarımızı silkeliyoruz. Geçen yıl bu aylarda yine silkelemek için kardeşim ağaca çıktığında poşete sıkıca sarılmış ve ağacın dallarına bağlanmış bir kâğıt buldu. Kâğıtta 11 tane kaf harfi vardı. Yengem o yıl çok hastalanıyor ve sık sık bayılıyordu. Kâğıdı eline aldığı anda daha çok titredi ve bayıldı. Hocaya götürdüğümüzde kendisine büyü yapıldığını ve ağaç rüzgârda her savrulduğunda yengemin rahatsızlanması için yapıldığını söyledi. Kâğıdı yaktık ve yengem iyileşti.” (Bayan, 40 yaşında, Kale, İlkokul Mezunu)

Esas itibariyle yapılış amacı kara büyüye örnek teşkil eden bu büyü çeşidine karşı etkisinden kurtulmak için yapılan uygulama ise taklit büyüünün tipik bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Anlatı

“Çocukken karanlıktan çok korkardım. Annem beni köyde bir kadının yanına götürdü. Kadın teyzemlerin bahçesinde ufak bir ateş yaktı. Üzerine ekmek yapılan bir sac koydu. Sacın üzerine su serpti, buhar yüzüme gelince korkum geçti. Bak, sacın üzerinde insan şekli çıktı sen bir adamdan korkmuşsun diye ilave etti. Hayvan şekli ya da başka şeylerde görebilirdik. Ama kadın adam olarak yorumladı.”(Erkek, Malatya, 25 Yaşında, Üniversite Öğrencisi)

Bu anlatıda büyü örneğinden ziyade tedavi amaçlı bir uygulamanın yapıldığını görmekteyiz. Evet, yorumlama olarak görünen bu örnek kurşun dökme gibi su-buhar ilişkisi çerçevesinde kullanılan bir tür olması hasebiyle ve zarar ya da faydadan ziyade önlem korumayı amaçlaması bakımından diğer büyülerden farklılık arz eder. Tasvir yöntemi kullanılarak korkunun sebebi araştırılmaya çalışılmıştır.

5. Anlatı

Bundan 30 yıl önceydi, köyde oturuyorduk. Babamlar arazi paylaşımı yüzünden amcamlarla kavga ettiler. Annem kavgadan sonra aniden hastalandı. Babam annemi birkaç doktora götürdü ama annem iyileşmedi. Sonra köyümüzden oldukça uzak başka bir köyde bir hocaya götürdü. Hoca amcalarım tarafından anneme sabunla büyü yapıldığını ve sabunun bir akarsuyun içine bırakıldığını söyledi. Su sabunu erittikçe annemde gözle görülür biçimde küçülüyordu adeta. Hoca muska yaptı ve annem iyileşti.(Erkek, 50 Yaşında, Malatya, İlkokul Mezunu)

Kara büyüye ve taklit büyüüne örnek olan bu örnekte nesnenin özelliği ve etkilenme yönü ile kişi arasında bağlantı kurulduğu görülmektedir. Bu anlatıda dikkatimizi çeken bir husus, birkaç doktora gidildikten sonra bu arayıştan vazgeçilip köyden çok uzakta da olsa hoca arayışı içine girilmesidir.

6. Anlatı

Eşimle sürekli olarak kavga ediyorduk. Sebepi sebepsiz bu tartışmalarımız bizi boşanmanın eşiğine getirdi. Ta ki kocamın ceketini yıkamak için elime aldığımda astarının içinde bir kâğıt bulana kadar. Bu kâğıdı tavsiye üzerine bir hocaya götürdüm. Hoca ayrılmanız için yapıldığını bu büyüü bozacağını ama okuduğu kırmızı elmayı her ikimizin de yemesi gerektiğini söyledi. Dediklerini yaptım gerçekten de bir müddet sonra aramızdaki muhabbet arttı.(Bayan, 40, Malatya, ilkokul)

Tavsiye, büyücünün karizmasını arttıran ve dolaylı etkilenmeyi gösteren bir olgudur. Yazılı ve kara büyü olarak nitelediğimiz bu örnekte dikkatimizi çeken şey eşler arasında muhabbeti arttırmak için tatlı bir meyvenin seçilmesidir. Büyücünün karizmasını ve popülaritesini artırması bakımından reklâm son derece önemlidir. Bu yüzden anlatılarda tavsiyenin tetikleyici vasfına şahit oluyoruz.

7. Anlatı

İşsiz olduğum ve ailemin beni ve kardeşlerimi parasızlık nedeniyle okutamadığı bir dönemdi. Köyümüzdeki bir hocayla define bulmaya karar verdik. Benden üzerinde başka hiçbir renk olmayan beyaz bir horoz bulmamı istedi. Ve sabah ezanında önceden belirlediğimiz bir yerde buluştuk. Horozun boynuna bazı duaların yazılı olduğu bir kâğıt astı. Horoz nerde durup öterse orada altın bulacağımızı söyledi. Uzun bir süre bekledik ama horoz koyduğumuz yerden ayrılmadı. Bunun üzerine oradan ayrıldık. Ertesi gün hocanın evine gittim, ama göremedim. İstanbul'a gittiğini söylediler. Altın aradığımız yere gittiğimde kazılmış bir yer fark ettim. Sonraları hocanın altın bulup İstanbul'a yerleştiğini işittim.(Erkek, 52, Malatya, ilkököl)

Taklit büyüüne örnek verebileceğimiz bu uygulama son derece enteresandır. İrdelenmesi gereken husus, anlatıdaki şeyleri yapmaya muktedir bir hocanın, neden bir başkasının yardımına ihtiyaç duyuyor olmasıdır.

8. Anlatı

Sürekli olarak bağırsaklarımdan rahatsızlığım vardı. Birçok doktor ve hoca dolaştım ancak bu hastalığımdan kurtulamadım. Tavsiye üzerine bir hocaya gittim. Hoca benden kalaysız bir tencere getirmemi istedi. Ateş yaktı ve tencereye su koyup

kaynattı çeşitli dualar okudu ve buhar yüzüme doğru gelince iyileşeceğimi söyledi. Gerçekten de bir süre sonra iyileştim. (Erkek 38, Malatya, okur-yazar)

Birçok hastalıkta olduğu gibi bağırsak, mide rahatsızlıklarının psikolojik nedenlerden kaynaklandığı günümüzde birçok uzman tarafından dile getirilirken, kişinin zafiyeti noktasında çözüm aracı olarak büyüü görmesi ilginçtir. Ayrıca hastalıkların buhar gibi kaybolmasına vurgu yapılması taklit büyüüne örnek teşkil edebilecek bir yapıdadır.

9. Anlatı

Köyümüzde hoca olarak bilinen bir adam vardı. Arabası bozuldu, biz bu esnada arkadaşlarımla beraber traktörün üzerinde olup biteni izliyorduk. Arabasını itelememiz için bizden yardım istedi ancak; yardım etmedik. Bunun üzerine hoca tırnağından bir parça kopararak bir şeyler okudu. Ardından bizim traktör de bozuldu arabamızdan inip hemen yardım ettik. (Erkek, 55, Malatya, İlkokul)

Bu anlatı güç gösteriyle otoritesini sağlayan bir hocanın ne derece etkili olduğuna verilebilecek bir örnektir. Önem atfedilen şey yapılan uygulamanın hocanın kendisine bir faydası olmazken, karşı taraftaki insanlara verdiği zarardır.

10. Anlatı

Ablam sürekli olarak bayılır, evinin pis koktuğunu söyler ve evde tek başına kalmaktan çok korkardı. Bu şikâyetleri gün geçtikçe artıyordu. Bunun üzerine ablamı bir psikoloğa götürdük fakat durumunda herhangi bir düzelme olmadı. Bundan sonra artık çareyi hocalara başvurmada bulduk. Eskimalatya'da(Battalgazi) tanınmış bir hocaya götürdük. Hoca içine 50 tane cinin girdiğini söyledi. Onları çıkarmak için ablamın sırtına kuvvetlice vurdu. Ardından içinde çeşitli harflerin olduğu bir kâğıtla bazı duaların yazılı olduğu iki kâğıt verdi. Harflerin yazılı olduğu kâğıdı yakarak küllerini evin duvarlarına sürmesini, diğer kâğıdı da suya koyup mürekkebi çıkınca o suyla banyo yapmasını söyledi. Ablam bunları yaptıktan sonra şikâyetleri azaldı ama bir süre sonra tekrar rahatsızlandı. Bunun üzerine aynı hocaya tekrar gittik. Bu sefer halburcu kadının halburunu merdaneye tutuşturarak karnına bağladı. Böylece cinler

ablamın karnından çıkacaklardı. Son yaptığı ile ablam iyileşti. (Bayan, 35, Malatya, Lise)

Temas ve taklit büyüünden izler bulabileceğimiz bu örnekte, duaların da kullanılarak büyüünün geçerliliğini sağlama yoluna gidildiğine şahit olmaktayız. Kişide birdenbire ortaya çıkan dengesizlik ya da fiziksel rahatsızlıkların büyüyle ilişkilendiriliyor olmasına bu anlatı bir örnek olmuştur. Psikologun yetersiz kaldığı durumda hemen bir hocaya gidilmiş ve büyüden medet umulmuştur.

11. Anlatı

Geçim sıkıntısı çeken bir arkadaşım vardı. Yaptığı her iş sonuçsuz kalıyor bir türlü durumunu düzeltemiyordu. Bir gün hocaya gitti. O da kurdun kalçasını kopararak getirmesini söylemiş. Arkadaşım buldu ve hocaya götürdü. Hoca üzerine bir şeyler okuduğu bu parçayı üzerinde taşımasını söyledi. Arkadaşımın durumu düzelmeye başladı. (Erkek, 50, Yeşilyurt, İlkokul)

12. Anlatı

Evliliğimin ilk yıllarından beri kocam çapkın bir insandı. Seneler sonra yastığımızın ve döşeğimizin içinde kâğıt bulunca gözünün dışarıda olmasını büyü yapılmış olmasına bağladım. Hocaya götürdüm, hoca cumartesi sabahı siyah tavuğun yaptığı yumurtayı getirmemi söyledi. Bulup götürdüğüm yumurtanın üzerine bir şeyler okudu ve yassı bir demiri yeni ölmüş birinin mezarına dik olarak koymamı istedi. Bu sayede kocamın evine bağlanacağını ve büyüü etkisiz hale getireceğini iddia etti. Ancak söylediklerini yapmama rağmen eşim huyundan vazgeçmedi. (Bayan, 40, Malatya, İlkokul)

Bu anlatıda demirin büyüsel işlem için bir araç olarak kullanılması dikkat çekicidir. Nitekim demir eski Türkler tarafından ruhlardan korunma aracı olarak zaman zaman kullanılmıştır.

13. Anlatı

Evlenme çağı geldiğimde çok talibim oldu. Eşim de bunlardan biriydi. Ancak kesinlikle evlenmeyi istemediğim biriydi. Her gelişinde hediyeler getirirdi. Bir defasında

Gümüş kemer ve kolye getirdi, çok hoşuma gitti için taktım sonra nasıl olduysa evlenme teklifini kabul ettim. Seneler sonra büyü yaptırdığını öğrendim ama çok geç kalmıştım. (Bayan, 38 Yaşında, Malatya, İlkokul)

Sevgi büyüüne örnek teşkil edebilecek bu büyü aslında insanların isteklerini yerine getirme adına başvurdukları bir olayın tezahürüdür. Ancak taklit büyüünü de andırması bakımından dikkat çekicidir çünkü kolye de kemer de bağlanma suretinde taşınır, bu anlamda kendisine bağlanma amaçlanmış olabilir. Aslında mutsuz bir evliliğin suçlusunu aramak için kolay bir çözüm yolu olarak karşımıza çıkmış olabileceği fikrini de bizde uyandırmıştır.

14. Anlatı

Dedem varlıklı bir aileye mensuptu. Bu yüzden kendisiyle evlendirilmek istenen çok kişi varmış. Bir akrabası, kızıyla evlenmesini istemiş ancak dedem anneannemle evlenmiş. Evliliğinin ilk yıllarında anneannem sürekli olarak rahatsızlanır ayrıca kendisini öldürmek istermiş. Evinden kaçmaya yeltendiği için onu bağlamışlar. Bundan birkaç sene sonra dedem avluda çalışırken toprağın altında bir kâğıt görmüş bu kâğıdı hocalara götürmüş fakat hepsi korkmuş ve çözemeyeceklerini söylemişler. Uzun arayışlar sonunda başka bir hocaya götürülmüş hoca anneannem için yapıldığını söylemiş ve etkisiz hale getirmesi için kimseye tek kelime bile söylememesini ve kâğıdı yakarak külünün tek parçasının dahi bulunmaması şartını koştuktan sonra büyüü bozmuş. Sonrasında anneannem iyileşmiş ve mutlu bir evlilikleri olmuş. (Bayan, 18 Yaşında, Gündüzbey, Lise Mezunu)

Bu anlatı da sevgi büyüüne örnek teşkil etmesiyle beraber yazılı ve kara büyü vasıflarını da içinde barındırmaktadır. Büyüye atfedilen gizemli korku dolu gücü gözler önüne sermesi bakımından önemli bir örnektir. Tedavi amaçlı benzer yollara başvurma çabası da dikkat çekicidir.

15. Anlatı

Birkaç yıl önce samimi olduğum bir arkadaşımın nişanına gittim. Arkadaşımın nikâh sırasında giyeceği elbisesinde yağ gibi bir leke vardı. Çok uğraşmamıza rağmen lekeyi çıkaramadık. Söz kesildikten sonra arkadaşım mutlu olamıyor sürekli olarak nişanlısıyla kavga ediyordu. Çok geçmeden nişanı bozdular fakat kısa bir zaman sonra

elbisesine domuz yağına büyü yapılarak sürüldüğünü anladılar ama geri dönüşü olmadı. (Bayan, 27 Yaşında, Malatya, İlkokul Mezunu)

16. Anlatı

Mahallemizde genç bir kız vardı. İsteyeni çok olmuştu ama kimseyi kabul etmemişti. Kendi tercih ettiği biriyle nişanlandı. Ama bir süre sonra anlaşamaz oldular kavgaları artınca ayrılma noktasına geldiler. Fakat bir gün odadaki çiçeği sularken saksının içinden bir kâğıt çıkınca kavgalarının nedenini anladı ve hocaya götürerek kâğıdı etkisiz hale getirdi. Kısa bir süre sonra da evlendiler. (Bayan, 22 Yaşında, Önlisans Mezunu)

17. Anlatı

Dayım çok yakışıklı, alımlı biriydi. Kendisini seven bir kadın vardı. Dayım bir başkasıyla evlenince kadın hüsrana uğradı. Huzursuz olup ayrılışınlar diye at nalına büyü yaptırıp toprağa gömmüş. Yaptığı büyüünün tesiriyle dayımlar kavga etmeye başladı. Sonrasında kendi itiraflıyla nalı gömdüğü yerden çıkardık ve kavgaları sonlandı. (Erkek, 38 Yaşında, Malatya, İlkokul Mezunu)

18. Anlatı

Üniversite yıllarında abimlerde kalıyordum. Abimlerin sıkça görüştüğü bir komşusu vardı. Kadın oldukça dindar görünen varlıklı biriydi. Eşiyle çoğunlukla kavga ediyor ve bu kavgaların ardından psikolojik olarak daha kötüye gidiyordu. Bu sorun inanılmaz bir boyuta geldiğinde çarşıda kendisinin takip edildiğini nişancılarının binaların üzerinde kendisini vurmak için yerleştirildiğini söylediği bir gün yengem çarşıdan eve getirdi. Eve gelince alnında kırmızı leke olduğunu ölmesi gerektiğini söyledi. Ardından henüz 8 yaşında olan oğluna şehit olacağız diyerek ağlamaya başladı. Tüm bunlardan sonra akıl hastanesinde tedavi gördü, eşinin ailesi tarafından büyü yapılarak kendisine cin musallat edildiğini öğrendiğimizde aslında insanın hocalardan yardım almadan psikolojik bir yardımla bunlardan kurtulabileceğini öğrenmiş olabileceğine kanaat getirdik. (Bayan, 26 Yaşında, Yazıhan, Üniversite Mezunu)

19. Anlatı

Annem ve babam uzaktan akraba olmakla beraber aynı köyde komşuymuşlar. Babamın kendi halasının kızını almasını isteyen akrabaları babama büyü yaptıırarak gerdege girmelerine engel olmak ve bu evliliğı başlamadan bitirmek istiyorlarmış. Babam her ne kadar gizlemeye çalışmışsa da ısrar üzerine açıklamış ve köydeki hocaya götürmüşler. Kendisine büyü yapıldığını öğrenince büyüü çözüp evliliklerinin devamını sağlamışlardı. (Bayan, 19 Yaşında, Malatya, Lise Mezunu)

20. Anlatı

Halam ve eniştem mutlu bir çiftti. Eniştem halama çok saygı duyuyordu bu gidişattan memnun olmayan kayınvalidesi halama büyü yaptırmış. Halam aklını oynatma noktasına gelmişti. Babam ilçemizde bulunan bir hocaya götürdü. Hoca halamın saçından bir parça alınarak büyü yapıldığını söyledi ve tuhaf bir biçimde perdede sinek olduğunu ısrarla söylemesini yineledi. Sinek göremeyen bunun içinde göremedim diyen halamı hoca dövdü. Halamın hastalığı devam etti. Ta ki bir gün babam yarı uyanık bir vaziyette iki tane cinin halamın etrafında dolaşarak bunu iyileştirelim dediklerini ve ardından cinlerden bir tanesinin çok yoruldum yemek yiyip devam edelim dediğini ve ardından uyandığında halama sorunca kimseyi görmediğini ancak rahatladığını söyledi. Gerçekten de o günden sonra iyileşti. (Bayan, 22 Yaşında, Yeşilyurt, İlkokul Mezunu)

21. Anlatı

Kardeşim sürekli olarak karanlıktan ve yalnız kalmaktan korkardı. Babam köyümüzün hocasına başvurdu. Hoca kardeşimin etrafına bir daire çizerek dairenin içinde neler gördüğünü sordu. Kardeşim beyaz giymiş adamların maske takmış birini zapt etmeye ve bağlamaya çalıştıklarını söyledi. Hoca bunun üzerine artık korkmayacağını söyledi ve dediği gibi de oldu. Kardeşim artık hiçbir şeyden korkmaz oldu. (Bayan, 48 Yaşında, Battalgazi, İlkokul Mezunu)

22. Anlatı

Mahallemizde annemin yakın bir arkadaşı vardı. Kadın kocasının kendisine bağlanmasını istiyordu. Annemle beraber bir hocaya gittiler; hoca muska yazdı ve

kapının eşiğine gömmesini söyledi. Böylece adam her geçişinde büyü kendisini yenileyecekti. Bunları yaptıktan sonra adam kadının bir dediğini iki etmedi. (Bayan, 32 Yaşında, Malatya, İlkokul Mezunu)

23. Anlatı

Komşumuz henüz birkaç ayı doldurmuş bir gelindi. Kocasının kendi akrabalarına olan bağlılığını attırmak için keçinin boynuzunun üzerine domuz yağı sürerek büyü yaptırırlar. Adamda değişiklikler başlamıştır. Adamın ailesi oğullarında gördükleri bariz değişim üzerine başka bir hocaya başvururlar. Hoca yapılan büyüyi bozamayacağını aynı hoca tarafından bozulması gerektiğini aksi takdirde ikinci bir büyüyi kaldıramayacağından aklını kaybedeceğini söyler. (Bayan, 20 Yaşında, Yeşilyurt, Lise Mezunu)

24. Anlatı

Uzaktan bir akrabamız vardı. Kadının tek çocuğu olduğundan olsa gerek aşırı düşküncü. Ancak oğlundan aynı bağlılığı göremiyordu. Kendisine daha çok bağlansın diye hocaya başvurur. Hoca sabuna büyü yaparak suya atmasını söyler böyle yaparak annesi karşısında yumuşak olacağını söyler. Fakat bir müddet sonra büyü ters etki yapar ve oğlu sabun eridikçe zayıflayıp erimeye başladı. Sabunu tekrar bulamadığı için oğlu hastalanarak öldü. (Bayan, 43 Yaşında, Malatya, İlkokul Mezunu)

Araştırmanın mülakatlarla ve gözlemlerle desteklenmesinin yanı sıra, röportaj yöntemi ile de farklı düşüncelerin ifadesine imkân vermeyi amaçladık. Büyüyle ilgili kendisinin başından geçenleri ya da dolaylı olarak duyduğu olayları anlatan deneklerin, büyü karşısında takındıkları ılımlı tavır gözden kaçmamıştır. Ancak faydasını görmedikleri halde zihinlerinde yer eden büyü tecrübeleri, üzerinde durulması gereken bir olgudur. Anlatılardan bu kişilerin etkilenmeye açık, daha çok kırsal kesimde oturan, içine kapanık kimseler olduğunu gözlemledik.

Büyü konusunu bir de başvurulması bakımından muhatap olan ya da muhatap sayılan din görevlileri açısından sorguladık. Görüştüğümüz Diyanete bağlı imamların görüşlerinden de ilginç çıkarımlar saptadık. Şöyle ki; köy ve ilçelerde görevli olan imamlarla yapmış olduğumuz mülakatlar esnasında, bu imamların genel olarak büyüsel

pratiklerden sıyrılmadıklarını hatta bazılarında bunun gerekli ve önemli bir görev olduğuna inandıklarını gözlemledik. İmamlar, yaşadıkları toplumsal çevrenin bu konuda istekli olduğunu ve kendilerine başvurdıklarını belirtmişler ve yaptıkları şeylerin kötü amaçlı olmadığını, sadece iyileştirmeye yönelik muskaları yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun onların karizmasını artıran ve devam ettiren bir yanı olması, imamları büyü yapma noktasında daha esnek davranmaya yönelten bir unsur olmuştur. Ümit Harun AKKAYA'nın hazırladığı *“Büyü ve Büyüsel Uygulamalar Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması: Kayseri Örneği”* isimli yüksek lisans tezinde de imamların aynı tavrı sergilediğinin ortaya konulmasını belirtmemiz yerinde olacaktır.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Daha geniş bilgi için bkz. Ümit Harun Akkaya, *“Büyü ve Büyüsel Uygulamalar Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması: Kayseri Örneği”*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2002, s. 172 – 176.

SONUÇ

Araştırmamız, büyüsel uygulamaların hangi kaynaktan beslenip, hangi aşamalardan ve psikolojik süreçlerden geçerek kabul gördüğü ve devamlılığını sürdürdüğü sorularına cevap bulabilmek için yapılmış, çok boyutlu sosyolojik bir araştırmadır.

Her türlü inanç ve tutumlara açık olan, kozmolojik bir yapı sergileyen Malatya, bu yapısıyla deneklerimizin de geniş bir yelpaze görünümü vermesine ve sorular yanıtlanırken çeşitli bulgulara ulaşmamıza imkân vermiştir. Modern sayılabilecek araştırma alanımızda dikkatimizi çeken şey, geleneksel çizgilerin yoğun şekilde katılımcılarımıza yön vermiş olduğudur. Araştırmamızda bu gelenekselliğin erkeklere nazaran bayanlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Bayanların eğitim durumu, sosyal hayata katılım durumu, onların dünya görüşlerinin temelini oluşturmaktadır. İçerik kapalı, televizyon programlarına bağımlı olan, ev gezmeleri haricinde sosyal ilişkilerinin sınırlı olduğu bayanların, kültürel anlamda anne olarak bir köprü vazifesi görmesine rağmen, çocuklarını ve eşlerini büyü konusunda olumsuz etkileyebildiklerine şahit olduk.

Sosyal yaşama katılım oranı, kitap veya gazete okuma alışkanlığı genel olarak ülkemizde yetersiz bir konumdadır. Malatya’da da durum ülke genelinden farksızdır. Ve yine bayanlar bu noktada, erkeklere göre daha az gazete ve kitap okuyor ve sosyal yaşama daha az oranda katılım göstermektedir. Bununla beraber gazete ve kitap okuma alışkanlığının az olması, ilgilenilen konunun kişisel beklentiler doğrultusunda yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve meslek gruplarına göre farklılık göstermesiyle, büyüye olan yaklaşımda da değişkenliğe sebep olmaktadır.

Dikkatimizi çeken diğer bir husus, cinsiyetin yanı sıra yaş, eğitim durumu, meslek grubu, dindarlık eğilimleri büyüye olan yaklaşıma yön veren diğer unsurlardır. Anket sonuçları, mülakatlarımız ve gözlemlerimize dayanarak, anne – babasının ve kendisinin eğitim düzeyi düşük ve kalabalık ailede yaşayan katılımcılarımız, büyüü sıradan ve olağan bir olgu olarak görürken; eğitim seviyesi yükseldikçe ve daha az kalabalık ailelerde yaşamını devam ettirenlerde büyüye karşı daha negatif bir bakış açısının olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız. Yine yaş olgusu da, bu anlamda önemli bir değişken olmuştur. Çünkü yaş oranı arttıkça, deneklerimizin büyüye olan yaklaşımı

daha ılımlı ve kabullenir bir durum arz ederken, yaş düştükçe daha umursamaz bir tavır, oturmamış, kararsız cevapların varlığıyla kendini göstermektedir. Meslek grupları, büyüye olan yaklaşımlarda önemli bir değişken olmuştur. Örneğin memurlar daha kesin çizgilerle büyüye ve büyüsel uygulamalara daha çok karşı çıkarken, esnaf ya da işsiz kategorisindeki kişiler, maddî kaygıların gündelik değişkenlik göstermesi sebebiyle daha ikilemli bir yaklaşım sergileyebilmektedirler.

Yerleşim durumu da önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleşim yerinin yakınında ziyaret ve benzeri unsurların varlığı, kişilerde büyüye ve cinci – büyücü addedilen kimselere ilgiyi artırmakla beraber, normalleşmelerine olanak sağlamıştır. Bu anlamda merkez doğumlu olan deneklerin yaklaşımıyla, köy ya da ilçe doğumlu olan deneklerimizin görüşleri farklılık göstermektedir. Yine bu anlamda şu nüansa dikkati çekmek istiyoruz. Malatya ilinde tanınmış büyücülerin yer aldığı Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde, mülakatlarımız neticesinde büyüün kabul görmesiyle beraber, başkalarının da bu uygulamalara başvurması yadırganmadığını gördük. Çünkü psikolojik olarak kabul zemini, kendi tecrübeleri ya da dolaylı tecrübeler sayesinde yerleşmiştir.

Ortaya çıkan diğer önemli bir husus, örneklemimiz için, dinin büyüyle ilişkili görülmesi ve kesin çizgilerle ayrılamamış olmalarıdır. Özellikle dinî eğitimin yanlış kaynaklardan edinilmesi, dinin büyüye kaynaklık edebileceği görüşünün şekillenmesine sebebiyet vermiştir. Yine ilişkili görünen büyü – cin irtibatı, görünmeyen ya da açıklanamayan korkuların kaynağı olarak cinin kabul edilmesi ve büyü yapılırken onlardan yardım alınıyor olması, bu korkunun bir yansıması şeklinde tezahür etmiştir. Bu sebeple de muska kullanma amaçlarında, cinlerden ve büyüden korunmak için muska yapılır seçeneğini tercih eden kimselerin önemli bir yekun tutması, ayrıca kendisine sihir ya da büyüün tesir etmeyeceğine inanan kişilere bile büyüün etki edebileceğine inanılması, büyüün yadsınamaz bir korku kaynağı olduğu gerçeğini gözler önüne sermiştir.

Sonuç olarak büyü, tüm esrarengizliğiyle insanlar arasında hayat bulan ve bu varlığını devam ettirecek gibi görünen bir fenomendir. Büyü öyle ya da böyle, kabul görsün ya da görmesin bizimle beraber varlığını devam ettiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimine göre korku kaynağı, kimine göre ise çözüm aracı olan büyü, hatalı

olan dini algılayış biçimi doğru anlaşılmadığı sürece büyü bir alternatif olarak karşımıza çıkacaktır. Toplum tarafından kabul gören olguları irdelemekten ziyade, üzerinde durulması gereken husus, kabullerin o toplumun yapısı hakkında ipuçları veriyor olması ve o günün ihtiyaçlarını gözler önüne seriyor olmasıdır. Olumlu ya da olumsuz bu kabuller, sosyolojik anlamda araştırılması gereken değerler olarak önem arz etmektedir. Kanaatimize göre insanların bazı olumsuzluklarını, yetersizliklerini, çaresizliklerini büyü yapılmış olmasına bağlaması, insanların içine düştükleri zor durumlarında, psikolojik anlamda kendilerini rahatlatmak için başvurdukları bir yöntem olsa gerektir

BİBLİYOGRAFYA

“Büyü” Anabritannica, C. VII, İstanbul 1999.

“Efsun” Anabritannica, C. XI, İstanbul 1999.

“Malatya”, Komisyon, Yurt Ansiklopedisi, C. VII, İstanbul 1982 –1983.

“Sihir” MEB İslam Ansiklopedisi, C. X, İstanbul 1966.

AHMED BİN HANBEL, *el-Müsned*, Beyrut 1991.

AKKAYA, Ümit Harun, “Büyü ve Büyüsel Uygulamalar Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması: Kayseri Örneği”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2002.

ANADOL, Cemal, *Ansiklopedik Rüya yorumları, Fallar, Burçlar, Yıldızlar, Büyüler*, İstanbul 1989.

-----, *Tarihten Günümüze Kadar Doğu ve Batı Kültürlerinde Halk İnanışları: Büyü, Sihir, Tılsım*, İstanbul 2006.

ARSLAN, ARİF – **YILMAZ**, Hakan; *Doğu ve Batı Kaynaklarına Göre Kehanet*, İstanbul 2000.

ASLANTÜRK, Zeki, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, İstanbul 2004.

ATEŞ, Ali Osman, *Kuran ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, İstanbul 2003.

BAYDAR, Ahmet, *Kuran Açısından Korku ve Büyü*, İstanbul 1999.

BAYRAM, Ahmet Nûreddin, *İslam’a Göre Cin Sar’a Sihir ve Büyü*, Ankara 1997.

BUHARİ, Muhammed bin İsmail, *Sahîhu'l-Buhâri*, Beyrut 1991.

CANAN, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, İstanbul 1993.

CARREL, Alexis, *İnsan Denen Meçhul*, çev. Ömer Durmaz, İstanbul 2000.

Dini Kavramlar Sözlüğü, Ankara 2006.

EBU DAVUD, Süleyman bin el-Eş'as es-Sicistâni, *Sünen*, Kahire 1988.

ELİADE, Mircea, *Babil Simyası ve Kozmolojisi*, çev. Mehmet Emin Özcan, İstanbul 2002.

ERDİL, Kemalettin, *Yaşayan Hurafeler*, Ankara 2005.

FRAZER, Sir James, *Altındal Büyü ve Din Üzerine Bir Çalışma*, çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul 2004.

FREUD, Sigmund, *Totem ve Tabu*, çev. Niyazi Berkes, İstanbul 1971.

GÖĞEBAKAN, Gökür, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516 – 1560)*, Malatya 2002.

GÜNDÜR, Şinasi, *Sâbiiler Son Gnostikler*, Ankara 1995.

HANÇERLİOĞLU, Orhan, *Dünya İnaçları Sözlüğü*, İstanbul 1993.

Her Yönü ile Yeşil Malatya, Ankara 1966.

HORNUNG, Erik, *Mısır bilime Giriş*, Çev. Zehra Aksu Yılmazer, İstanbul 2004.

İBN-İ HALDUN; *Mukaddime*, çev. Halil Kendir, Ankara 2004.

İBN-İ MACE, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvini, *es-Sünen*, Beyrut 1987.

İlmihal II, Komisyon, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

İMAM NEVEVİ, *Riyâzü's-Sâlihîn*, çev. Sıtkı Gülle, İstanbul.

KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara 2005.

KARINCA, Bilge, *Tarihten Günümüze Kadar Doğu ve Batı Kültürlerinde Halk İnanışları Büyü – Sihir – Tılsım – Cin Çarpması*, 2006.

KİRMAN, Mehmet Ali, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2004.

Kitab-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit, İstanbul 1997.

Kuran-ı Kerim, Ankara 2000.

KUŞAT, Ali, *Türk Toplumunda Nazar Olgusu ve Psikolojik Bir Yaklaşım*, Kayseri 2003.

Malatya İl Yıllığı, Komisyon, Malatya 1996.

MARSHALL, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay - Derya Kömürcü, Ankara 1999.

MÜSLİM, Ebûl- Hüseyin Müslim bin el-Haccac el-Kuşeyrî en-Nisaburî, *el-Camiu's-Sahih*, Kahire.

NESÂÎ, Ebu Abdurrahman Ahmed bin Şuayb, *es-Sünen-i Nesai*, Beyrut 1988.

OCAK, Ahmet Yaşar, *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul 1983.

ÖRNEK, Sedat Veyis, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara 1981.

ÖZBEK, Yusuf, *İslam Açısından Sihir*, İstanbul 1994.

SHARPE, Eric J., *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, çev. Ahmet Güç, Bursa 2000.

ŞAH, İdris, *Doğu Büyüsü*, İstanbul 1996.

ŞAHİN, Hüseyin, *Malatya ve Köylerinde Hidrellez, Hızır Geleneği*, Ankara 1990.

ŞENTÜRK, Ahmet –GÜLSEREN, Mehmet, *Malatya'nın Kültür Yapısı, Yer ve Tarih Belirtilmemiş*.

TANYU, Hikmet, *İslamlık'tan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı*, Ankara 1980.

-----, “Büyü”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.VI.

TUĞRULCA, Orhan, *Malatya Siyasi Tarihi*, İstanbul 2006.

YALÇINKAYA, Ekrem, *Muhtasar Malatya Tarih ve Coğrafyası*, İstanbul 1940.

Yaşayan Dünya Dinleri, Editör: Şinasi Gündüz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2007.

ZEYREK, İsmail Hakkı, *Fizik Ötesi ve İnsan(Melek-Cin-Ruh-Sihir-Tılsım-Kehanet-Dua)*, İstanbul 1999.

“Büyü ve Din, İslami Nokta-i Nazarda Bir Değerlendirme” Cağfer Karadaş, www.usuldergisi_1/usl2004106-CKaradaş.pdf 15.07.2008.

“Tylor ve Frazer’da Din, Mitoloji ve Büyü İlişkisi” teolosthighway.blogcu.com/650361/ 14.07.2007,

http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=idari_yapi_2008.RDF&p_il1=44&p_yil=2008&desformat=pdf&ENVID=adnksdb2Env 30.01.2009.

www.malatya.bel.tr 30.07.2008.

www.malatya.gov.tr 22.07.2008.

www.malatyakulturturizm.gov.tr, 30.01.2009.

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Malatya’da doğdum. Ortaokulu ve liseyi Malatya İmam - Hatip Lise’sinde tamamladım. 2000 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girdim. 2004 yılında mezun oldum. 2005 yılında yine aynı fakültede Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalında yüksek lisansa başladım. 2006 yılında atandığım Kuran Kursu Öğreticiliğine devam etmekteyim.

EKLER**Ek-1 Anket Soruları****1- Cinsiyetiniz**

- a) Kadın b) Erkek

2- Yaşınız

- a) 12–18 b) 19–25 c) 26–39 d) 40–55 e) 56 ve üzeri

3- Yerleşim Durumunuz

- a) Malatya Merkez Doğumluyum
b) Malatya Köy/İlçe Doğumluyum
c) Başka İl Doğumlu Olup Son 10 Yıl ve Üzeri Yıl Malatya Merkezdeyim

4- Medenî Durumuz

- a) Evli b) Bekâr c) Nişanlı d) Dul

5- Meslek Grubunuz

- a) Ev Hanımı b) Memur c) Öğrenci d) Esnaf (Serbest Meslek) e) İşsiz

6- Evinizde Kaç Kişi Yaşıyor?

- a) 3–4 b) 5–6 c) 7 ve üzeri

7- Babanızın Eğitim Durumu

- a) Okuma – Yazması Yok
b) Okur-Yazar
c) İlköğretim Mezunu
d) Lise Mezunu
e) Üniversite Mezunu

8- Annenizin Eğitim Durumu

- a) Okuma – Yazması Yok
b) Okur-Yazar
c) İlköğretim Mezunu
d) Lise Mezunu
e) Üniversite Mezunu

9- Eğitim Durumunuz

- a) Okuma – Yazmam Yok
- b) Okur-Yazar
- c) İlköğretim(İlkokul) Mezunu
- d) Lise Mezunu
- e) Üniversite Mezunu

10- Gazetelerin Hangi Bölümleri Daha Çok Dikkatinizi Çeker?

- a) Fal – Burç ve Magazin Bölümü
- b) Sadece Gündemdeki Olaylar
- c) Tamamını Okurum
- d) Spor Yazıları
- e) Gazete Okumam

11- Hangi Tür Kitap Okursunuz?

- a) Dinî Yayınlar
- b) Roman – Hikâye
- c) Ansiklopedi ve Bilimsel Yayınlar
- d) Olağanüstü Şeylerle İlgili Kitaplar
- e) Kitap Okumam

12- Hastalandığınızda Ne Yaparsınız?

- a) Doktora Giderim
- b) Kendiliğinden Geçmesini Beklerim
- c) Bitkilerle Çözüm Ararım
- d) Dua Okurum ya da Yakınıma Okuturum

13-Sizce Psikologların Yetersiz Kaldıkları Durumlarda Cinci Hocalar Çözüm Olabilir mi?

- a) Evet b) Hayır c) Kısmen d) Çoğu Zaman

14-Din Konusundaki Görüşünüz Nelerdir?

- a) Din Hayatımda Büyük Bir Önem Taşır
- b) Hayatımda Dinin Yeri Yoktur

15- İbadet Konusunda Kendinizi Yeterli Görüyor musunuz?

- a) İnançlıyım ve İbadetlerimi Düzenli Yerine Getiririm
- b) İnanıyorum Ancak İbadetlerimi Aksatıyorum
- c) Din ve İbadetle İlgim Yok

16- Dinî Bilgilerinizi Nereden Edindiniz?

- a) Kuran-ı Kerim'den
- b) Okuldan
- c) Ailem ve Yakın Çevremden
- d) Cami ve Kuran Kursundan
- e) Kulaktan Dolma Bilgilerle

17- Anlattığınız Takdirde Kimseye İlandıramayacağınız Olaylar Var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

18- Kendisine Büyünün Tesir Etmeyeceğine İnanan Kişiye Büyü Tesir Eder mi?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Kararsızım

19- Kader Hakkındaki Görüşünüz Nedir?

- a) Kadere İnanmam
- b) Kader Vardır ve İnsanın Özgürlük Alanı Çok Sınırlıdır
- c) Kader Vardır ama İnsanın Özgürlük Alanı Geniştir
- d) Kader Konusunda Şüphelerim Var

20- Çevrenizde Ziyaret Yerleri Olarak Bilinen Yerlere Gider misiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

21-Uğura ya da Uğursuzluğa İnanır mısınız?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Bazen

22- Fal ile İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?

- a) Fala İnanmam
- b) İnanırım Ancak Baktırmam
- c) Zaman Zaman Baktırırım
- d) Eğlence İçin Baktırırım
- e) Gerçek Olduğuna ve Günlük Hayatta Ortaya Çıktığına Şahit Oldum

23- Cinci Hoca Olarak Anılan Kimselere Olan Yaklaşımınız Nasıldır?

- a) Halkın İnançlarını İstismar Ediyorlar
- b) İnsanlara Yardım Etmeye Çalışıyorlar
- c) İyileri de Kötüleri de Mevcut

24- Nazara İnanır mısınız?

- a) Evet
- b) Hayır

25- Cinlerin Varlığına İnanır mısınız?

- a) Evet
- b) Hayır

26- Sizce Cinlerin İnsanlara Yararı ya da Zararı Olabilir mi?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Bilmiyorum

27- Büyüye İnanır mısınız?

- a) Evet İnanırım
- b) İnanırım Ancak Uygulamasına Karşıyım
- c) İnanırım Gerekirse Uygularım
- d) Sadece Hastalıklar İçin Başvururum
- e) Büyüye İnanmam

28- Sizce Büyünün Kaynağı Din midir?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Cevapsız
- d) Olabilir

29- Sizce Büyü Yapılırken Cinlerden Yardım Alınır mı?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Bilmiyorum

30-Şimdiye Kadar Muska Kullandınız mı?

- a) Evet
- b) Hayır

31- Muska Ne İçin Kullanılır?

- a) Tedavi İçin
- b) Bereket İçin
- c) Cinlerden ve Büyüden Korunmak İçin
- d) Nazardan Korunmak İçin
- e)Bilmiyorum

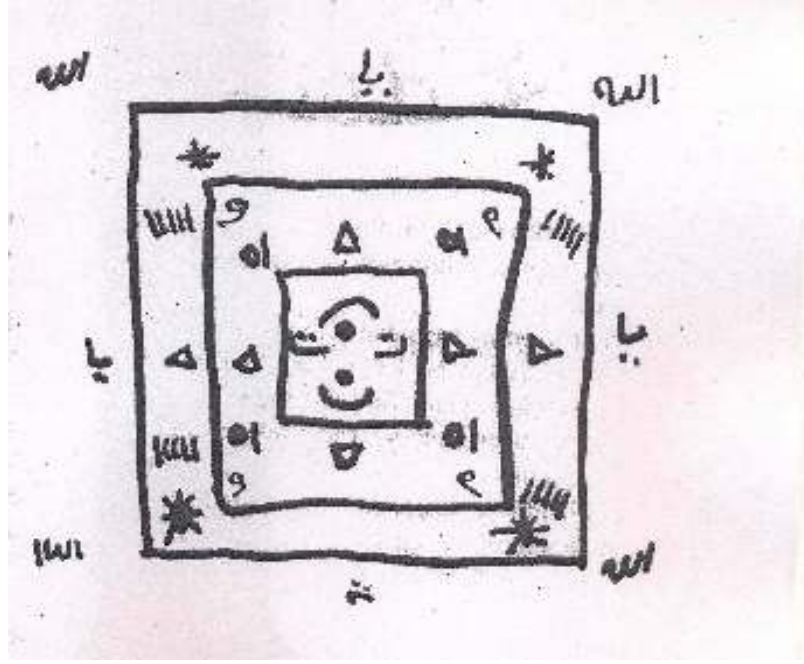
32- Kendiniz, Akrabalarınız ya da Arkadaşlarınızdan Biri Problemleri İçin Büyü Yaptırıp İyileşmiş midir?

- a) Evet b) Hayır

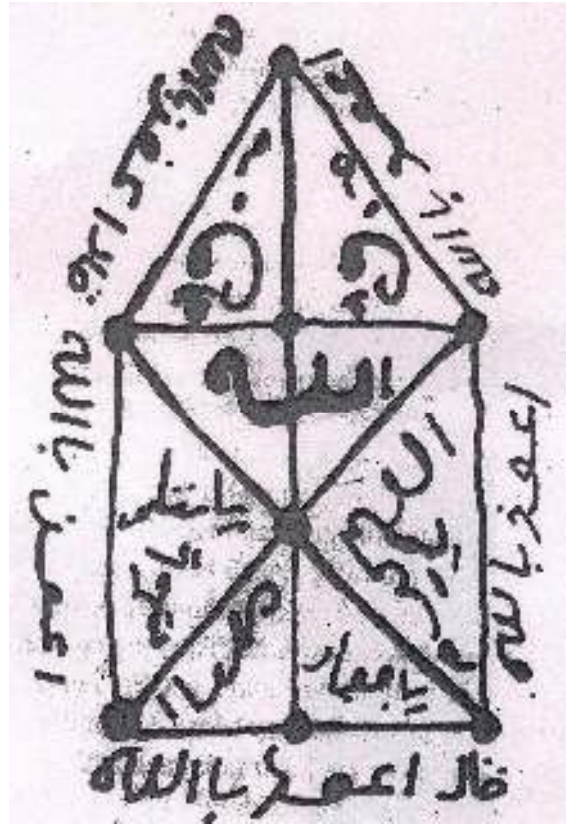
33-Sizce İnsanlar Hangi Amaçlar İçin Büyü ile Uğraşan Kişilere Başvurur?

- a) Eşlerin Arasını Bozmak İçin
b) Eşlerin Arasını Düzeltmek İçin
c) Çocuk Sahibi Olmak İçin
d) Cinlerin Verdiği Rahatsızlıktan Korunmak İçin
e) Tedavi İçin
f) Hepsi

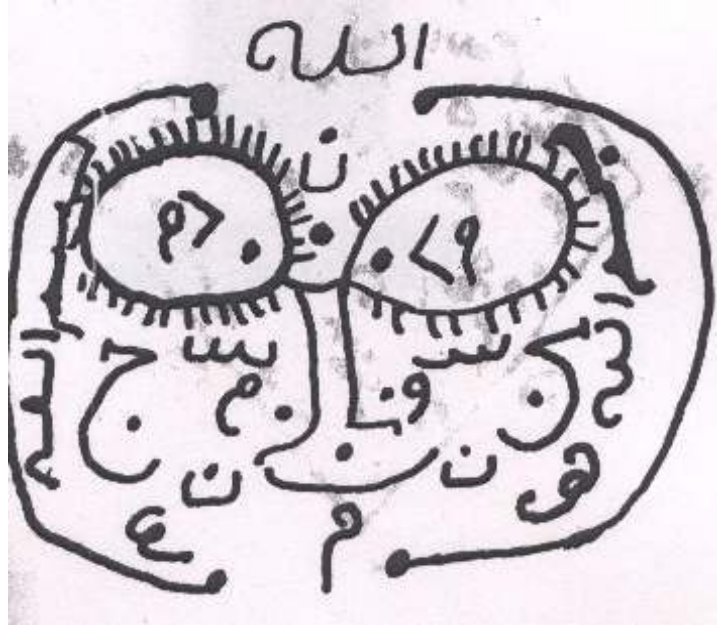
Ek – 2 Büyüsel İşlemlerde Kullanılan Materyallere Örnekler

İki İnsanın Arasını Bozmak İçin Yapılan Muska Örneği

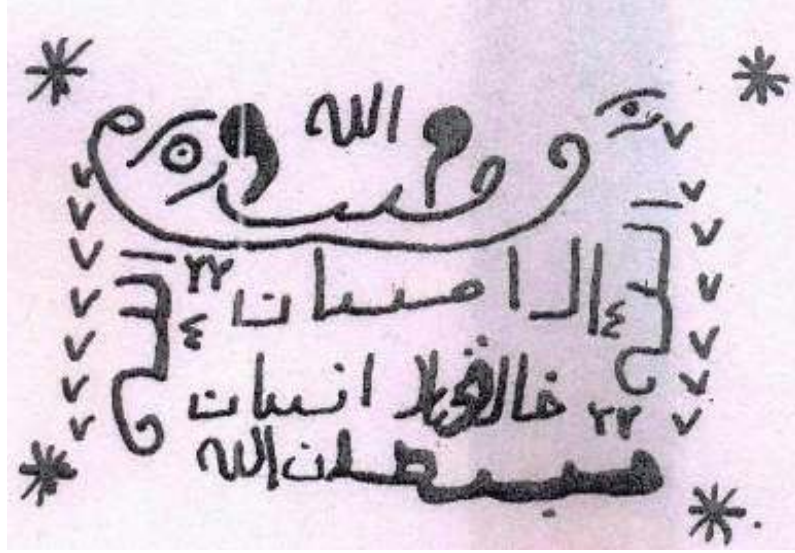
Özel Bir Muska Örneği

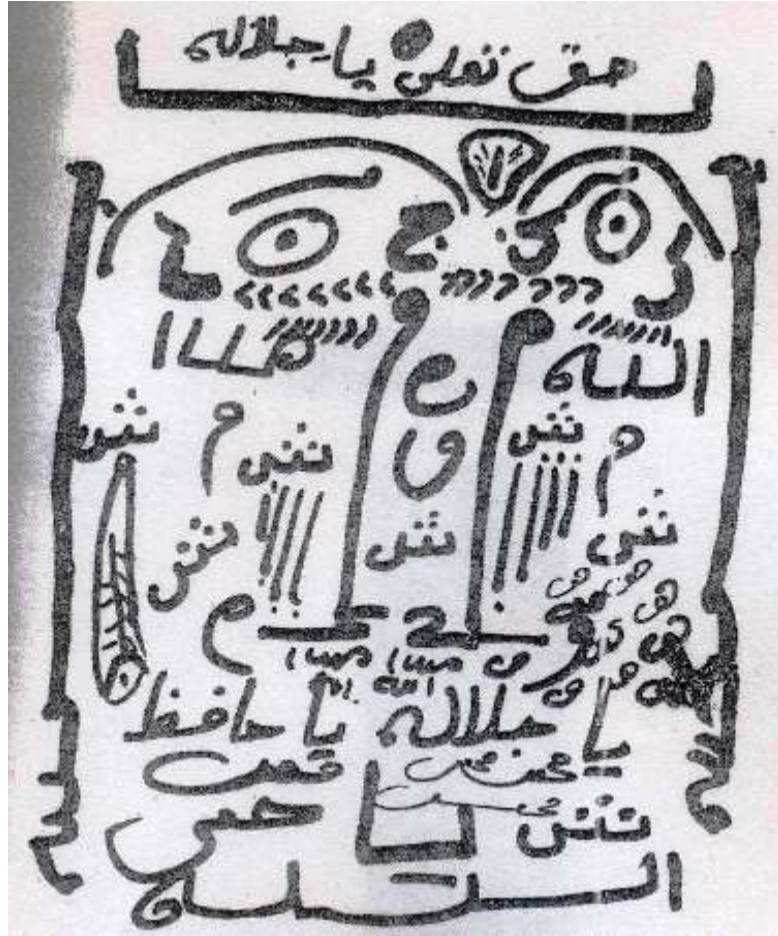
Kısmet Açmak İçin Hazırlanmış Bir Muska Örneği

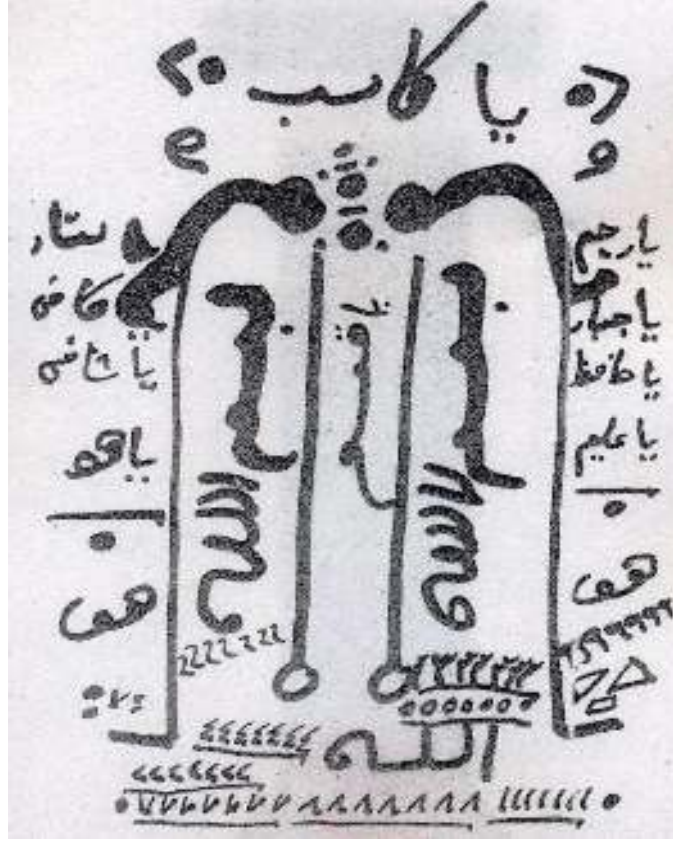
Cinsel Gücü Arttırmak İçin Yapılan Bir Muska Örneği

Cinlerden Korunmak İçin Yapılan Bir Muska

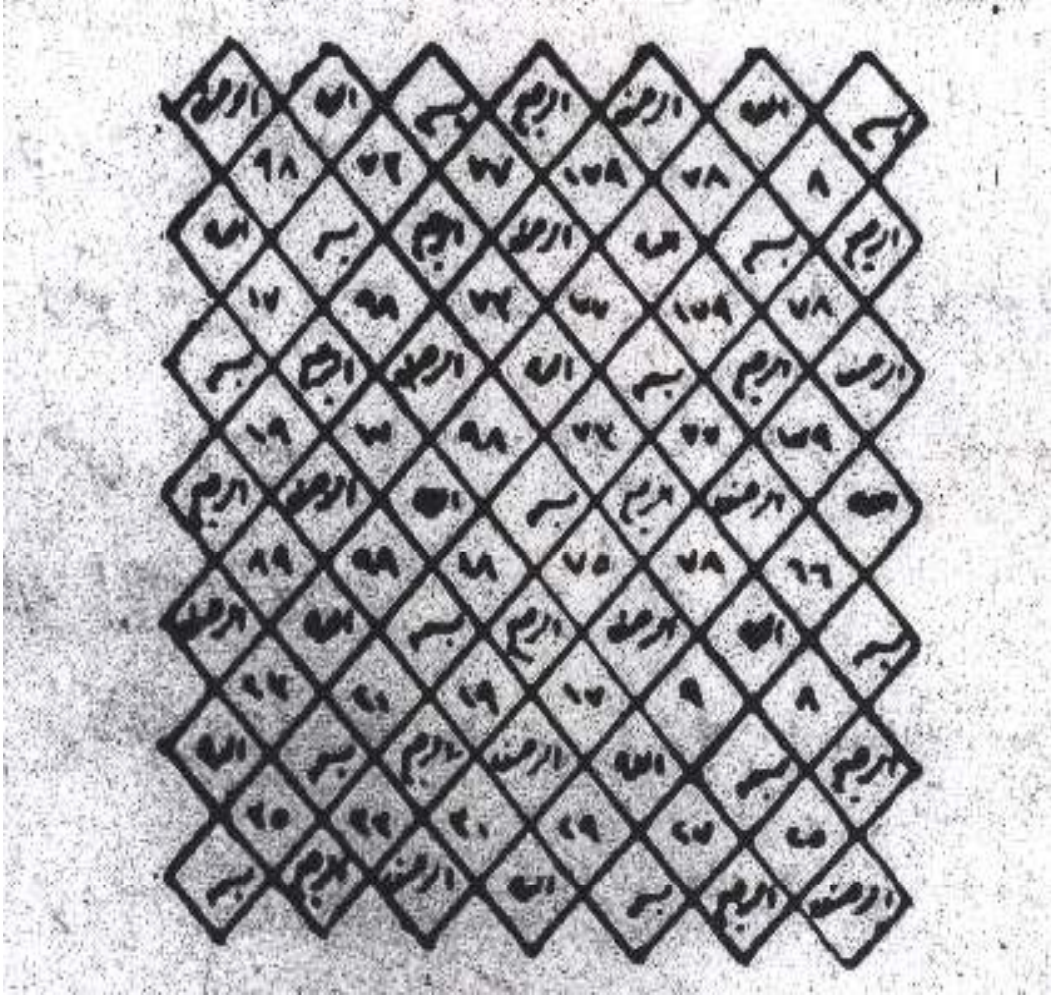
Özel Bir Muska Örneği

Başarı Sağlama İçin Yapılmış Bir Muska

Kötülüklerden Korunmak İçin Hazırlanmış Bir Muska Örneği

Afetlerden Korunmak İçin Yapılmış Bir Muska Örneği

قل	اعوذ	رب	الناس	ملك	الناس	اله	الناس	من شر	الوسواس
اعوذ	رب	الناس	ملك	الناس	اله	الناس	من شر	الوسواس	الحاس
رب	الناس	ملك	الناس	اله	الناس	من شر	الوسواس	الحاس	الذي
الناس	ملك	الناس	اله	الناس	من شر	الوسواس	الحاس	الذي	يوسوس
ملك	الناس	اله	الناس	من شر	الوسواس	الحاس	الذي	يوسوس	في
الناس	اله	الناس	من شر	الوسواس	الحاس	الذي	يوسوس	في	صدور
اله	الناس	من شر	الوسواس	الحاس	الذي	يوسوس	في	صدور	الناس
الناس	من شر	الوسواس	الحاس	الذي	يوسوس	في	صدور	الناس	من
من شر	الوسواس	الحاس	الذي	يوسوس	في	صدور	الناس	من	الحنة
الوسواس	الحاس	الذي	يوسوس	في	صدور	الناس	من	الحنة	والناس

Özel Hazırlanmış Bir Muska Örneği

جبريل	والقيت عليك				ميكايل
٠ ٢٠٦ ٤٠٤ ١٩٨ ٢٠٦	٢٠٦	٢٠٦	٤٠٢	٢٠٠	٢٠٠ ٢٠٥ ٢٠٥ ١٤٢
	٤٠٤	٢٩٩	٢٤٩	٢٠٥	
	١٩٨	٤٠١	٣٠٧	٢٠٥	
	٢٠٦	٣٥٦	٢٩٧	١٤٢	
جبريل	والقيت عليك				ميكايل

Bir Muska Örneği

خانم شریف شودر :

ق	ا	د	ر	م	ق	ت	د	ر	رحیم
ا	د	ر	م	ق	ت	د	ر	د	دیان
د	ر	م	ق	ت	د	ر	د	ت	نواب
ر	م	ق	ت	د	ر	د	ت	ق	قادر
م	ق	ت	د	ر	د	ت	ق	م	متین
ق	ت	د	ر	د	ت	ق	م	ر	رزاق
ت	د	ر	د	ت	ق	م	ر	د	دیان
د	ر	د	ت	ق	م	ر	د	ا	ا
ر	د	ت	ق	م	ر	د	ا	ق	قها
توق	توق	توق	توق	توق	توق	توق	توق	توق	

Zulmeden Kişiyeye Karşı Hazırlanan Bir Büyü Örneği

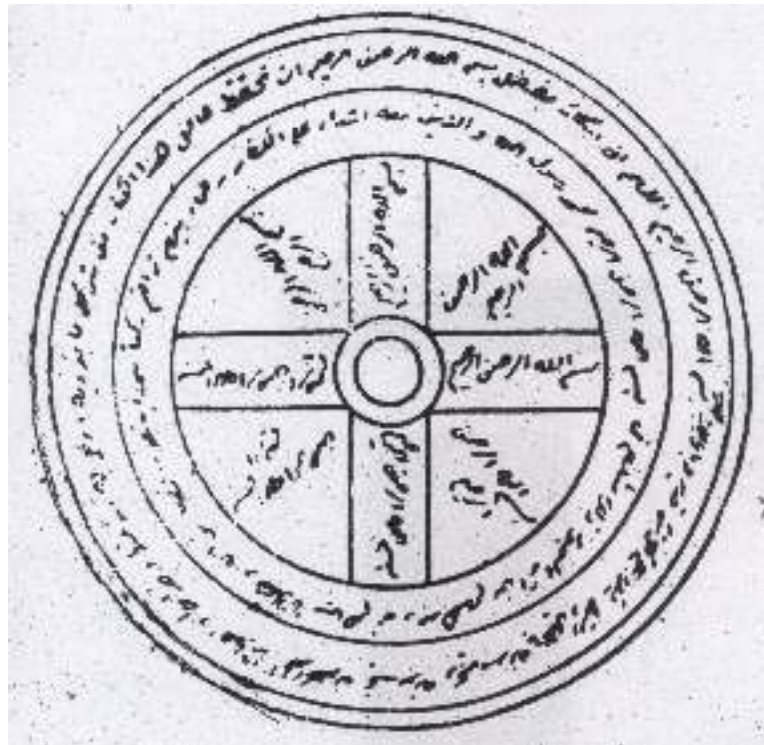
Heybetli Görünmek İçin Hazırlanmış Bir Muska

د	ح	ي	م
۱۱	۱۹۳	۷۸	۳۰
۳۸	۱۶	۲۰	۱۷۹
۹۵	۱۴۵	۳۷	۹

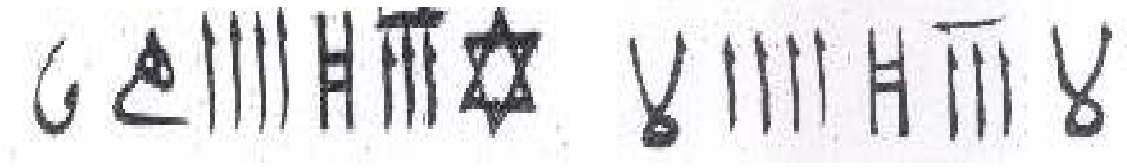
Başarılı Olmak İçin Yazılmış Bir Muska

İstenilen Dileğin Gerçekleşmesi İçin Taşınması İstenen Muska

İtibar Görmek İçin Yapılmış Bir Muska

Düşmandan Korunmak İçin Yapılmış
Bir Muska Örneği

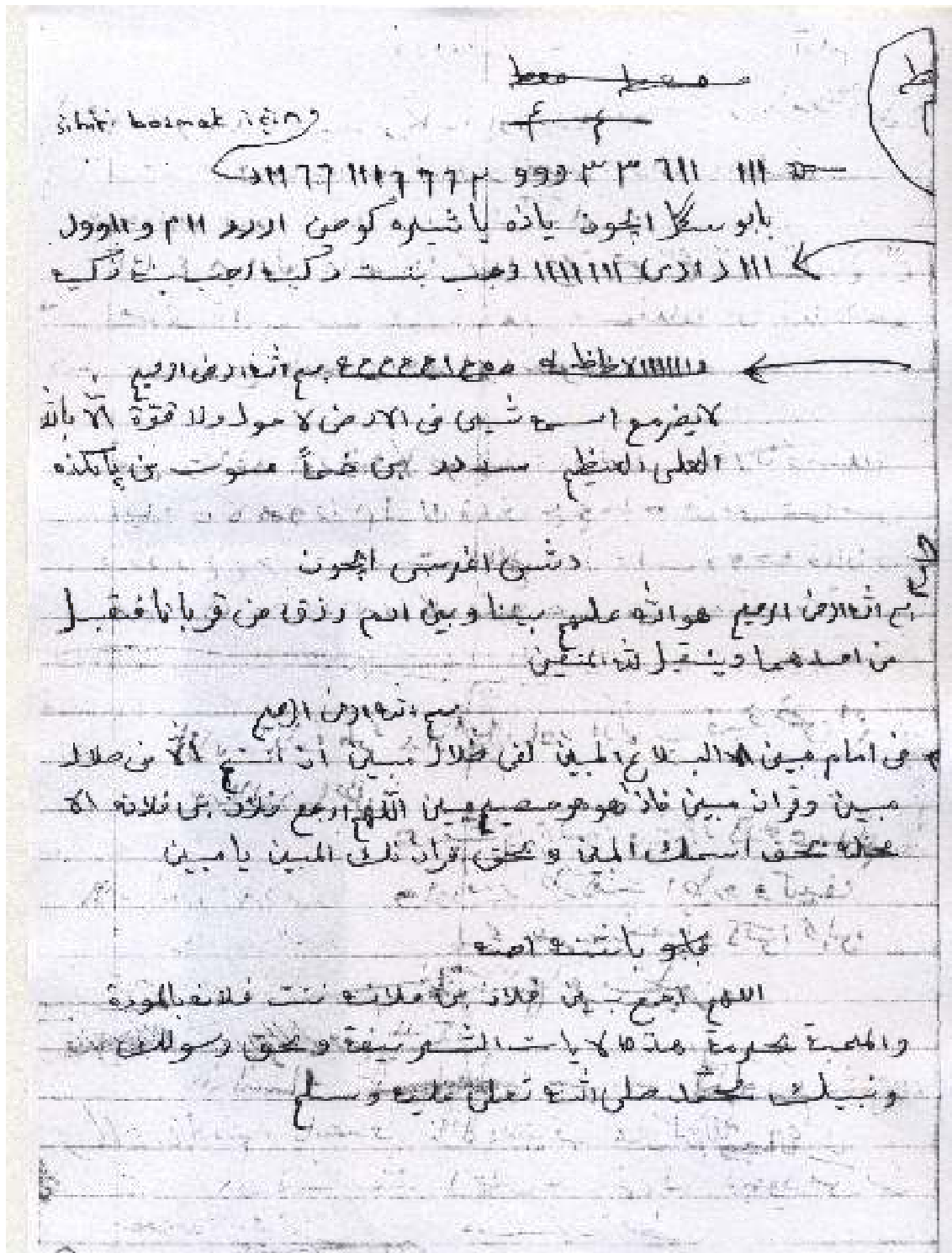
Bir Yapıyı Zarardan Korumak
İçin Hazırlanmış Muska

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15
16	17	18	19	20
21	22	23	24	25
26	27	28	29	30
31	32	33	34	35
36	37	38	39	40
41	42	43	44	45
46	47	48	49	50
51	52	53	54	55
56	57	58	59	60
61	62	63	64	65
66	67	68	69	70
71	72	73	74	75
76	77	78	79	80
81	82	83	84	85
86	87	88	89	90
91	92	93	94	95
96	97	98	99	100

بسم	الله	الرحمن	الرحيم	فلان
الله	الرحمن	الرحيم	فلان	بسم
الرحمن	الرحيم	فلان	بسم	الله
الرحيم	فلان	بسم	الله	الرحمن
فلان	بسم	الله	الرحمن	الرحيم

Bir Muska Örneği

Bir Muska Örneği

Özel Hazırlanmış Büyü Örneği

